

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RIZÂ'Î'NİN MECMÛ'A-İ İSTİHRÂC'I
(METİN-TİPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman   **Hazırlayan**
Prof. Dr. Cafer MUM   **Kevser AKBAŞ**

MALATYA - 2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

RİZÂ'Î'NİN MECMÛ'A-İ İSTİHRÂC'I

(METİN-TİPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kevser AKBAŞ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Cafer MUM

MALATYA 2021

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

RİZÂ'Î'NİN
MECMÛ' A-İ İSTİHRÂC'I (METİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. Cafer MUM

HAZIRLAYAN
Kevser AKBAŞ

Jürimiz, 28.01.2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini oybirliği ile başarılı bularak Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul etmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

İmzası

1. Prof. Dr. İbrahim Halil TUĞLUK (Başkan) .....
2. Prof. Dr. Süleyman ÇALDAK (Üye) .....
3. Prof. Dr. Cafer MUM (Üye) .....

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. MEHMET KUBAT
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Prof. Dr. Cafer Mum'un danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım "Rızâ'î'nin Mecmû'a-i İstihrâc'ı Metin-Tıpkıbasım" başlıklı bu çalışmanın, bilimsel kurallara uyararak, tarafımdan yazıldığını ve yaralandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada kurallara uygun bir biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Kevser AKBAŞ

ÖN SÖZ

Bu çalışmada, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî adına kayıtlı olan Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser incelenmiştir. Telif tarihi bilinmeyen bu eserin incelediğimiz nüshası 1797 yılına aittir. Adı geçen nüshanın toplamda 18 sayfasında remil falı bakılmış ve remil ilmine ait şekillere yer verilmiştir. Bu sebeple eserin daha iyi anlaşılabilmesi için remil ilmine ait şekiller tablolaştırılmış, remil ilminin ne olduğu ve nasıl icrâ edildiğiyle ilgili bir çalışma yapılmıştır. İnceleme sürecinde klasik Türk şairlerinin remil, remmâl, remil tahtası gibi remile ait terimlere şiirlerinde yer vermiş oldukları görülmüştür. Bu şairler arasında; Bâkî, Fuzûlî, Nâbî, Nef'î ve Zâtî gibi pek çok şair bulunmaktadır. Remil ilminin aslının peygamberlere dayanmasından ötürü caiz olduğu düşünen remilcilerin yanı sıra, bu ilmin yalnızca peygamberlere mahsus olduğu ve kimsenin böyle bir mûcize gösteremeyeceğini belirten düşünürlerde olmuştur. Bu sebeple klasik Türk edebiyatında remil ilminin hangi amaçla kullanıldığını tespit etmek için farklı yüzyıllara ait mesnevi ve divanlardan toplamda 176 eser incelenmiştir. Tespit edilen beyitlere birinci bölümün sonunda yer verilerek klasik Türk şairlerinin remil ilmiyle ilgili tutumları gösterilmeye çalışılmıştır.

Üç bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde: “Klasik Türk Şiirinde İlm-i Remil” başlığı altında remil ilminin sözlük ve terim anlamına yer verilmiştir. Arapçadan Türkçeye remil olarak geçen ve kendisiyle beraber remilci/remmâl, remilcilik/remmâllık, remil atmak veya dökmek, remil tahtası gibi kavramları Türk diline taşıyan bu ilme ait terimler açıklanmıştır. İncelenen Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserde var olan şekillerin daha iyi anlaşılabilmesi için remil ilmine ait şekiller tablolaştırılmıştır.

İkinci bölümde: “Mecmûa'nın Şâiri Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî'nin Hayatı ve Edebî Şahsiyeti” başlığı altında, Tokâdî'nin hayatı hakkında edinilen bilgiler ele alınmıştır. Ardından hayatı ve edebî şahsiyetiyle ilgili yapılan çalışmalara ve Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin içeriğiyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Son bölümde: Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî adına kayıtlı olan ve incelenen Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin çeviri yazılı metni ve tıpkıbasımı verilerek çalışma sonlandırılmıştır.

Çalışmamda bana rehberlik eden kıymetli hocam Prof. Dr. Cafer Mum'a içtenlikle teşekkürlerimi sunarım.

Kevser AKBAŞ

Malatya, 2021

ÖZET

AKBAŞ, Kevser. Rızâ'î'nin Mecmû'a-i İstihrâc'ı (Metin-Tıpkıbasım), Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2021

Bu çalışma, 17. yüzyılda yaşamış olan Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî'nin Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda adına kayıtlı olan Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin çeviri yazılı metni ve tıpkıbasımından oluşmaktadır. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî tahsilini İskenderiye ve Kahire'de tamamlayıp din âlimi olarak Tokat'a dönen ve ömrünü Tokat'da tamamlayan bir şâirdir.

Tokâdî adına kayıtlı olan Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser üzerinde yaptığımız bu çalışmada ilm-i reml'e ait şekillere rastlanmıştır. Aynı zamanda şiirlerde gelecekle ilgili hükümlerin yer almasından dolayı eseri daha iyi kavrayabilmek adına bahsedilen bu ilmin ne olduğu ve nasıl icrâ edildiğine değinilmiş, klasik Türk şiirinde bu ilimle ilgili yazılmış beyitlere yer verilmiştir. Bu beyitlerin tespiti için birçok Dîvân ve Mesnevî'den yararlanılmıştır.

Sonuç olarak; yaptığımız bu çalışmayla Tokat'lı bir şâir olan Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî'nin şiirlerinin yer aldığı Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser edebiyat dünyasına tanıtılmak istenmiştir.

Anahtar Sözcükler: 17. yüzyıl, Tokat, Rızâ'î, Mecmû'a-i İstihrâc, Remil, Dîvân, Mesnevî, Çeviri Yazı.

ABSTRACT

AKBAŞ, Kevser. Mecmû'a-i İstihrâc by Rızâ'î (Text-Same Edition), Master Thesis, Malatya, 2021

This study, consists of the translation written text and the same edition of the work named Mecmû'a-i İstihrâc registered in the National Library Writing Collection of Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî, who lived in the 17th century. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî is a poet who completed his education in Alexandria and Cairo, returned to Tokat as a religious scholar and completed his life in Tokat.

In this study we conducted on the work named Mecmû'a-i İstihrâc registered in the name of Tokâdî, figures belonging to ilm-i reml were found. At the same time, in order to comprehend the work better, as it contains provisions about the future in his poems, it is mentioned what this science is and how it's executed, and in classical Turkish poetry, couplets written about his science are included. Many Dîvân and Mesnevî were used to determine these couplets.

As a result; with this study, we wanted to introduce the work named Mecmû'a-i İstihrâc, which includes the poems of Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî, a poet from Tokat.

Key Words: 17th century, Tokat, Rızâ'î, Mecmû'a-i İstihrâc, Remil, Dîvân, Mesnevî, Transcription.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
KISALTMALAR	xi

I. BÖLÜM

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE İLM-İ REML

1.1. Giriş	2
1.2. İlm-i Reml-Remil.....	2
1.3. İlm-i Reml'e Ait Şekillerin Tanımları	4
1.4. Remil İlminin Hâneleri	6
1.5. Remil Şekilleri, Adları, Hükümleri ve Gösterdiği Manalar.....	7
1.5.1. Tabiat Şekilleri.....	9
1.5.2. Yer-Yön Şekilleri	10
1.5.3. Zaman Şekilleri.....	10
1.6. Klasik Türk Şiirinde İlm-i Reml.....	11
1.6.1. İlm-i Reml ile İlgili Beyitlerin Tespiti İçin Taranan Dîvân ve Mesnevîler	12
1.6.2. Klasik Türk Şiirinde İlm-i Reml'den Bahseden Beyitler:	14
1.6.3. Klasik Türk Şiirinde Remmâl'den Bahseden Beyitler:	20
1.6.4. Klasik Türk Şiirinde Tahta-i Reml/Tahta-i Remmâl'den Bahseden Beyitler.....	28

II. BÖLÜM

MECMÛA'NIN ŞÂİRİ

RIZÂ'Î İSHÂK B. HASAN TOKÂDÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ ŞAHSİYETİ, ESERLERİ	32
2.1. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî: Hayatı ve Edebî Şahsiyeti.....	33

2.2. Eserleri	34
2.3. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî ile İlgili Yapılan Çalışmalar	35
2.4. Mecmûa'nın İçeriğine Dair	36

III. BÖLÜM

MECMÛ'A-İ İSTİHRÂC

3.1. Metnin Transkripsiyon Alfabesi İle İlgili Açıklamalar	39
3.2. Çeviri Yazılı Metin	41
SONUÇ	75
KAYNAKÇA	77
TIPKIBASIM	82

KISALTMALAR

C.	: Cilt
d.	: Doğum
G.	: Gazel
K.	: Kaside
L.	: Lügaz
M.	: Mesnevi
ö.	: Ölüm
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tevhid
Yay.	: Yayınları

I. BÖLÜM

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE İLM-İ REML

1.1. Giriş

İncelediğimiz, Mecmû‘a-i İstihrâc adlı eser Rızâ’î İshâk b. Hasan Tokâdî adına kayıtlıdır. Eser Milli Kütüphane’de, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda 06 Mil Yz FB 467 demirbaş numarası ve 1749 DVD numarası ile kayıtlıdır. Eserin telif tarihi bilinmemektedir. İstinsah tarihi ise Hicrî 1212’dir. Adı geçen eserin özellikleri Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda şu şekilde not edilmiştir:

Ölçü	Değişik
Yaprak	45
Satır	Değişik
Yazı Türü	Değişik
Kâğıt Türü	Arma Fligranlı

“Sırtı bez kaplı, ebru karton kapaklıdır. \r\n1a da remile ait şekiller, 25a-26b Mısri Efendi ve Kemal Paşazâde’nin istihrâcları 27a-28a Haşim’e ait kıt‘alar ve bir muamma” (www.yazmalar.gov.tr/eser/Mecmû‘a-i-istihrac/148827).

45 varaktan oluşan bu eserin 18 sayfasında remil falı bakılmış ve remil ilmine ait şekillere yer verilmiştir. Aynı zamanda eserde geleceğe yönelik istihrâcların da bulunmasından ötürü eseri daha iyi kavrayabilmek adına bu ilmi genel hatlarıyla gözden geçirmek gerekir.

1.2. İlm-i Reml-Remil

Reml/Remil kelimesi sözlük anlamı olarak:

Kum. Sayılarla veya kum taneleri ile fala bakma, birtakım işaretler ve sayılar kullanılarak gaipten haber verme oyunu (Parlatır, 2006: 1401).

Birtakım nokta ve çizgilerle gaipten haber verne dolandırıcılığı, remil (Devellioğlu, 2000: 1062).

Agâh Sırrı Levent, bu ilme Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar adlı eserinde Bâtil ve Hakiki Bilgiler başlığı altında değinmiş ve İlm-i

Reml'i şu şekilde açıklamıştır: "Kendine mahsus bazı şekiller vasıtasıyla hükümler çıkarmak ve böylece murat ve niyetleri haber vermek ilmidir" (Levend, 2017: 219).

Reml kelimesi terim olarak kaybolan bir şeyin yerini bulmak, merak edilen bir işin sonucunu öğrenmek amacıyla kum üzerine çizilen çizgilerle fal bakmak demektir. Daha sonraları kum yerine kâğıt veya tahta kullanıldığı halde falın adı değişmemiştir. Literatürde daha çok hattü'r-reml şeklinde görülen ismin yanında darb ve tark kelimeleri de ona yakın anlamlarda kullanılmıştır. Türkçede ise remil atmak, remil dökmek denilmektedir. Modern Batı dillerinde remil karşılığında kullanılan kelime İngilizce geomancy; Fransızca Géomancie, Latince geomantiadan gelmektedir. İlk defa 12. yüzyılda Arapçadan Latinceye yapılan tercüme faaliyetinin sonucunda ilmü'r-reml karşılığı olarak İspanya'da kullanılmış ve oradan Batı dillerine geçmiştir. Orta Çağda bir ilim olarak kabul edilen remil ilmi o dönemden itibaren yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. İbn Haldûn, Mısır'da bu işi yapmak amacıyla birçok dükkânın açıldığını bildirmektedir. Remil tarihinin bilinen iki ustası 13. yüzyılda yaşamıştır. Bunlar, Kuzey Afrikalı bir Berberî olan Ebû Abdullah Muhammed b. Osman ez-Zenâtî ile Suriyeli ya da Mısırlı bir müellif olan Abdullah b. Mahfûf'tur. Bu iki ustanın dışında Ali Sâlih el-Asyûtî, Abdülfettâh Seyyid et-Tûhî gibi 13. yüzyılda yaşamış ünlü remmâllerin kitaplarının günümüzde özellikle Kuzey Afrika ülkelerinin kitap piyasasında alıcı buluyor olması etkisinin 13. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar devam ettirmiş olduğunu göstermektedir. Remil kelimesi Kur'ân-ı Kerîm'de yer almamasına rağmen hadislerde hem sözlük hem terim anlamına rastlanır. Muâviye b. Hakem'in hattü'r-remlî sorması üzerine Resûl-i Ekrem şu cevabı vermiştir: Eskiden kum üzerine hat çizen bir nebî vardı. Kimin hattı onunkine uygun düşerse o isabet etmiş sayılır. Bu söz üzerine remil ilminin câiz olduğu kanısı oluşmuştur. Remilciler bu falın aslının Hz. Âdem, İdrîs, Lokmân, Yeremya, İşaya ve Danyal peygamberlere dayandığını söylemekte, dolayısıyla câiz olduğunu iddia etmektedir. Onlara göre bu iddialarına delil gösterdikleri yukarıdaki hadiste sözü edilen nebi İdrîs peygamber, hattü'r-reml de onun mûcizesidir. Taşkoprizâde, Kâtib Çelebi ve Sıddîk Hasan Han, anılan hadisin görünürdeki manasından remil yoluyla bazı bilgiler edinilebileceği anlaşılrsa da aslında hadiste bunun kastedilmediğini, zira peygamberler dışında kimsenin mûcize gösteremeyeceğini, kimin hattı onunkine uygun düşerse ifadesinin de bunun imkânsızlığını ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. İbn Haldûn da bu hadisin hattü'r-remlin yasallığına hiçbir şekilde delil

olamayacağını, çünkü kendisinden söz edilen nebiye hat çizdiği sırada vahiy geldiğini, hadiste de o kişinin hattının vahiyle teyit edilmiş olacağından isabetli sayılacağına ifade edildiğini söylemekte, ayrıca o nebinin bunu ümmetine tebliğ etmediğini, kendine ait bir husus olduğunu bildirmektedir. İbn Abbas ise remilin kâhinler tarafından yapılan bir işlem olduğunu bildirmesine rağmen İbn Haldûn, gaybın bilinmesi insan fitratına ait bir yetenek olduğu ve bu sanatın ehli olanlar gaybı öğrenmek için his ve bakışlarını söz konusu hat şekillerine topladıklarında kendilerinde bir istidlâl hali¹ belirlediğini, hareketlerinde fitraten gaybı bilebilecek şekilde yaratılan kimselerdeki gibi bir durum görüldüğünü savunmaktadır (Çelebi, 2007: 555-556).

Birçok ülkede, farklı isimlerle adlandırılan remil ilmi klasik Türk edebiyatında ilgi görmüş ve bu ilimle ilgili pek çok eser kaleme alınmıştır. Remil kelimesi Arapçadan Türkçeye remil olarak geçmiş ve kendisiyle beraber remilci/remmâl, remilcilik/remmâllık, remil atmak veya dökmek, remil tahtası gibi kavramları Türk diline taşımış, klasik Türk şairleri de bu terimleri şiirlerinde kullanmıştır. Remil ilmine ait bazı terimler ise şunlardır:

Remilci/Remmâl; Kumla fala bakan kimse, Fal açan.

Remilcilik/Remmâllık; Remilcinin işi, Falcılık.

Remil atmak/veya dökmek; Kumda birtakım çizgiler çizerek fala bakmak.
(www.sozluk.gov.tr)

1.3. İlm-i Reml'e Ait Şekillerin Tanımları²

Remilde 16 değişik şekil vardır. Bu şekiller 32 hat ve 32 noktadan meydana gelmiştir. Her hat iki noktaya denktir. Bu 32 noktanın toplamından 64 nokta çıkar. Remilin 32 noktasını da bunlara ilâve edilince 96 sayısı elde edilmiş olur. Bu sonuç ise ebcedle³ hesap edilmiş olan Danyal ismine denk gelir. Bu sebeple remil ilminin halka Hazret-i Danyal tarafından öğretilmiş olduğu söylenir. Eski zamanlarda kâğıt henüz icat edilmediğinden atılan remiller kum üzerine yazıldığı için ismi, ilm-i reml kalmıştır.

¹ İstidlâl: “Bir konuda kanıtlara dayanarak sonuç çıkarma, çıkarım.” Parlatır, İsmail (2006), Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Yargı Yay.

² Bu konu hakkında yararlanılan kaynak: İloğlu, Mustafa (2016), Gizli İlimler Hazinesi, İstanbul: Seda Yay.

³ Ebced: “Arap alfabesine göre harf değerleri ve bu değerlerin sayısal karşılıklarını gösteren sistem.” Parlatır, İsmail (2006), Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, Ankara: Yargı Yay.

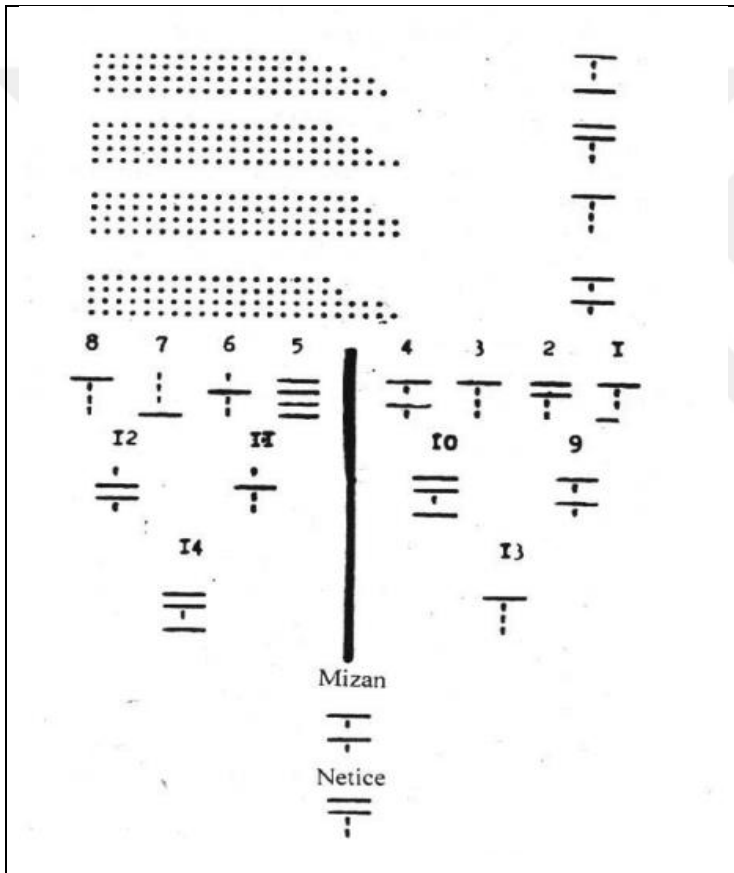
Kâğıdın icadından sonra remiller kâğıdın üzerine atılan noktalardan meydana getirilmeye başlanmıştır. Remil atmak kolay olsun diye bazı ülkelerde zar kullanılmıştır. Bu ilim şöyle icrâ edilir: Remil attırmak isteyen kişilere 16 kez zar atılır ve her atılışta zarın tek veya çift gelmesine göre (tek için nokta çift için hat) yazılır ve ümmehât teşkilinden sonra remmâl, kaidesine göre diğer haneleri meydana getirir ve neticeye göre de hükmünü verir. Bundan başka yine bazı yerlerde kolaylık olması için 16 remil şeklinin her birinden dörder tane küçük kâğıt parçalarına yazılıp bükülerek bir torbaya konur. Remil attırmak isteyen kimseye niyet ettirildikten sonra torbadan kâğıtlar birer birer seçilir, sıra ile dizilir ve ümmehat teşkil edildikten sonra diğer haneler meydana getirilir ve hüküm verilir. Birinci satırdan ve soldan başlayarak noktalar sayılır, tek gelirse nokta çift gelirse satırın karşısına hat çizilir. Bu on altı nokta satırından çıkarılan dört şekle ümmehât denilir. Remilde her şeklin birinci sırası ateş, ikinci sırası hava, üçüncü sırası su, dördüncü sırası da toprak sayılmıştır. Beşinci sırası ateş hanesi, altıncı sırası hava hanesi, yedinci sırası su hanesi ve sekizinci sırası da toprak hanesinden sayılmıştır. Beşten sekize kadar olan ikinci dört şekle ise remil dilinde ahavât denilmektedir. Dokuzuncu haneyi ümmehâtın birinci ve ikinci hanesinin ateş, hava, su ve toprak hanelerini toplayarak, onuncu hanede yine ümmehâtın üçüncü ve dördüncü haneleri dokuzuncu hanede olduğu gibi toplanarak meydana getirilir. On birinci hane, ahavâtın yani remilin beşinci ve altıncı hanelerinin toplamı ile on ikinci hane yine remilin yedinci ve sekizinci hanelerinin toplamı ile meydana getirilir. Dokuz, on ve on birinci hanelere ise remil dilinde benât ya da ca'dan denilmektedir. On üçüncü hane ise benât şekillerinden dokuz ve onuncu şekillerin toplamı ile yapılır. Bu hane sailin nefsi hanesidir, remilde bu haneye Kutbu'ş-Şimalî denir. On dördüncü haneyi oluşturmak için, on birinci ve on ikinci haneler toplanıp bir şekil çıkarılır. Bu on dördüncü hane sahibi remilin matlûb ve maksûdudur. Remilde bu haneye Kutbu'l-Cenubî denir. Aynı zamanda on üçüncü ve on dördüncü hanelere Bintü'l-Benat veya Mıntikateyn de denilir. On beşinci hane, mizan şekli on üçüncü ve on dördüncü hanelerin toplamından çıkarılan şekildir. Mizanın bir ismi de Kadiu'r-reml'dir. On altıncı hanedeki remilde Âkibetü'l-Âkibe denilen ve bütün remilin özeti sayılan hane, birinci şekil ile on beşinci şeklin yani Mizan'ın toplamından meydana getirilerek remil ilmi icrâ edilir (İloğlu, 2016: 293-298).

1.4. Remil İlminin Hâneleri

Remil ilminin aslı İdris Peygamber ile Danyal Peygambere dayandırılmış ve bu ilimle asıl meşgul olanın Danyal Peygamber olduğu belirtilmiştir. Remil ilminin muhtelif yöntemleri bulunmaktadır. Noktalardan oluşan bu ilimde her iki noktada bir hat oluşturulur ve bu nokta ile hatlarla 16 farklı şekil meydana getirilir. Bu şekiller dört unsur (ateş, hava, su, toprak) ile gezegen ve yıldızlarla olan bağılıkları hesap edilerek hüküm verilir (Levend, 2017: 219).

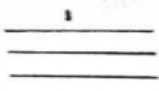
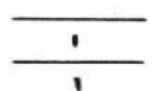
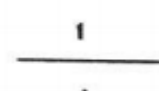
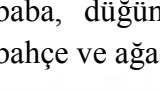
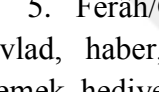
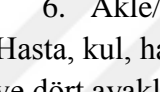
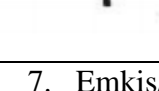
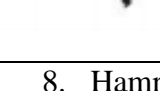
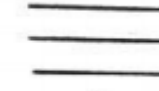
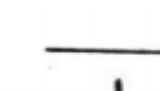
Tablo 1:⁴

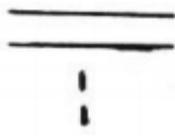
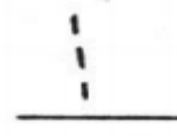
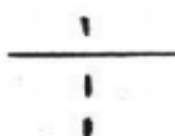
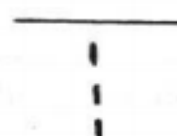
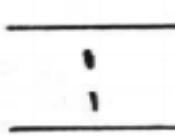

⁴ Tablolar oluşturulurken yararlanılan eser: İloğlu, Mustafa (2016), Gizli İlimler Hazinesi, İstanbul: Seda Yay.

1.5. Remil Şekilleri, Adları, Hükümleri ve Gösterdiği Manalar

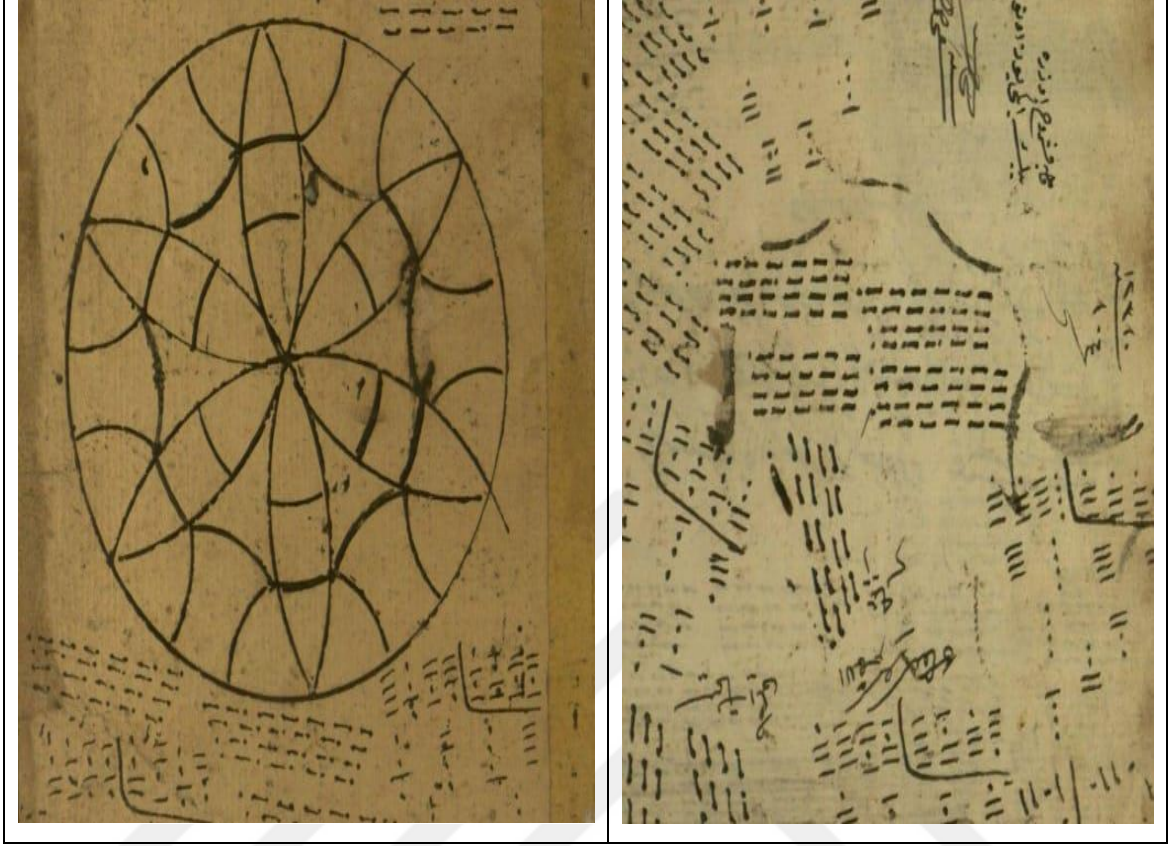
Tablo 2:

<p>1. Lahyan/Sa'd-ı Hâriç Nefis, ömür, hayat, fikir ve ruh hânesidir.</p> 	<p>2. Kabz-ı Dâhil/Sa'd-ı Dâhil Mal, para, servet, maaş, rızık, geçim, alışveriş ve hazine hânesidir.</p>
<p>3. Kabz-ı Hâriç/NaHS-ı Hâriç Nakîl ve hareket hânesidir.</p> 	<p>4. Cemaat/Sabit/NaHS-ı Mümteziç Mülk ve makam, memûriyet, ana ve baba, düğün, kalabalık, defîne, bağ, bahçe ve ağaçlar hânesidir.</p>
<p>5. Ferâh/Cüdele/Sa'd-ı Münkaliç Evlad, haber, mektup, aşık, maşuk, yemek, hediye, sevinç hânesidir.</p> 	<p>6. Akle/NaHS-ı Munkaliç Hasta, kul, halayık, iş, ticaret, meşakkât ve dört ayaklı hayvanlar hânesidir.</p>
<p>7. Emkis/NaHS-ı Dâhil Hırsız, eşkiya, kadın, ortak, nikah, gaîb, açlık, harp, dâvâ hânesidir.</p> 	<p>8. Hamre/NaHS-ı Sâbit Elem, korku, afetler, ölüm, hırsızlık, mal, miras, devlet hazinesi, kadın-malı hânesidir.</p>
<p>9. Beyaz/Sa'd-ı Sâbit Deniz yolu, rüyâ, hakim, itikâd, davet, haber, hac, ilim, küçük kardeş, muhâbbet hânesidir.</p> 	<p>10. Nusrat-ı Harice/Sa'd-ı Hâriç Başkan, rütbe, nişan, iş, hükümet, üvey ana ve baba hânesidir.</p>

<p>11. Nusrat-ı Dâhile/Sa'd-ı Dâhil Ümit, muhâbbet, saadet, ganimet, gönül hoşluğu, dostlar, ihsân hânesidir.</p> 	<p>12. Utebe-i Hariç/NaHS-ı Hâriç Düşman, hapis, zindan, töhmet, galip ve mağlup hânesidir.</p>
<p>13. Nakiyy'ül-Had/NaHS-ıMünkalib Sıkıntı, keder, kan, talib hânesidir.</p> 	<p>14. Utube-i Dâhil/Sa'd-ı Dâhil Maaş, rütbe, evlenme, hasta veya seferden sual hânesidir.</p>
<p>15. İctima /Sa'd-ı Sâbit Mümteziç Yazılı kağıt, mektup, söz, mülakat, iyilik, kötülük hânesidir.</p> 	<p>16. Tarik/Sa'd-ı Münkalib Hal'in iyiliği veya kötülüğü, işin sonu ve neticesi, geçmiş ve gizli işler, alışverişten sual hânesidir.</p>

Bu on altı şekil sa'd/iyilik, nahıs/kötülük olarak ikiye ayrılır. Sa'd şekiller saadete, nahıs şekiller kötülüğü simgeler. Sa'd şekiller: Sa'd-ı dâhil, Sa'd-ı hâriç, Sa'd-ı sâbit, Sa'd-ı munkalib adlarıyla dört kısma ayrıldığı gibi nahıs şekiller yine bu vasıflarla dörde ayrılır (İloğlu, 2016: 299-304). İncelediğimiz Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin toplamda 18 sayfasında remil falı bakılmış, fallar mecmua'ya not düşürülmüştür. Bu fallar kader, kısmet, rızık ve iş gibi pek çok niyet için bakılmış olabilir. Astroloji gibi kendine özgü burçlardan ve hânelerden oluşan bu ilmin klasik Türk edebiyatının kelime kadrosuna ve mecaz sistemine de önemli katkılar sağladığını gösteren pek çok örnek bulunmaktadır.

Mecmû'a-i İstihrâc'da geçen remil ilmine ait bazı şekiller:

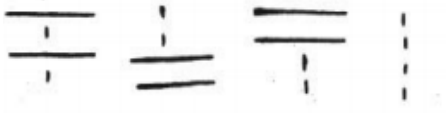
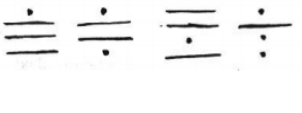
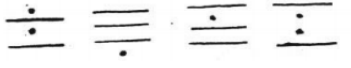
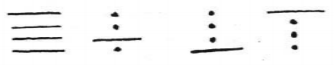
1.5.1. Tabiat Şekilleri

Tablo 3:

Ateş Şekilleri: 	Hava Şekilleri:
Su Şekilleri: 	Toprak Şekilleri:

1.5.2. Yer-Yön Şekilleri

Tablo 4:

Doğu şekilleri: 	Batı şekilleri:
Kuzey şekilleri: 	Güney şekilleri:

1.5.3. Zaman Şekilleri

Tablo 5:

Gün Şekilleri: 	Hafta Şekilleri:
Ay Şekilleri: 	Yıl Şekilleri:

Remil ilmi kendi içinde kendine özgü sistemi olan bir ilimdir. Her şeklin kendine mahsus anlamları bulunmaktadır. Remil ilmine ait örnek verdiğimiz bu şekillerin yanı sıra yaş tayin eden şekiller, mizaçları gösteren şekiller, varlık ve yokluk şekilleri de bulunmaktadır. Rimmâl oluşturduğu bu şekillere göre hükmünü vermektedir. Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserde de yer alan bu şekillerin ne ifade ettiğini açıklamak için tablolar örnek olarak verilmiştir.

Klasik Türk edebiyatında bu ilimle uğraşan şairler olmuştur. Özellikle 16. yüzyıl şairlerinden remmâl olan Zatî, Ali Paşa ve Müeyyedzâde'nin vefatı ile Tâcîzâde Cafer Çelebi'nin öldürülmesinin ardından, devlet erkânı arasında eski rağbet ve itibarını kaybetmesi üzerine, geçimini vaktiyle Münecimzâde'den öğrendiği remil ve vefk

(tılsımlı duâ) ile sağlamaya başlamış ve bunun için Bâyezid Câmii yakınında bir dükkân kiralamıştır. Bu dükkân bir süre sonra İstanbul'un en önemli şiir merkezlerinden biri hâline gelmiş ve şiir ve edebiyat sohbetleriyle dolmaya başlamıştır. Buraya devrin tanınan veya tanınmayan pek çok şairi katılmıştır. Bu şairler arasında Yahyâ Bey, Kara Fazlî, Hayâlî Bey, Galatalı Kudsî ve Bâkî gibi şairler de vardır. Burada genç şairlere rehberlik eden Zâtî'nin bu toplantılardan azami derecede yararlanarak hayal dünyasını ve ufkunu genişletmiş olduğu bilinmektedir. Hatta remil bahanesiyle kendisine gelen ve ona yeni yazdıkları şiirleri okuyan genç şairlerin buldukları güzel mazmunları, hiç kullanılmamış manaları hafızasına yerleştirip daha sonra kendi şiirlerinde kullanmıştır. Falcılıktan geçimini sağlayacak kadar kazanamayan şair, artık para karşılığında şiirler yazmaya da başlamıştır. Yaşı oldukça ilerlediği için dükkânını da evine yakın bir yere taşımak zorunda kalmıştır (Kurtoglu, 2017: 5). Klasik Türk şairlerinden bir diğeri olan Nâbî ise Hayriyye'sinde remil ve astrolojiyle uğraşmanın çıkar yol olmadığını ve bundan sakınılması gerektiğine dair ahlâkî uyarılarda bulunmuş ve bu ilmi uygun görmemiştir. Bunun yanında remil hakkında telif geleneği Türkçe yazılmış olanlar dâhil olmak üzere 20. yüzyıl başlarına kadar devam etmiştir. Kâtib Çelebi ve Kannevcî remil hakkındaki eserlerin bir kısmını zikretmiştir. Başta Süleymaniye olmak üzere Türkiye kütüphanelerinde remille ilgili çok sayıda yazma eser bulunmaktadır. Avrupa'da ise remil hakkındaki Arapça eserlere 13. ve 17. yüzyıllar arasında rastlanmaktadır. Aragon'da İspanyol mütercimi Santallalı Hugh remile dair Arapça bir risâlenin Latince özetini hazırlayarak ilk adımı atmış, Cremonalı Gerard da Toledo'da bir başka risâleyi Latince'ye tercüme etmiştir. 17. yüzyıldan sonra Avrupa'da remil falına olan ilgi azalmaya başlamış ve bu ilim giderek unutulmuştur (Çelebi, 2007: 555-556).

1.6. Klasik Türk Şiirinde İlm-i Reml

Klasik Türk şiirinde remil ilmine ve bu ilmi icrâ eden remmâllere, dönemin şairleri kayıtsız kalmayarak bu ilmi ve beraberinde getirdiği kavramları şiirlerinde hayal güçleriyle zenginleştirerek kullanmışlardır. Şairler fal baktırmak ya da gelecekle ilgili haber almak yerine remil ilmini gerçek işlevi dışında, şiirlerinde anlamı kuvvetlendirmek için bir araç olarak kullanmışlardır.

Talihsiz kaderlerini ifade etmek için remmâlden yararlanıldığı gibi:

Hayâl-i gamzeñ ile gördi Emriyi **remmâl**

Didi bu kimsenüñ olur helâki hançerden⁵ (Emrî G. 411/5)

Sevgiliyi yüceltmek için de remil ve remmâl kavramları araç olarak kullanılmıştır:

Okısa **remmâl** râyünden firâset ‘ilmini

Ola gün gibi zamir-i ‘âlem ana âşkâr (Zâtî K. 46/31)

Reml ilminin aslının peygamberlere dayanmasından ötürü caiz olduğu kanısıyla yanı sıra, gaybın bilinmez olduğu ve remil ilminin sanılanın aksine faydasızlığını dile getiren şiirler de kaleme alınmıştır:

Nokta-i eşkâl-i **reml** ü seyr-i ecrâm ü nücûm

Kime reh-ber olsa feyz-i akl bühtândır aña (Fuzûlî M. 1/3)

Bilürüz vâridât-ı gaybı ancak cânib-i Hakdan

‘Akîde bend idüp hiç nâme-i **reml** ile fâl itmem (Sıdkî G. 153/5)

Remlüñ ahkâmını girçek sanma

Gaybı Allâh bilür aldanma (Nâbî M. 657)

1.6.1. İlm-i Reml ile İlgili Beyitlerin Tespiti İçin Taranan Dîvân ve Mesnevîler

Klasik Türk şairlerinin remil ilmine olan tutum ve ilgisini göstermek amacıyla incelenen eserlerde belirli bir ölçüt gözetilmemiştir. Çalışmamızın ilgili bölümü, “Metin Bankası”nda yer alan dîvân ve mesnevîler ile Kültür ve Turizm Bakanlığının e-kitap arşivinden yararlanılarak hazırlanmıştır. İncelediğimiz divan ve mesnevîlerin tümüne başlıklar altında yer verilmiştir. Bu eserler arasında remil ilmiyle ilgili olduğunu tespit

⁵ Örnek olarak verilen beyitler için taranan divanlar: Saraç, Yekta (2002), Emrî Dîvânı, İstanbul: Eren Yay. ;Kurtoglu, Orhan (2004), Zâtî Dîvânı (Gazeller Dışındaki Şiirler), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü; Tarlan, Ali Nihat (1990), Fuzûlî Dîvânı, Ankara: Akçağ Yay.; Eren, Abdullah (2017) Mehmed Sıdkî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü; Kaplan, Mahmut (2019) Hayriyye, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

ettiğimiz beyitler, yazar-eser şeklinde a'dan z'ye doğru sıralanmıştır. Örnek olarak verilen bütün beyitler kaynakçada gösterilmiştir.

İncelenen Dîvânlar:

Adlî Dîvânı, Âgâh Dîvânı, Ahî Dîvânı, Ahmed Paşa Dîvânı, Ahmedî Dîvânı, Amrî Dîvânı, Antepli Aynî Dîvânı, Asaf Dîvânı, Aşık Çelebi Dîvânı, Avnî Dîvânı, Ayıntablî Hafız Dîvânı, Aynî (Karamanlı) Dîvânı, Azmî-zâde Haletî Dîvânı, Bâkî Dîvânı, Bali Dîvânı, Behiştî Dîvânı, Beyânî Dîvânı, Bursalı Rahmî Dîvânı, Bursalı İffet Dîvânı, Bosnalı Âsım Dîvânı, Celilî Dîvânı, Cenâbî Dîvânı, Çakerî Dîvânı, Dede Ömer Rûşenî Dîvânı, Diyarbakırlı Hâmî Ahmed Dîvânı, Emrî Dîvânı, Erzurumlu Zihnî Dîvânı, Es'ad Dîvânı, Esrar Dede Dîvânı, Eşref Paşa Dîvânı, Fasîhî Dîvânı, Fatin Dîvânı, Fevzî Dîvânı, Figânî Dîvânı, Filibeli Vecdî Dîvânı, Fuzulî Dîvânı, Hafîd Dîvânı, Hakîkî Dîvânı, Halet Efendi Dîvânı, Hamâmîzâde İhsân Dîvânı, Hamdî Çelebi Dîvânı, Handî Dîvânı, Hasan Ziyâî Dîvânı, Haşmet Külliyyatı, Hayalî Bey Dîvânı, Hayretî Dîvânı, Hâzık Dîvânı, Hecrî Dîvânı, Helâkî Dîvânı, Kadibürhaneddin Dîvânı, Kalkandelenli Mu'îdî Dîvânı, Kami Dîvânı, Karamanlı Nizâmî Dîvânı, Kâtib-zâde Mustafa Sâkîb Dîvânı, Keçecizade İzzet Molla Dîvânı, Lamekani Huseyin Efendi Dîvânı, Lâzikîzâde Feyzullah Nafiz Dîvânı, Lebib Dîvânı, Leylâ Hanım Dîvânı, Mahmud Nedim Paşa, Me'âlî Dîvânı, Mehmed Sıdkî Dîvânı, Mekki Dîvânı, Mezaki Dîvânı, Mihrî Hatun Dîvânı, Mirzâ-zâde Sâlim Dîvânı, Mostarlı Ziyâî Dîvânı, Muvakkit-zade Pertev Dîvânı, Mürekkepçi Enverî Dîvânı, Nailî-i Kadîm Dîvânı, Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı, Nakşî Dîvânı, Nami Dîvânı, Naşid Dîvânı, Necâtî Beg Dîvânı, Neccarzade Rıza Dîvânı, Nedim Dîvânı, Nefî Dîvânı, Nehcî Dîvânı, Nesîmî Dîvânı, Neşâtî Dîvânı, Nev'î Dîvânı, Nev'î-zâde Atâyî Dîvânı, Nevres-i Kadîm Dîvânı, Neylî Dîvânı, Nigârî Dîvânı, Numân Mâhir Dîvânı, Osman-zâde Tâ'ib Ahmed Dîvânı, Rahimî Dîvânı, Ravzî Dîvânı, Resmî Dîvânı, Revânî Dîvânı, Rezmi Dîvânı, Rüşdî Dîvânı, Sâbir Pârsâ Dîvânı, Sabit Dîvânı, Sâdî (İsâ-zâde) Dîvânı, Safvetî Mehmet Çelebi Dîvânı, Sa'id Giray Dîvânı, Sâkîb Mustafa Dede Dîvânı, Sami Dîvânı, Sanizade Ataullah Dîvânı, Sehâbî Dîvânı, Selanikli Meşhurî Dîvânı, Seyyid Cazim Dîvânı, Sirri Rahile Hanım Dîvânı, Sultan I. Ahmed (Bahtî) Dîvânı, Sunî Dîvânı, Süheylî Dîvânı, Şâhî Dîvânı, Şehrî Dîvânı, Şeref Hanım Dîvânı, Şevkî Dîvânı, Şeyh Galib Dîvânı, Şeyhî Dîvânı, Şeyhülislâm Yahyâ Dîvânı, Tâcî-zâde Câfer Çelebi Dîvânı, Tecelli Dîvânı, Tırsî Dîvânı, Tokatlı Kânî Dîvânı, Tûrabi Dîvânı, Usûlî Dîvânı, Ümmî Sinan Dîvânı,

Üsküblü İshâk Çelebi Dîvânı, Üsküdarlı Mustafa Manevî Dîvânı, Üsküdarlı Sırrî Dîvânı, Üsküplü İshâk Çelebi Dîvânı, Vahyî Dîvânı, Vasfî Dîvânı, Vecdî Dîvânı, Vuslatî Dîvânı, Vusûlî Dîvânı, Yahya Bey Dîvânı, Yakînî Dîvânı, Yâver Dîvânı, Yûnus Emre Dîvânı, Zati Dîvânı.

İncelenen Mesneviler:

Ahmedî (Diyarbakırlı) Yusuf u Züleyha, Ahmed Rıdvan Hüsrev ü Şîrîn, Âşık Paşa Gârib-nâme, Behiştî Ahmed İskender-nâme, Cemâlî Hümâ ve Hümâyûn, Cinânî Cilâü'l-kulûb, Çâkerî Yusûf u züleyhâ, Defter Emîni Mustafa Çelebi Varka ve Gülşâh, Fuzûlî Leylâ ve Mecnûn, Gelibolulu Mustafa Âlî Tuhfetü'l-Uşşâk, Hamdî Leylâ ve Mecnûn, Hamidî-zâde Celîlî Hüsrev ü Şîrîn, Hasbihâl-i Sâfî, İslâmî'nin Mesnevîsi, Kâtibî Nüzhetü'l Cenân, Keçecizâde İzzet Molla Mihnetkeşân, Kıyâsî Mihr ü Mâh, Lâmi'î Ferhâd-nâme, Lârendeli Hamdî Leylâ ve Mecnûn, Manisalı Câmi'î Muhabbet-nâme, Müridî Pend-i Ricâl Mesnevîsi, Nâbî Hayrâbâd, Nâbî Hayriyye, Sevdâî Leylâ ve Mecnun, Şeyh Baba Yûsuf Sivrhîsârî Mevhûb-ı Mahbûb, Şeyh Gâlib Hüsn ü Aşk, Şeyh San'an Mesnevîsi, Şeyyâd Hamza Yûsuf ile Zelfhâ, Tutmacî Gül ü Hüsrev, Udî Mâcerâyı Mâh, Üsküplü Atâ Tuhfetü'l-Uşşâk, Vâlî Hüsn ü Dil, Vücûdî Hayâl u Yâr, mesnevîleri incelenmiştir.

Taranan bu eserler arasında remil'le alâkası olan beyitler; klasik Türk şiirinde "ilm-i reml"den bahseden beyitler, klasik Türk şiirinde remmâl'den bahseden beyitler ve klasik Türk şiirinde tahta-i reml/tahta-i remmâl'den bahseden beyitler olmak üzere üç başlık altında değerlendirilmiştir. Tespit edilen beyitlere bu başlıklar altında yer verilmiştir.

1.6.2. Klasik Türk Şiirinde İlm-i Reml'den Bahseden Beyitler:

Remil ilmiyle ilgili tespit edilen beyitlerde şâirler'in gerçek amacı fal baktırmak ya da gelecekte haber almak değildir. Şiirin esas anlamını kuvvetlendirmek için remil ve remille ilgili terimler bir araç olarak kullanılmıştır. Reml/remil isminin yanında darb, nokta, nücûm, beyâz, sa'd gibi kavramlarda bu ilimle ilişkili olarak şiirlerde yer almıştır.

Ahmedî Dîvânından;

Şol Selâmî kim 'adedde eyle ola irmeye

Reml ü neml ü fevc ü mevc-i Kulzüm ü 'Ummân aña

(K. 6/16)

Eger **reml** ola vü ger neml tesbîhini ol pâkûñ

Eger nahl ola vü ger nahl ü mürg-i âşiyân söyler

(K. 35/19)

Nahle oldur hâr u hurmâ nahle oldur nûş u nîş

Remlüñ âramı vü nemlüñ her yaña seyrânı ol

(T. 1/15)

Ahmedî (Diyarbakırlı) Yusuf u Züleyha Mesnevisinden;

Remle zâr itdürdi şâhım orada

Mısr'a fâtih seni buldum burada

(M. /1207)

Ayıntablı Hafız Dîvânından;

Şerâb-ı la'l için tutsa nola destimde zerrîn tâs

Ki ta nûş eyleyem devr-i ruhunda kalmaya **reml** bâs

(M. 2/2)

Azmî-zâde Haletî Dîvânından;

Defter-i himmetinün bilmeyeler icmâlin

Remle darb eyleseler mevcini bahrün menelâ

(K. 24/18)

Cemâlî'nin Hümâ ve Hümâyûn Mesnevisinden;

Bilenler **reml** ü usturlâb hâlin

Beyân itdiler eflâkuñ makâlin

(M. /4313)

Beyânî Dîvânından;

Reml eyleyicek tâli‘ümi baht-ı siyâhum
Etdürdi baña hâne-i matlûbı ferâmûş

(G. 391/8)

Bursalı Rahmî Dîvânından;

Yâri görsem diyü **reml** atdum rakîb irişdi âh
Tâli‘ümde geldi nâ-geh fâl bir yüzden dahı

(G. 232/4)

Emrî Dîvânından;

Reml-i hattûnda görüp derdümi gamzeñle benüm
Tigden ola bunuñ katli didi müjgânuñ

(G. 269/5)

Erzurumlu Zihnî Dîvânından;

Hey’et ü hikmet ü **reml** ü necmi
Şi’r ü inşâda tamâm-ı resmi

(M. 4/67)

Fasîhî Dîvânından;

Şîşe-i çarh-ı fenâ sâ‘at-be-sâ‘at devr idüp
Reml-i ‘ömr-i ‘âşıkân eksilmede günden güne

(G. 320/2)

Fuzûlî Dîvânından;

Nokta-i eşkâl-i **reml** ü seyr-i ecrâm ü nücûm
Kime reh-ber olsa feyz-i akl bühtândır aña

(M. 1/3)

Hafîd Dîvânından;

Beyâz tahta-i sîm-i sînede hâlini **reml** âsâ

Edip tadâd-ı ferd ü zevc geldi fâl-ı ferhunde

(G. 209/4)

Kami Dîvânından;

Devletüñ ‘ilm-i firâsetle senüñ zâhir idi

Ne rakam-rîzi-i **remli** ne hesâb-ı tencîm

(K. 26/23)

Keçecizâde İzzet Molla Mihnetkeşân Mesnevîsinden;

Nukat var ki eşkâl-i **remle** şebîh

Nuhûsetde enkîs-i bedden kerîh

(M. 1772)

Lebib Dîvânından;

Sorma bir kimseden Lebib anı

Reml ile bil bu sırr-ı pînhânı

(L. 3/7)

Manisalı Câmi’î Muhabbet-nâme (Vâmık u Azrâ) Mesnevîsinden;

Uşûl-ile fûrû‘ın her ‘ulūmuñ

Žamîrin **remlüñ** ağkâmın nücūmuñ

(M. 782)

Mehmed Sıdkî Dîvânından,

Bilürüz vâridât-ı gaybı ancak cânib-i Hakdan

‘Akîde bend idüp hiç nâme-i **reml** ile fâl itmem

(G. 153/5)

Mirzâ-zâde Sâlim Dîvânından;

Reml eden dünyâ için her şahs-ı keç-rev imtihân
Seyr-i nokta müntehî-i kabz-ı hâricdir hemân
(M. 1/167)

Mürekkepçi Enverî Dîvânından;

Sen mâh-tâb-ı hüsne irem gibi bir gice
Remlümde geldi tâli'i gör iy kamer beyâz
(G. 129/3)

Nâbî Hayriyye Mesnevisinden;

Olma kur'a-fiken-i **reml** ü nücûm
Ki ider ehlini bi'l-hâssa şûm
(M. 653)

Remlüñ ahkâmını girçek sanma
Gaybı Allâh bilür aldanma
(M. 657)

Olduğı yok birisi ber-hurdâr
Bestedür **reml** ü nücûma idbâr
(M. 660)

Nigârî Dîvânından;

Âh ol demler ne demler kim gazel gevher bana
Kâkül-efşân bû-feşân **reml**-i gazâl eyledi yâr
(G. 190/2)

Sabit Dîvânından;

Şekl-i **remli** âşıkun Allâhu a'lem humredür
Bâğda giymiş beyâzum gül gibi bir sâde surh
(G. 56/3)

Sehâbî Dîvânından;

Seyr iderdüm **reml**-i tâlî‘den ezel şekl-i ferah

Görinür şimdi bana eşkâl bir yüzden dahi

(G. 433/2)

Sun‘î Dîvânından;

Te‘lîfî bu **remlüñ** eyü sâatde imiş kim

Su gibi zamîrûñi revân der bir avuç hâk

(G. 84/4)

Tokatlı Kânî Dîvânından;

Otuz iki hurûfî kur‘a-i **reml**e idüp tatbîk

Belâ bu tâlî‘ümde hâsekî merhûm böcek geldi

(G. 213/4)

Tutmacî Gül ü Hüsrev Mesnevisinden;

Müneccimler bir araya dirildi

Tutuldu irtifâc u **reml** uruldu

(M. 315)

Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisinden;

Kim bizde misâl-i **reml**-i sahrâ

Olmaz aded-i sâkir ihsâ

(M. 2111)

Zatî Dîvânından;

Olur ‘adedi eyledügin lutf u ‘atânun

Ger **reml**-i bihârün ola ‘âlemde şümârı

(K. 15/37)

Yidi deryânun eger **remlini** cem‘ eyleseler
Fülk-i bahr-i keremünde olmazdı sugrâ

(K. 18/29)

Bu zamîründen geçer kim üstühânun **remli** ola
Tura dilde zevk-ı seyr-i nokta-i hâlûñ senüñ

(G. 814/4)

1.6.3. Klasik Türk Şiirinde Remmâl’den Bahseden Beyitler:

İncelediğimiz bu eserler içerisinde şâirlerin ilm-i reml’den daha fazla değindiği konu bu işi icrâ eden remmâller olmuştur. Remmâl ile ilgili şiirlerin ana konusu, remmâlin zar atması veya pîr-i çarh olan remmâlin gökyüzünde nokta dökmesi şeklinde tasvir edilmiştir. Şiirlerde genel olarak; derdine derman aramak için remmâl’e başvurmak, sonunun ne olacağını remmâl’in ağzından söylemek, göhsündeki yaraları remmâl’e göstermek, sevgilinin dudağının noktaya benzetilmesi sonucu âşığında kendini remmâl olarak görmesi şeklindedir.

Ahmedî Dîvânından;

Bulamazlar derdüme dermân hakîm üstâdlar
Bilemezler kim ser-encâmum nedür **remmâllar**

(G. 244/6)

Âgâh Dîvânından;

Dâğından anla ehl-i dilün hasb-ı hâlini
Remmâl-i ‘aşk kur‘asınun fâlı bellidür

(G. 91/3)

Bak birinün hâtırında hayr-ı niyyet var mıdur
İmtihân için bu cem‘iyyetde **remmâl** ol da gör

(G. 114/2)

Ahmedî (Diyarbakırlı) Yusuf u Züleyha Mesnevisinden;

Didi **remmâlem** saña **reml** itmişem

Ahterinde tâli‘in yoklamışam

(M. /1203)

Ben Urum sultânınıñ **remmâl**ıyam

Şâh-ı Rûm’un derdiniñ dermâniyam

(M. /1204)

Amrî Dîvânından;

Ya bir **remmâl** mîmidür ki nokta koyup anuñla

Kılam eyyâm-ı vaşlından şikeste dilleri âgâh

(G. 98/2)

Antepli Aynî Dîvânından;

Gördü **remmâl** ü müneccim bu iki târîhi

Nokta vü necm ile vicdânına kıldı himmet

(T. 374/9)

Aynî (Karamanlı) Dîvânından;

Remmâl-i felek çekdi rakam reml-i cebine

Medhal idemez kimse bu ferd ile zevce

(G. 425/6)

Remmâl-i Nesr-i Tâyir yıldızı nokta itdi

Tâ kur‘a-i ruhundan açıldı fâl-i meh-tâb

(T. 1/7)

Azmî-zâde Haletî Dîvânından;

Bu demlere irişince bisâtı tayy itdi

Dökerdi nokta dem-â-dem sipihr olup **remmâl**

(K. 21/3)

Dehânı noktasında niçe sırra vâkıfım dirsem
Bana yok yire ta'n itme sen ey **remmâl** bilmezsin
(G. 644/2)

Bursalı Rahmî Dîvânından;
‘Ukdemi hall itmedi ber-bâd ola **remmâl**-i çarh
Yâr vaslından haber sorsam virür gamdan haber
(G. 33/2)

Celîlî Husrev u Şirîn Mesnevisinden;
Olup tahta-i hâke üzre **remmâl**
Çeker şun‘i beyâz u hamra eşkâl
(M. 40)

Cenâbî Dîvânından;
Levh-i çihremde yaşum dökdi firâvân nokta
Beni eşkâl-i gam-ı ‘aşkuña **remmâl** eyler
(G. 26/2)

Deldi seyl-i elemün başdan ayaga bedenüm
Her gören sandı bugün tahta-i **remmâl** beni
(G. 335/2)

Deldi mîl-i elemün başdan ayaga bedenüm
Her gören sandı tenüm tahta-i **remmâl** ben
(G. 368/3)

Emrî Dîvânından;
Hayâl-i gamzeñ ile gördi Emriyi **remmâl**
Didi bu kimsenün olur helâki hançerden
(G. 411/5)

Erzurumlu Zihnî Dîvânından;
‘İlmin aña ‘amel etme zinhâr
Ne riyâzî ne de **remmâl** ey yâr

(M. 4/69)

Fuzûlî Dîvânından;
Eylesen **remmâl**den teftîş-i hâl-i nîk ü bed
Mürşîd-i râh-i yakîn Engîs ü Lehyan'dır aña

(M. 1/2)

Hafîd Dîvânından;
Kangî **remmâl**e seni ey tâliim arz eylesem
Hal ü hatt u kâkül-i dil-dârımâsâ reş çıkar

(G. 88/3)

Tâli'imm sade mukârîn ola zannıyla Hafîd
Gösterir sînedeki dâgını **remmâllere**

(G. 219/5)

Hamidî-zâde Celîlî'nin Hüsrev ü Şirin Mesnevisinden;
Olup bu tahte-i hâk üzre **remmâl**
Çeker sun'ı beyâz u hamra eşkâl

(M. /40)

Hayali Bey Dîvânından;
Ukde-i çarhın serâser anladık eşkâlini
Her ne kim gâibdir anı bilmenin **remmâliyiz**

(G. 3/4)

Rûzigârın cevrinin ben bendeye oranı yok
Da'vî-i **remmâl**e benzer haddi yok pâyânı yok

(G. 9/1)

Arz etme bana ukde-i eşkâl-i nücûmu
Ben nükte-i şinâsem beni **remmâl** mi sandın
(G. 6/2)

Husrevâ etdi terbiyet çünkim
Himmetin şâ'ir ile **remmâli**
(M. 1/6)

Hayreti Dîvânından;
Tuymağa râz-ı dehânın yir yir eşk-i dîdeden
Nokta dökmiş yine **remmâl** olmağ ister gönlümüz
(G. 148/3)

Keçecizade İzzet Molla Dîvânından;
Şerer-i nahl-i zerin gökde müneccim bulamaz
Yerde hâk-i rehini fark idebilmez **remmâl**
(K. 11/26)

Remmâl ki noktayla ola vâkîf-ı ahvâl
Taş başına müstakbeli ger itse dahi hâl
(K. 11/1)

Lebib Dîvânından;
Hâl-i rûyun ki bize kevkeb-i iqbâl itdün
Hâme-i nazmımızı kur'a-i **remmâl** itdün
(G. 88/1)

Lâzîkîzâde Feyzullah Nafîz Dîvânından;
Güya nücûm-ı noқта-i hâlini tarh edip
Remmâl-i 'aşk fâl ile bilmem ne söylüyor
(G. 188/4)

Nâbî Hayrâbâd Mesnevisinden;

Sab'ında yoğ idi kizbe ikbâl

Hükm ide meger bir emre **remmâl**

(M. 656)

Nâbî Hayriyye Mesnevisinden;

Görmüşüz cümlesinüñ ahvâlün

Çok müneccimler ile **remmâlün**

(M. 659)

Neccarzade Rıza Dîvânından;

Dilâ **remmâl** efendi merd-i 'ârifdür zamîr añlar

İder her kur'ada gayb 'âleminden bir haber peydâ

(K. 1/17)

Nev'î Dîvânından;

Vücûd levhine **remmâl**-i resm-i nokta-i hâk

Ne sa'd şeklini koymış ne hod nişân-ı ferah

(G. 45/3)

Şöyle nâ-yâb ideyin hâk-i rehinde cismümi

Bulmayalar müdde'îler arayup **remmâl** ile

(G. 386/2)

Revânî Dîvânından;

Remmâle varup derdüme bir çâre bul ey dil

Bu kur'a-i 'ıškuñ baña hoş gelmedi fâli

(G. 469/4)

Sabit Dîvânından;

Sitâre sanma tutup tâli'-i şeh-i îdi

Felekde nokta döker pîr-i çarh olup **remmâl**

(G. 239/2)

Celîdür ihtirâk-ı necm-i hâle vech-i istidlâl
Gülüñ nârı nukat âteş düşürdi cân-ı **remmâle**

(G. 282/2)

Şehrûñ sürildi gitdi yalandan haber virür
Gerçekten iştiyhârda **remmâlî** kalmadı

(G. 352/3)

Şehâbî Dîvânından;

Dîde levh-i sîneme her dem döker yaşdan rakam
Nokta-i hâl-i lebün âhır beni **remmâl** ider

(G.68/5)

Sor bana seyr-i nüķât-ı encümün eşkâlini
Kim ben anı hall idüp bilmekde **remmâlem** bu gün

(G. 299/2)

Vasl-ı yâra dâll sanurdum tarîk-i eşkümi
Nakl ider ahkâmını **remmâl** bir yüzden dahi

(G. 433/3)

Seyyid Cazim Dîvânından;

Aranırsa hüner-i kâle-fürüşân-ı riya
Kimi **remmal** ü müneccim kimi veffâk çıkar

(G. 37/4)

Tâcî-zâde Câfer Çelebi Dîvânından;

Dökdi saf saf nokta hâk-i çehreme **remmâl**-i eşk
Tâ bile rûzî olur mı ‘âşika rûz-ı visâl

(K. 7/30)

Üsküdarlı Sırrî Dîvânından;

Giceler nokta döküp safhasına encümden

Çarh-ı güm-geştem için rahm ile oldu **remmâl**

(K. 10/36)

Vücûdî Hayâl u Yâr Mesnevisinden;

Nokta-i encümi döküp der-hâl

Oldı çarh-ı felek o şeb **remmâl**

(M. 1328)

Yahya Bey Dîvânından;

Kara' a Tağ ulusu Kara Haydar-ı **Remmâl**

Murâd idinmiş işitdüm Livâ-yı Çifigânı

(K. 5/50)

Yakînî Dîvânından;

Rumûz-ı gaybı kıla kalbine hudâ ilhâm

Dökerse tahta-i remle izüñ tozın **remmâl**

(K. 1/30)

Zatî Dîvânından;

Yazarsa tahtasına reml-i râhunı **remmâl**

Rumûz-ı gayb ola sâfi kalbine mülhem

(K. 13/31)

Remmâl koysa tahtasına reml-i râhunı

Gün gibi rûşen olur-idi ana her zamir

(K. 17/35)

Dest-i **remmâle** eger mil-i firâset sunasın

‘Ayn-i ‘aklına zamir ola güneş gibi ‘ıyân

(K. 41/33)

Okısa **remmâl** râyünden firâset ‘ilmini
Ola gün gibi zamir-i ‘âlem ana âşkâr
(K. 46/31)

Remmâle eger meyl-i firâset suna âyün
Olmazdı ‘Utârid şeh-i mecmû‘-ı müdebbir
(K. 48/34)

Görine ‘ayni ile ana kamu ‘âlem-i gayb
Alsa aklundan eger mil-i firâset **remmâl**
(K. 79/45)

Göñülde şevk ile mihr-i ruhun tutdum didi **remmâl**
Zamîrûñ ey gözüm nûrı güneş gibi ‘ayân ancak
(G. 638/2)

Düşde gördüm zülfüñi **remmâle** vardum subh-dem
Didi miskîn bu gice bir ejdehâdur gördüğün
(G. 754/3)

Remmâle varun görsün yitik ele girer mi
Mest-i mey-i ‘ışk oldum nakd-i dili aldurdum
(G. 979/2)

1.6.4. Klasik Türk Şiirinde Tahta-i Reml/Tahta-i Remmâl’den Bahseden Beyitler

Reml tahtası remmâl’in fal bakmak amacıyla kullandığı bir araçtır. Remmâl zarın tek veya çift gelmesine göre oluşturacağı işaretleri tahtasına yazarak falın sonucunu belirler. Şiirlerde tahta-i reml/tahta-i remmâl bir benzetme unsuru olarak kullanılmış ve tahte-i hâk olarak nitelendirilmiştir. Âşık elemli hâlini tasvir ederken hem kendisini hem de sînesini remmâl’in tahtasına benzetmiştir.

Bâkî Dîvânından;

Döşendi berf ser-â-pây sahn-ı sahrâya
Agardı rûy-ı zemin sanki **tahta-i remmâl**

(K. 21/10)

Haşmet Dîvânından;

Tahta-i remmâle döndük igbirâr-ı hecr ile
Kur‘a-i teshîri Haşmet da‘vet-i cânâna at

(G. 27/6)

Hayali Bey Dîvânından;

Cismimi ilter ise **tahta-i reml** üzre sabâ
Remllerle araya bulmaya **remmâl** beni

(G. 91/6)

Zevâl-i ömr-i adın kazâ çü eyleye fâl
Nücûm nokta döker çarh **tahta-i remmâl**

(K. 10/12)

Lâmi ‘înin Ferhâd-nâme Mesnevîsinden;

Dili bahr-i vakâr u kûh-ı temkîn
Öninde **tahte-i reml** ehl-i teskîn

(M. 6005)

Lebib Dîvânından;

O denlü tîg-bâz oldı ki herbir kûçe-i şehri
‘İzâm-ı küşte-i düşmenle kıldı **tahte-i remmâl**

(T. 43/15)

Nefî Dîvânından;

Sıfat-ı şîve-i refâtârımı gör kim meselâ
Olsa ger cilve-gehi **tahta-ı rîg-i remmâl**

(K. 35/39)

Nev'î-zâde Atâyî Dîvânından;

‘Âkıbet nolacagum dâğ u elifden bilürem

Safha-i sîne yiter **tahta-i remmâl** bana

(G. 5/2)

Sabit Dîvânından;

Gâribâ safha-ı ruhsâr-ı arak-rîz olmuş

Tahta-i remlde eşkâl-i nukat heb âbî

(G. 345/2)

Vücûdî Hayâl u Yâr Mesnevisinden;

Bakduğınca çü **tahta-i remmâl**

Gördi anda rumûz-ı vaslı Hayâl

(M. 1363)

Felek olmuşdı **tahta-i remmâl**

Şekl-i reml idi encüm ile hilâl

(M. 3264)

Yahya Bey Dîvânından;

Gördüm önünde **tahta-i remlin** felek-misâl

Eşkâl-i bürc-i eh'ümi zeyn eylemiş ana

(K. 24/14)

Gelecekte haber almak için bakılan fallardan en bilineni olan remil ilmi orta çağda bir ilim olarak kabul edilmiş ve ilk ustalarının 13. yüzyılda yaşamış oldukları belirtilmiştir. Kökenleri bu denli eskiye uzanan bu ilim klasik Türk şiirinin farklı dönemlerine etki etmiş ve adından söz ettirmiştir. Dönemin şairleri bu ilmi ve beraberinde getirdiği kavramları şiirlerinde ifadeyi kuvvetlendirmek ve güzelleştirmek için araç olarak kullanmışlardır. Telif ya da tercüme pek çok eser kaleme alınmış ve 20. yüzyıl sonlarına kadar remille ilgili pek çok eser Türk edebiyatında varlığını devam ettirmiştir. Bu durum göz önüne alınarak çalışmamızda farklı yüzyıllara ait mesnevi ve

divanlardan toplamda 176 eser incelenmiştir. Elde edilen bulguların neticesinde, klasik Türk edebiyatında remil ilmine yadsınamayacak bir ilginin var olduğunu söylemek mümkündür. Şairler maksatlarına göre şiirlerinde remil ilmine ve bu ilimle uğraşan remmâllere atıfta bulunmuşlardır. İncelen divan ve mesnevi sayısı şu şekildedir:

İncelenen Mesnevî Sayısı:	İncelenen Dîvân Sayısı:	Toplam İncelenen Eser Sayısı:
33	142	175
Bulunan Beyit Sayısı:	Bulunan Beyit Sayısı:	Toplam Bulunan Beyit Sayısı:
21	85	106

II. BÖLÜM
MECMÛA'NIN ŞÂİRİ
RIZÂ'Î İSHÂK B. HASAN TOKÂDÎ'NİN HAYATI, EDEBÎ ŞAHSİYETİ,
ESERLERİ

2.1. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî: Hayatı ve Edebî Şahsiyeti

Doğum tarihi bilinmeyen İshâk Efendi'nin tam adı İshâk b. Hasan et-Tokâdî er-Rûmî el-Hanefî'dir. Şiirlerinde Rızâî mahlasını kullanmıştır. Ailesi Azerbaycan'ın Zencan şehrinden gelerek Tokat'a yerleşmiştir. Tahsilini İskenderiye ve Kahire'de tamamlayıp din âlimi olarak Tokat'a dönen İshâk Efendi, devrinin büyük âlimlerinden olan Vâni Mehmed Efendi'den ilim tahsil etmiştir. Nazmü'l-Ulûm adlı eserinden anlaşıldığına göre II. Süleyman ve IV. Mehmed dönemlerini görmüş, 1677 yılında hacca gitmiştir. Fazlullah isimli oğlunu 1687'de veba nedeniyle kaybeden İshâk Efendi oğlundan bir yıl sonra 1688 senesinde vefat etmiştir (Keleş, 2015: 149-150).

Tokat'a döndükten sonra kaleme aldığı eserlerinden özellikle Nazmu'l-Leâlî ve Nazmu'l-Ulûm adlı mesnevîleri devrin âlimleri arasında çok beğenilmiş ve elden ele dolaşmıştır. Bazı eserleri Arapça şerh etmesi yazdığı manzum eserlerde Arapça beyitlerin görülmesi ayrıca eserlerinde Farsça beyitlerin bulunması onun her iki dile de vakıf olduğunu gösterir. Rızâî'nin eserlerine ve ölüm tarihine bakıldığında onun yaklaşık olarak 17. yüzyılın ilk çeyreğinde doğduğu anlaşılmaktadır. İçerik olarak ise Rızâî eserlerinde döneminin sosyal sorunlarını görmezden gelmeyip başta Celâli isyanlarını dile getirdiği gibi:

İrişdi ba'zına şemşir-i Ca'fer
Kara Maḥmûda esdi bād-ı şarşar

(Nazmu'l-Leâlî 318)

Temevvüde hucûmı ehl-i şirkiñ
İşi yağmā idi Türkmān ü Türküñ

(Nazmu'l-Leâlî 313),

Kadılık makamını eleştiren şiirlerde kaleme almıştır:

Zamâne kâdîsının hâli gâlib
Kazâ taklîdine rüşvetle tâlib

(Nazmu'l-Ulûm 382)

Kazâ taklîdi rüşvetle belâdur
Sahîh oldur anun hükmi hebâdur

(Nazmu'l-Ulûm 381)

Bunun yanı sıra dönemindeki veba hastalığını, tütün ve kahve içenlerin fakir halk olmasına rağmen tiryakiliklerinden vazgeçmemelerini de edebî bir üslupla yererek döneminin sosyal ve siyasi durumuna kayıtsız kalmamıştır (Özfirat, 2013: 2066-2071). Adına kayıtlı olan Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserde yer alan Rızâ'î mahlasıyla yazdığı şiirlerinin genel temasıda dönemin sosyal ve siyasi durumundan yakınılması ve sık sık din ve iman duygusunun sorgulanması üzerine olmuştur.

Başta Bağdatlı İsmail Paşanın, Zencânî ile Tokâdî'yi ayrı ayrı kişiler olarak göstermesinden ve Tokâdî'nin 1100/1689 tarihinde, Zencânî'nin de yaklaşık 1090/1679 yılında öldüğünü belirtmiş olmasına rağmen, eserlerinden alınan bilgilerden, Tokâdî ile Zencânî'nin ayrı ayrı kişiler olmadığı tespit edilmiş ve bu karışıklık ortadan kaldırılmıştır. Rızâ'î mahlasıyla şiirler yazmış olan ve yirmiden fazla eserin sahibi olduğu bildirilen mutasavvıf şairin mezarı, Tokat'ta Has Dağı'nın batısında yer alan Boyun Mezarlığı'ndadır. Halk arasında kendisine "Boyun Baba" da denilen İshâk b. Hasan'ın kabri, hâlen Tokat'ta ki önemli ziyaret yerlerinden birisidir (Korkmaz, 2002: 185-202).

2.2. Eserleri

Rızâ'î mahlasıyla şiirler kaleme alan İshâk Efendinin eserlerini Tokat'ta kaleme aldığı düşünülmektedir. Döneminin büyük âlimlerinden ders alan şâirin hangi tarikate mensup olduğu bilinmesede eserlerinden hareketle onun tasavvufi bir kimliğe sahip olduğu söylenir. Kahire ve İskenderiye gibi büyük ilim merkezlerinde ilim tahsil etmesinden dolayı Tokat'daki medreselerde öğrenci yetiştirmiş olabileceğide düşünülmektedir. Zira genç yaşta salgın hastalıktan kaybettiği oğluna dersler verdiği eserlerinden anlaşılmaktadır. Ömrüne yirmiden fazla eser sığdıran İshâk Efendi, birçok kitaba şerh yazmış, halk arasında kabul gören akaid konularına yer verdiği Nazmu'l-Leâlî ile ilimleri tanıttığı Nazmu'l-Ulûm adlı meşhur iki manzum eserini kaleme almıştır. Rızâ'î mahlasıyla Türkçe, Arapça ve Farsça şiirler yazan müellifin bu alandaki yetkinliği eserlerinde açıkça görülmektedir (Pak, 2018: 262-263).

1. Nazmü'l-Ulûm: Eser; Münâcât, Naat-ı Seyyidü'l-Mürselîn ve Ashâb-ı Güzîn, Medh-i İmâm-ı Azâm Ebû Hanîfe ve Medh-i Telâmîzihüm, Medh-i Sultan Mehmed Han, Sebeb-i te'lif, Nazmü'l-ulûm ve Tetimme bölümlerinden oluşup, on yedi varaktır.

2. Nazmü'l-Leâlf: Bu eser Manzûme-i Akâid olarak da bilinmektedir. Mesnevi nazım şekli ile yazılmış ve 23 bölümden oluşmaktadır.

3. Şerh-i Cilâu'l-Kulûb: Bu kitap Birgivî'nin Mev'iza adlı esrinin şerhidir.

4. Geydânî: Bu eser Lutfullah Geydânî'nin Arapça fıkıh kitabının Türkçe manzum tercümesidir.

5. Metâlib-i Musallî: Bu eser de Lutfullah Geydânî'nin Arapça fıkıh kitabının Arapça şerhidir.

Diğer Eserleri: Şerhu Mukaddimetî's-Salat, Kitâb-ı Zencânî, Zehâriü'l-Âhire, Şerhu'l- Muammeyât fî esmâi'n-Nebî (Keleş, 2015: 150).

2.3. Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî ile İlgili Yapılan Çalışmalar

1. Deniz, Rasim (1987), İshak bin Hasan Tokadî, Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara: Gelişim Matbaası.

2. Keleş, Reyhan (2015), “Tezkirelere göre 15. ve 19. Yüzyıllarda Yaşamış Tokatlı Şairler”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.54, s.135-188.

3. Korkmaz, Seyfullah (2002), “Tokatlı Şair İshak b. Hasan'ın Bir Mersiyesi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.12, s.185-202.

4. Kurnaz, Cemal ve Tatçı, Mustafa (2001), Mehmed Nâil Tuman Tuhfe-i Nâilî Divan Şairlerinin Muhtasar Biyografileri, Ankara: Bizim Büro Yay.

5. Özfırat, Bayram (2013), “Tokat'ın 17. yüzyıl Âlim Şairlerinden İshak Bin Hasan Tokati ve Nazmu'l-Ulum Adlı Mesnevisi”, Turkish Studies, C.8, s.2065-2084.

6. Özyılmaz, Özer (1987), İshak b. Hasan et-Tokadî'ye Ait Bir Eğitim Programı Manzumu'l-Ulûm, Türk Tarihinde ve Türk Kültüründe Tokat Sempozyumu, Ankara: Gelişim Matbaası.

7. Pak, Süleyman (2018), “17. Yüzyılda Yaşamış Tokatlı Âlim İşhak Efendi'nin Manzum Eserlerinde Ayetleri Delil Olarak Kullanması ve Tefsire Dair Görüşleri”, Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat Sempozyumu, C.1, s.261-282.

8. Yıldırım, Ali (2018), “İşhâk Bin Hasan Tokadî'nin İlimler Tasnifi ve Mantık İlmine Dair Görüşleri”, Türkiye İlahiyat Araştırmaları Dergisi, C.2, s.163-178.

2.4. Mecmûa'nın İçeriğine Dair

İncelediğimiz, Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda Rızâ'î İşhâk b. Hasan Tökâtî adına kayıtlıdır. 45 varaktan oluşan eserin içeriğinde Rızâ'î, Mısrî, Haşım ve Ulemâ-yı Rûm Kemâl Paşazâde'ye ait şiirler yer almaktadır. Mecmua'nın girişinde bir adet müfred ve İstihrâc başlığı altında 410 beyit yer almaktadır. Mecmua'nın son bölümünde tamamlanma tarihi not düşürölmüş ve dua ile sonlandırılmıştır.

Mecmû'a-i İstihrâc'da yer alan şiirlerin aruz kalıpları şu şekildedir:

Bahir	Kalıplar	Kullanılan Kalıp Sayısı
Remel	Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün	Dört kez
Hezec	Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün	Altı kez
Recez	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	Üç kez
Münserih	Müfte' ilün Fâ' ilün Müfte' ilün Fâ' ilün	Üç kez
Mütekârib	Fe' ülün Fe' ülün Fe' ülün Fe' ülün Fe' ül	Bir kez
Recez	Müstef' ilâtün Müstef' ilâtün	Bir kez
Hecez	Mef' ülü Mefâ' ilü Mefâ' ilü Fe' ülün	Bir kez

Mecmua'da Rızâ'î dışında adı geçen diğer şairlerin kimliği net olarak tespit edilemesede araştırmalarımızı adı geçen şairlerin doğum/ölüm tarihleri, şairlerin yaşadıkları coğrafî bölgeler ve mecmua'nın istinsâh tarihi temel alınarak

oluşturulmuştur. Bunun neticesinde “Meróûm Mîârî Efendiniñ İstiòrâcıdır” başlığı altında yer alan şiirin Rızâî (ö.1689/1100) ile aynı yüzyılda yaşamış olan Niyâzî-i Mısırî’ye (d.1618/1027- ö.1694/1105) ait olabileceği:

“Ulemâ-yı Rûm Kemâl Paşazâde Meróûmuñ Cefrden Müsteòrac-ı Esrâr-ı Melâóîyesidir” başlığı altında yer alan şiirin 17. yüzyılda yaşamış olan kadı/kazasker Taşköprü-zâde Kemâleddîn Mehmed’e (d.1553/960-61 ö.1621/1031-32) ait olabileceği kanısındayız.

Haşîm mahlasıyla yer alan şiirlerin kime ait olduğunu tespit etmek için 17. yüzyılda yaşamış olan ve Haşîm mahlasını kullanan şairler incelenmiştir. Haşîm mahlasını kullanan bir şair bulunamadığından hayatı hakkında yeterli bilgilerin olmadığı Hâşim Veli (d.? ö.?) ya da Ârif Hikmet Bey’in Tezkîre-i Şu’arâsında bahsettiği Kalenderzâde’den ders almış olan alim-şair Maraşlı Hâşim’in (d.? ö.), olabileceği kanısındayız. (www.teis.yesevi.edu.tr)

III. BÖLÜM
MECMÛ'A-I İSTİHRÂC

3.1. Metnin Transkripsiyon Alfabeti İle İlgili Açıklamalar

1. Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin Transkripsiyonu (yazmalargov.tr)'de tespit edilen nüshasına göre ekte yer alan transkripsiyon sistemi kullanılarak hazırlanmıştır.

ا (ā)	a, ā	ص	ş
ا (ā)	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

2. Mecmua’da yer alan beyitlerde vezin hatalarının fazla olmasından ötürü, hatalı vezinler dipnot halinde verilmemiştir. Beyitler okunurken anlam bütünlüğü esas alınmıştır.

3. Anlamda bütünlük sağlamak için eklenen ifadeler [ ] işareti içinde gösterilmiştir.

4. Mecmua’da Rızâ’î’ye ait olan şiirlerin çeviri yazılı metni hazırlanmıştır.

ÇEVİRİ YAZILI METİN

3.2. Çeviri Yazılı Metin

İSTİORÂC

1

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

[2s]

- 1 Yā ilāhī cümle 'ālem azdı hāl nedir
Kimsede inşāf bulunmaz dīn nedir īmān nedir
- 2 Küfr ile īmānı tefrīk bir ehad etmez nedir
Çandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel çandesin
- 3 Er eri bilir velākin hep münāfiķ yüzdeder
Derdlüye dermān eder yok hük-m-i Aħmed çandedir
- 4 Cümlesi emvāle tapdı emr-i Sübōān çandedir
Çandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel çandesin
- 5 Düşüp bu cümle sāz u fişķ tāze oğlana
Müdminü'l-ħamr ekşer oldu hük-m-i Çur'ān çandedir
- 6 Cem'-i māla øāi' evķāt oldular her gün nedir
Çandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel çandesin
- 7 Oldular māni'-i zekāt bunlar ħesābın unudur
Ĥāōır u nāzır olan ħaķ bil ħesābıñ aldurur
- 8 Hep tarīķ-i ġayr-ı Ĥaķda mālların isrāf eder
Çandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel çandesin
- 9 'Aķl u fikri şarf ederler yapıya hem ziynete
Çabre girip Mūnker ü Nekīr-i su'āl çandedir

- 10 Hufretun min-nār olur mu yoḥsa ravza-i cinān
Ḳandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel ḳandesin
- 11 Tilkilik kāriñ seniñdir ðikr-i Sübhān ḳandedir
Cümleniñ hem aşlı birdir şüret-i insāna baḳ
- 12 Ḳandesin ey Mehdī-i āl-i resūl gel ḳandesin
Birine kırk biñ su'āl var tāb-ı insān ḳandesin
- 13 Tā āāfil insān hırşa düşüb kūr olur
Ḳandesin mehdī-i Ḥaḳ derde dermān ḳandesin
- 14 Bī-ḥayā' olsa ḳişi derler aña şāhib-i ḳadr⁶

2

Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün Müstef'ilün

[3s]

- 1 Ḥardan eşeddür ol ḳişi 'iṣyān ile me'lūf olan
Cümle menāhī işleye tevbe nedir bilmez hemān
- 2 Ekl ile şürbe mubtelā ṭā'at nedir bilmez anı
Ey Mehdī-i āl-i resūl her derdlere dermāna gel
- 3 Ey Tengriden ḳorḳmaz ḳişi sen yine geldüñ buraya
Ekl ile şürbe bil seni yollamadı bu 'āleme
- 4 Ṭā'at 'ibādetle seni me'mūr ḳılıp bu fāñide
Sen derdliye dermāna gel ey Mehdī-i āl-i resul

⁶ Bu beyitte bir mısra eksik yazılmıştır.

- 5 Nemle gibi Һarīṣ olup hem iddiҺār etmekte rızķ
Hüccet mi var elinde baķ sen cümleden olsan su'āl
- 6 Haķdan gūyā me'mūr olup yapıya sırf rehn eylemek
Düşmüşlere dest-gīr ol ey Mehdī-i āl-i resul
- 7 Hem gūl gibi her laħōada elvānī sevb ilbas edip
Kaľbe bular kaşvet verir Nemrūd gibi 'unvān edip
- 8 Gaľlet senin için taşn her def'a zaģt eyleyip
Kaľbi kaģı olanlara telyīne gel āl-i resūl
- 9 Şubħ u mesā hevāye sen uā'at edip gāfil kişi
Dünyāyı hem kıble edip aldar bu kez Şeytān seni
- 10 Tā'at-ı Haķ üzre anın emrini etdiñ ihtiyāl
Kaľbi kara olanlara tezyīne gel āl-i resūl
- 11 Haľka seni ol padişāh 'unvāna mı gönderdi baķ
Cümle saña tevdī' olub senden su'āl olmaz mı baķ
- 12 'Ahd-i resūlde var mıydı bundan biri bir hoşça baķ
Sen derdliye dermāna gel ey Mehdī-i āl-i resul
- 13 Her dem bu ħalūı tapdırır kendüye baķ Şeytān gibi
Kıyām rükū' sucūd daģı raħmāna maħşūşdur velī
- 14 Şirket eder mevlāya bil bilmez anı ol süst gābī
Ey Mehdī-i āl-i resūl sen derdlere dermāna gel
- 15 Tilki gibi tabşış eder ğayrı değil ħud'a işi
Hirr gibi temellük eder loķma yiyip ħırħır işi

- 16 Rāzi mıdır Mevlā buña hem ol resül hoşnūd mudur
Her derdlere dermāna gel ey mehdī-ī şāhib-ķıran
- 17 Hīle vü hūd‘adur işi geri ķomaz ol şer işi
Her ne bulur şoķar dişi helāl harām bilmez anı
- 18 Gel sen Rıōā‘ī bu işi etme şaķın bil kendiñi
Düşmüşlere gel dest-gīr ey mehdī-i āl-i resül
- 19 Hem buyurupdur ol resül başa gelen āķir zamān
Füssāķ gürühundan olup nefse uyup bilmez amān
- 20 Dā‘im işi hīle olup kulāģuzı İblīs hemān
Mü‘mīnlere imdāda gel ey mehdī-i şāhib-zamān
- 21 Hā‘in olan meydān alır şādıķ olan ķayda gezer
Zındıķ demi hemān bu dem ‘ārif olan anı sezer
- 22 Hāķ dostları yandan ķizer her dem bunlar cāndan bezer
Ey Mehdī-i āl-i resül mü‘mīn olan seni ister
- 23 Yüz biñ dürri bir mūy ile tesķīb eden ol merde baķ
Biñ bir kelām ķār eylemez ol cāhil-i nādāna baķ
- 24 Her gün tecellī taģına biñ kez iner envār-ı Hāķ
Cāndan geķer yüz biñ kişi ey mehdī-ī esrār-ı Hāķ
- 25 Mūsā tecellī taģına bir kez nazār etdi bu Hāķ
Ĝāşş oluben Mūsā hemān cevāb gelip úul ene‘l-Hāķ
- 26 Biñ kez tecellī taģına her gün çıķan ‘uşşāķa baķ
Nefsiñ hevāsını daģı ma‘būd eden cūhhāle baķ

- 27 İçi taşı hep kör olup ââfil olan füccâre bak
Esyâf-ı şârim gibi sen zâhir olan mehdiye bak
- 28 Gene mi dünyâ bü'l-fenâdır dedi ol aşlû'l-uşûl
Dağı gene âdemîdür bü'l-cefâ dedi resûl

3

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

[4s]

- 1 Bu fenâda sen ğinâdan gel beķâ etme taleb
Hem cefâdan sen vefâyı etme gel zinhâr taleb
- 2 Bu fenâda kimse kalmaz cümlesi maħv u fena
Bâķıdır Allâh hâdi şâhib-i menn u 'atâ
- 3 Kâhir Kâhâr odur kim lem-yezel velâ-yezâl
Lâ ilâhe illâ hüve'r-raħmân vü ķadır zü'l-celâl
- 4 Şavm ile şalât 'ibâdet himmet-i mu'mîn bu şân
Ekl[ü] şürb ü zîb ü zînet ķaşd-ı nifâķ her zamân
- 5 Mü'mîn ü kâmil olan ķul üâ'ate meşğül olur
Hem münâfık ħâli dâ'im ekl ü şürb[ü] zinâ olur
- 6 Mü'mîn ü muħliş kişiler işleri Ħakdır müdâm
'İlm ile 'âmil olurlar i'tikâdde tām-ħitâm
- 7 Hem nifâķ ehlî bular kim 'ilm okur riyâ eder
İ'tikâdı fâside hem ķalbi her yerde gezer

- 8 Dađi kāmīl mü'mīn olan kesb ider mālī óelāl
Emri olan ol Ĥudānīñ yoluna īşāl eder
- 9 Hem münāfīk mālī her dem cem' ider ĥarām demez
Ėayr-ı Ĥađ yere añı hem şarf eder ĥayr eylemez
- 10 Ėūn ĥarāmdan cem' olan māl tīn ile māya gider
Beşi ĥayrāta gitse küllīsi nāra gider
- 11 Ūaĥan ĥac ederse hem şadaĥa verse maĥbūl olmaya
'Amel ile bil nāra gide bu ĥayr görmeye
- 12 Āĥirū'l-emr her kişi kim ne ederse kendiye
Ĥayr ederse ĥayr bulur hem şer daği kendiye

4

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

[5s]

- 1 Ben şāĥīb-i 'azmım diyen 'irfānı yok iđ'ānı yok
Ĥīnzīr gibi burnun şoĥar her bulduğu murdāra baĥ
- 2 Postu giyer börgü eger bir aĥĥeye biñ cān şatar
Ĥatī-i nufūs her dem eder kibre binen şaşķına baĥ
- 3 Ėalat kelām her an eder Şeytān gibi benlik sürer
Ĥarga gibi burnu añıñ boĥa dūşen ol kelbe baĥ
- 4 Ĥayfā sañā için taşıñ kibr ile hem oldu ĥarāb
Fīkr eyle sen ölmez misin bunlar sañā ĥalır mı baĥ

- 5 El mālī māl olmaz saña aḥkām-ı Fārūḳ ḳandedir
Ol post-ı resūl ḳandedir ol emr-i Sübhāna baḳ
- 6 Şāhib şerī[at] biziz diyen ḳarye-i ğafletde gezen
Tilki gibi ḥīle eden ḥarām yemez ḳuzzāta baḳ
- 7 Şerriñ saña yetmez mi baḳ ḳarniñ neden dolu kitāb
Rehber saña şeytān olup cīfe bayan ol zāḡa baḳ
- 8 Bir ūam ḳurup hem maḥkeme adın koyup bunlar hemān
Ne Ḥaḳ bilir ne ḥod óayā kefen şoyan sırtlana baḳ
- 9 Dīnden ḳıḳar her gūn bunlar biñ yemīni birden eder
İḥōār-ı mu'min etmege muḥzır olan Şeytāna baḳ
- 10 Ḳanda ḳalıp post-ı Ömer seccāde-i Aḥmed ḳanı
Aḥḳām-ı Ḳur'ān ḳandedir ḥavf-ı imān ḥızlāna baḳ
- 11 Her kim girer bu ḫama baḳ óaḳḳı olan óaḳsız ḳıḳar
Ey Tengriñ zālimleri etdiginiz işlere baḳ
- 12 Biñ ḳalbi hem bir def'ada yıḳıp ḥarāb etmekte sin
Allāh u resūl rāzī mı böyle olan eṣrāra baḳ
- 13 Şefī'imiz olur ol resūl yarın size ḳatdı ḳıyām
Ümmetini her dem eḳā' eden daḡi Şeddada baḳ
- 14 Raḥmet mi eder ol Ḥudā baḳ beytini bir def'ada
İḥrāḳu bi'n-nār eyleyip böyle olan ef'ale baḳ
- 15 Āḡir zamān bunlar ḫarīḳ icād edip zūlme sebeb
Ziyy-i 'ulemāda olup böyle olan cūḥhale baḳ

- 16 Haseb neseb iddā edip hem gözedir nevbet bunu
‘İlm-i şerī‘at kim oqur böyle olan aḥvāle baq
- 17 Kisve giyip kibre yetüp sürme çalar gözden tereâ
Şer‘i şatar her dem bunu böyle olan eḍlāle baq
- 18 Bunlar daḥi hep mülteōem arar daḥi şorarı yok,
Gümüş evānī kullarıp ḥarir giyen ḥizāna baq
- 19 Fir‘avn gibi hem kibr eder faḳīr dahi ismin yazar
Qandan gelir bu māl demez ekl eyleyen ḥinzīra baq
- 20 Hem buyurupdur ol resūl āḥir zamān bir qavm gele
Aḥkām-ı şer‘i qaldıra rişvet yiyen kelbāna baq
- 21 Bir oqlanı görse bunlar çengi gibi oynar hemān
Ne dīn qalır ne ḥod īmān işlediği ol kāra baq
- 22 Deyn ü nikāḥa zabtı yok bī-perde hem Úıbtı gibi
Yasaqları tutmaz nizām ne ḥāl olur bu ḥāle baq
- 23 Ḥāfız-ı Qur‘ān çok olur bāqī qalan bir ders olur
Bid‘at olur her işleri çok böyle hem emsāle baq
- 24 Ne aza ḥod qānī‘ olur ne çoğ ile qarnı doyar
Büyükleri fāsıq olur küçük olan ‘ayyāre baq
- 25 Mescidleri ḥarāb olur t̄a‘at eden az bulunur
Rağbetleri fisqa olur böyle gelen aqvāma baq
- 26 Himmetleri buṭūn olup qibleleri oldu nisā
Hem dīnleri dirhem olup buña tīn-ı Şeytāna baq

- 27 Hāyvān gibi her dem bular ekl ü zinā'ya mubtelā
Her bār 'ulemādan bu kavm Şeytān gibi kaçana bak
- 28 Üç şey bunlara ol Hudā taslīt eder leyl ü nehār
Evvel bereket kılmaya yedikleri sen rızka bak
- 29 Biñ yıl bu kavm itse du'ā olmaz mücāb öyle bil
Üa'at gerek leyl ü nehār tiryāk buña tevbeye bak
- 30 Daħi buyurup ol resül bir kavm gele yakın zaman
Beş şeyi bunlar seveler beşi unudanlara bak
- 31 Dünyāyı gāyet seveler memātı hem inkāra bak
Óayātı gāyet seveler āhireti unudalar
- 32 Seve bunlar kışūr binā hem işleri dā'im zinā
Kubūr nedir fehmi etmeyip gāfil gezen hāyvāna bak
- 33 Őenb ü fücūre mubtelā 'işyān ile hem mufteħir
'Ukāb u hem ğurāb nedir şol bilmeyen ħammāre bak
- 34 Halka muóabbet edip hem bezl eder yoluna ħān
Hāliķi bunlar unuda böyle olan küfrāna bak
- 35 Ey mehdī-i ālī resül çün geldi Vav ile burāk
Gel sen Rızā'ı ol süvār meydāna çık kıur tumturalık

[8s]

- 1 Gel t̄ud ŧimā' benden yaña bir gevherim vardır saña
Tarf-ı mekân oldu dilā Cīm hem muşteri tahtında Óā
- 2 Vezīr aña çokdur bu kez Mīm ile Dāldır ey baba
Fıŧk u fücūre mubtelā kaddi kutāh ey pūr vefā'
- 3 Çok yerleri bu aldıra ŧīn Lāma kāfir tayana
Çok kimseyi esīr vere yağmalana ŧehr ü kura
- 4 Bu tarafa çün başma kadem bunlar yavan ey padişah
Rağbet ola ŧulha bu dem ŧulh ile Mīm tamām dilā
- 5 Çün ŧulh olub Moskov ile kādiḥ oldu müdām
Mağlūb olan oldu küşād sālīm ola serīr yana
- 6 Bir taòt getirse bu yaña bilelim anı çeram eyleye
Assısı hem hamīd ola çeke bu kez ŧubḥ u mesā
- 7 Ğanī bu kez ka'b ola çün olmaya rikāb gel sen aña
Vezīr aña hem çok ola çün gele fitneye aña
- 8 Çok yerleri ŧatmıŧ ola ŧama'-ı ḥāma ol düşe
Zinā yapıya çalıŧsa kadīm daḥi elden çıka
- 9 Encām-ı kār[ı] katl olana ḥikmet budur taqdīr-i ezel
Ḥünkār anıñ hep mālımı zabt eyleye ey cān-fezā

- 10 Ehl-i tüccârdan bir kişi kıldan gelip sultân ola
Bir yola ol ferâd iken neler eyleye söz yoğ aña
- 11 Ğarbdan bu kez bir yel ese şulhı bozar aña me'âl
O dil dağı baş kıldıra yağmâ vere şehr ü kıurâ
- 12 Moskov buña hem diyene yek-dil olup bunlar hemân
Óa ile Bâ elden gide verdüğün gerü ala
- 13 'Asker saña olmaz muîr' cümle ferâr etse gerek
Óulmet sañadır reh-nümâ kıblen daði oldu nisâ
- 14 Úoyunların aâyet semîz hem atlamaú ifraúa tîz
Şubbân buña olan belîd tuz vermeyip sen ãor aña
- 15 Rââıb gelip çatdı bu kez ãadra naðar etmez bir ân
Bunda hemân olur olan ne úâl úalır ne úîl hemâ
- 16 Baór-i siyâha keştîyi ãaldı bir ân Moskov-ı ðabââ
Oldu donanma perîşân yaâmâlanıp cümle nevâ
- 17 Gel sen daði bed-baòt Yusuf eliñi çek oldu tamam
Mîâr-ı dile sulûân olup şükr eyledi yâ Rabbenâ
- 18 Ehl-i nifâú rûyda bu kez ãâóib-dilân oldu nihan
Sürme çekip cümle taraú pinhân gezer sen baú aña
- 19 Ehl-i kemâl cândan bezip ãâ'im olur leyl ü nehâr
Otuz oruç oldu tamâm sen 'ıyda baú oldu temâ
- 20 Gel sen Rıðâ'ı uy Óaúka her gün gelen aóbâba sen
Ehlen ve sehlen meróabâ gidene ðoş gelene ãafâ'

6

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

[9s]

- 1 Çünki biraz añladın diñle bu kez sen cevāb
Cümle kelām ôāhire ma'nası oldu āavāb
- 2 Āşikār oldu bir serāyı fetóe mecāl olmaya
Úapısı hem var anıñ cümleye bu der me'āb
- 3 Sīn ile Mīm ey baba bunda culūs edeler
Üstü daòì yoú anıñ cümlesi anıñ meāb
- 4 Óā ile Sīn bunda hem āoóbet ede āubó u şām
Zenbīl-i dilde hemān ôāhir olur raād-ı cevāb
- 5 Bir ola miftāó aña aç gözün ey şāh-zād
Anladıñ ise bunu cümle futūó oldu bāb
- 6 Sīnde selāmet-nümā Óāda futūóāt-ı vefā'
Mīmde 'alāmet çıúa Moskovuñ olan dem-i ferāb
- 7 Çıúa bu kez bir racül baùn-ı Cīm aña vatan
Ùoása ùārìò ana êarb ile ôāhir cevāb
- 8 'Amele 'āmīl ola cümle rumūzu anlaya
Sīn ile Óāya dār ola añla maúāl-i cevāb
- 9 Buña daòì úaād edeler ehl-i nifāú ey verd
Manāūr-ı óaúdır bu úul fürce bulamaz gül-āb

- 10 Bu daði ere ôuhûr ede óirââ çou zemîn
Óariâ ola ‘ilm-i ſerre bunda budur sôz âavâb
- 11 Œemſîr-i Ôudâyız tîr ile ura riûâb-ı nifâú
Úanda úaça ehl-i ôulm kim ola konar u riûâb
- 12 Necm-i Hüdâ ùoâdu çünki gitdi ôulm oldu nûr
Sim u zere kim baúa hayme-i óaúdır me’âb
- 13 Cânib-i óaúdan aña âundu bu seyf-i òirâm
Anda yazar ol Ôudâ bey’at-ı Allâh âavâb
- 14 Kim anı bir kez göre heybet-i óaú eriſe
Bunca âanem titreye hem ola buûlân òarâb
- 15 Cümle bunlar ey baba mu‘ciz-i Aómed-nümâ
âârim-i óaúdır bu òât değil budur sôz âavâb
- 16 Her neye oldu çerâ òâme-i óaú ol rıòâ
Biñde birin añlayan yüzüne serp sen gül-âb

7

Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün Müstef’ilün

[10s]

- 1 Gel cefr-i Câmîden gele behhââ ola ey pâk zât
‘İlm-i ledün miftâó aña bunda eczâ’ hep kulliyât
- 2 Hem ortada müzâd olan üç dört deyip sen beſe al
Mîm Sîn Óâ bir ſâh ola pazâr yevmü’s-sübât

- 3 Raaad buña āāār ola kāmīl olup ekl oluna
Eşcar daòī yāpraúlana ôāhir ola bu kulliyāt
- 4 Çün ramaøān àurra ola soñu anıñ hem ‘ıyd ola
Bir pādişāh ôāhir ola çouú ekl olur úand-ı nebāt
- 5 Ehl-i ma‘ārif taót úurup ehl-i nücüm ùuta Hüdā
‘Ālim olan ‘āmil olur bunlar ouur hep kulliyāt
- 6 Çün Sīn tamām óalvet ede hem erba‘īn òatm eyleye
āāyetde hem çille çeker hep unuttur òāme devāt
- 7 Óā ile Dālı al ele êarb et Mīmi sen Elife
‘Aynla bu ôāhir ola budur nişān ey pāk-zāt
- 8 ‘Ayna daòī sen ver selām Dāldan çıuar cümle meram
Óā’yı gözet her āubó u şām kül oldu hep cüz’iyyāt
- 9 Dört yāri var anıñ bu kez ‘Alī biri Óasan iki
Üçünci Mūsādır anıñ dördünci Aómed āaóib-mi’āt
- 10 ‘Alī āāyet şecī‘dir bil ehl-i dilān āāóib-úırān
Óauú óalīm āāyet selīm tedrīs eder ol külliyāt
- 11 Mūsī şedīd āāyetde tīz ‘aāā vermek gerek ‘azīz
Tevekkül eyleye her bār bunda böyle söyler àuzāt
- 12 İsmi şedīd mülki cedīd āāyetde tīzdir hem nevīd
Aómed billāh der mezīd Fāruú da‘vā vü úauú‘iyyāt
- 13 Şöhret aña Fe Kāf Şīn Lāmdır kim bilmez bunu değme aóad
‘Abādır fāòiri anıñ òarīre etmez iltifāt

- 14 Aãfer óumret aña nişân-ı celâl anda âifat mevãûf
Revişi yoú bir eóadde baúışı heybetlü ol õât
- 15 Tekellümü hem ra'd gibi etmez nüzül her cāya bil
Füssāú ü fācir olana şemşir ile urur bu õât
- 16 Bir kimse men'ine úādir olmaz bunda ey baba
Mevālīye úılıç uymaz bir bir oúudur cüziyyāt
- 17 Seye'tī bi'l-fetōi'l-fetā ismün lehü Aómed 'Alī
Yā Rabbenā faāfirlenā fenāur lenā 'ale'l-buāāt
- 18 Gel sen Rıõā'ī şúkr eyle erdiñ viāāle āubó u şām
Yā Rabbenā fāāfirlenā inne'ā-āafā bi'l-óamdiyāt

8

Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün Mefā'ılün

[11s]

- 1 Bu kez tevóid yeli esip úopar dār-i celāliden
Gelip deryā-yı lāhūta úarışır mevc-i 'āliden
- 2 Bütün sefinesi her gāh āarılır 'aşú derdiyle
Nice biñ Úāf olur õerre bu maùlab e'āliden
- 3 Bu bir meydān-ı maúteldir nice 'aşú olur maútül
Fenā fillāh olan 'aşú görür nūru cemāliden
- 4 Úadem baā úulle[-i] Úāfa göresin nice biñ İskender
Ne Mısırdır ne İskender bu bir sırdır te'āliden

- 5 Göresin nice biñ Mūsā ‘aāā ùaàina ùayanmıř
Eder biñ bir kelām her gün görür nūru tecelliden
- 6 Nice yüz biñ Süleymān hem úurup tahtı oturmuşlar
İçip āb-1 óayāt dā’im sürer devrān-1 dūrīden
- 7 Nice biñ İsm‘aīl bunda gelir úurbāna el baalı
Úadem baāmaz bu fānīye olur ùayyār e‘ālīden
- 8 Nice başlar bu meydānda kesilip hem olur āalūān
Ezelden tā ebed mestūr olur Yaóya ezelīden
- 9 Bu bir kenz-i ilāhīden ‘aúl gezmez bu meydanda
Giren bir kez ebed çıúmaz bu bir baór-1 ‘ummānīden
- 10 Gerek bu ten-i nefsanīyi pūte-i hūda úāl etmek
Fenā olup bu fānīde çekip hūyı ilāhīden
- 11 ‘Ārīf olmaú gerek nefsi neden gelip neye gide
Hevā-yı hūda maóv olmaú óayāt bulup ebedīden
- 12 Ene’l-óáu sırrına maóhar olam derseñ dū ‘ālemde
Ne cān lāzım ne òod cinān bulup ‘ařú-1 ilāhīden
- 13 Yanar pervāne-veř cānlar ‘ařú-1 sırr-1 lāhūtden
Olur òayrān bu mevcūdāt bu ‘ařú-1 lā-yezālīden
- 14 Cemāliñ ‘arø ede maóbüb çü ‘ařıúa tecelliden
Olur maóv u fenā bunda geçer cümle emālīden
- 15 Ne úalı var ne òod óalı ebed mestdür bu meydānda
Ezelden mest olup gitti řarāb-1 lā-yezālīden

16 Nice ‘ālim bu meydānda sürer atın kapı bulmaz
Leðet you aālā óālinde bu ðoş sırr-ı ilāhiden

17 Riðā’ī bu úadar kāfi hep esrārīñ olur meşķūf
Óayātı bul bu fānīde óayāt-ı lā-yezāliden

9

Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün Müstef’ ilün

[12s]

1 Bir cüz’-i künüz açalım yāúút ve mercān saçalım
Ol baór-i cifre úalalım dolu cevāhir bulalım

2 Bazar úurup gül āatalım alana hem oldu āalā
Bir cevherim yüz biñ úılar bir müşterīye āatalım

3 Altın buña olmaz bahā ‘ilm ü kemāldir ðarīdār
‘İrfānı you münāfiúa sehm-i sehīm gel atalım

4 Çün müşterī geldi bu kez devrān āatar her cevheri
Ta’ dīl-i edvār çün gelip Sīn ile Mīme baúalım

5 áurāb gelip pervāz eder Sīn ‘ayn merfu’ eder
Şehr-i Receb geldi hemān oruca óāørı olalım

6 áaflet libāsıñ giyeler ðazīneler dökeler
Oāanla hem lehv edeler yardımı úande bulalım

7 Kāfir bu kez fūrce bula çou yerleri almış ola
Çün Óā ile Elif gide āābit-úadem biz olalım

- 8 Babayı hem bil øamm ola cümle bular pāya gide
Vāv Şīna hem feryād ede imdāda gel biz gidelim
- 9 Seyl-i fiten baādı bu kez ol keşfī-i Nūó úandedür
İçimize Şeyüān girip ne‘uzu bi’llāh diyelim
- 10 Du‘ā’ buña kār eylemez meşāül olalım tevbeye
Ôulmu daòì úaldıralım estaàfiru’llāh diyelim
- 11 Kendimizi biz bilelim gözyaşını çou dökelim
Neler vere ol zü’l-celāl buna da biz şükr edelim
- 12 Vāvlar daòì úılmaz úarār Óā ile Yā merfu‘ olur
Óā Óāya hem fetóa olur müctenā gel youlayalım
- 13 Moskov olur Óā ile Bā cümle daòì òayrān olur
İşimizi ol Tengriye her dem sipāriş edelim
- 14 Raād buña iāār ola ‘Ayına Elif hem úalb ola
Sīne bunlar úut vere seyf ile óāmil olalım
- 15 Çün āūr ola göçmek gerek hem Şīn daòì seyrān ola
Baya daòì hem güç ola úuğraya altın ezelim
- 16 Necm-i raóīmi bulalım ‘öðrīye hem bey’at gerek
Farúları anda görelim yā Óayyı dā’im çekelim
- 17 Sīn Mīmi hem úatlı eder böyle olan sen āūra baú
Mīm Sīn daòì úatlı ede aúan deme gel baúalım
- 18 Sīn Sīn Elifi úatlı eder Rāāib buña etmez keder
Óáu ile bāúıl farú ola Óāda futúóāt görelim

- 19 Mesken daði ùutmaz esās Şīn ile Kāf çoú sevine
Necm-i raóīm ser cümleye sūre-i şems oúuyalım
- 20 Gel ey Rıḫā'ī rāḫı ol böyle gelen devrāna baú
Çün āavma'a bizde olup Mevlevī gibi dönelim

10

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

[14s]

- 1 Anladıñ ise bunu 'ayn-ı selām vaútidir
'İlm-i ledün kânıdır fehm edecek vaútidir
- 2 Āteşi āba āaldılar bitdi cenāó-ı nemlde
Rakīb-i kibr oldu çün döğünecek
- 3 Cīme serīr úurdular dāādār olup yār aña
Mīmi Mīme urdular 'ayn-ı eḫān vaútidir
- 4 Gülü güle úatdılar Mıār-ı dile āatdılar
Şānı Şīna atdılar 'ayn-ı iúāmet vaútidir
- 5 Yāyı Úāfa verdiler Mīme sezā gördüler
Óāyı Sīne urdular Nūn ile Vāv vaútidir
- 6 Cümle biraz bir olup dīn-i Óüdā āşikār
āavr buña şāh ola Óā vü Elif vaútidir
- 7 Yāyı Cīme āatdılar Óāyı daði süzdüler
'Aynı Cīme urdular vaút-i Cum'a vaútidir

- 8 Yāyı Óāya baādılar suya temel atdılar
Úuzu bala úatdılar vaút du‘ā vaútidir
- 9 ‘Ayn Mīm ‘Ayn Sīn daði àavra bunlar ereleler
Elif u Mīm cenk ede ‘ayn-ı mülāúī vaútidir
- 10 Mīm ile ‘ayın olup Úırımı feth edeler
Aómed billāh ola şükr-i Óudā vaútidir
- 11 ‘Asker-i Manāūr yazar fetó-i úarīm ôāhire
Zāyı áayına urdular vaút-i şitā vaútidir
- 12 Óāl ile Dāl Sīn arasın Mīme bil Dāl ola
Şīn Sīne perde ola ‘ayn-ı ôuhūr vaútidir
- 13 ‘Ālemi çün iş ala dillere çou yās düşe
Óazneye cemre düşe seyf u sitān vaútidir
- 14 Rāāib-ı yaydan çıúar tīr-i úalem āşikār
Velvele āal ‘āleme vaút sukūt vaútidir
- 15 áurre gele çün Mīme lāle bite çou yere
Lihyeye sünbül úoàa şemşīr-i ‘adl vaútidir
- 16 Çünki gele Óā bu kez Nūn ile Fā ref‘ ola
Raómet-i Raómān yaàa vaút óaāād vaútidir
- 17 Mīmi Mīme êarb úıl anda olan remzi gör⁷
- 18 Çün Mīm Sīn Óāyı tamām saña beyān eyledik
‘Ayn Elifi Óāda bul keşf u ‘aúā vaútidir

---

⁷ Bu beyitte bir mısra eksik yazılmıştır.

- 19 Bir úlî úrk eyledim Aómede seyf baàladım
Keşf-i rumûz eyledim ‘ayn-ı seòā vaútidir
- 20 Dünyā vü hem varını bunda bil derc eyledim
‘İlm-i ledün cümlesi keşf-i kirām vaútidir
- 21 ‘İlm-i İdrisden bedel eyledim çou fetó-i bāb
Bunu kim añlar ise medóe sezā vaútidir
- 22 Degme bunu bir aóad cehd ile kim añlaya
‘İlm-i ledün bundadır keşf-i künüz vaútidir
- 23 Sāúiyi Kevâer gerek içire çou selsebil
‘Ālem-i ekber daòì görünecek vaútidir
- 24 Gel Rıòā’î sen daòì anladıysa bunu
Eyleme keşf sırrını vaút sukút vaútidir

11

Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ülün Fe‘ül

[15s]

- 1 Eđer añladıñsa ledünden rumûz-ı küşûf
Biraz diñle îâār edem dür açam çok āudûf
- 2 Muraāāa’ edelim úuāūr u büyüüt taót kısır
Ne úāú var ne keyvān durur bunda cümle āufûf
- 3 Süleymān buña çou cünüd úaà u úaş
Musaòòar olur çou buña hem āunûf

- 4 Òusûf u kûsûf youú münevver bu cümle nücûm
Tezelzül olur çouú türâbı buña hem âunûf
- 5 âular çaà aúar hem âbdest için
Döner sâúiler ortada çouú ulûf
- 6 Nice óur u àilmân gezer sađ sâlim
Yazub úudretinden ouúúú çouú ridf u ‘aúûf
- 7 Òouúúudan biraz òaú saña ta‘lîm edem beyân
Ne ceddîñ gûrîdur ne var sende böyle âuóûf
- 8 Úâfi elle sen Mîmî yaz çü üemlîs hemân
Mîmi Mîme úat göresin cünûd u âufûf
- 9 ‘Ayına ver selâmi Yâdan boz çöz bul amân
Óâyi ââda úalb et bu óâle gel ol sen vuúûf
- 10 Òudâ vere firâat bula fürce Moskov óabîâ
Úalem böyle çaldı òusûf oldu cümle suyûf
- 11 âanemden çúua bir âadâ diller olur melûl
Mîmi Nûna idââm edelim çü geldi ulûf
- 12 Ne úaâi ne bââi ne pâşâ ne begden o zât
Nûnu Óâya úalb et bulunur çü ââóib-süyûf
- 13 Elif Óâ çü gele selâmet hezâr sîne var
Dâli Dâla êarb et ôuhûr ede dürlü úuâûf
- 14 Dâli Aómede ver Óâ vü Yâdan eyle i‘râø
Sîni sende bul hem ouúnur çü eczâ âuóûf

- 15 Çün erdi àurüb hem zevāl oldu şems
Günü geceden farú ede gör çün oldu cüyüb
- 16 Çü Óā Mīm oúundu Elif oldu hem aña med
Ede Sīn Mīmi ref' dola úalblere çok áuóuf
- 17 Ere devr-i áhir seni Şīnda bul dā'imā
Mīmi Vāvda ara göresin kim oúur áuóuf
- 18 Ere kadr-ı Óāya leōā tārīdiñ oúuyān
Olur 'ayn ôāhire çekilir òuùù u süyüf
- 19 Rıōā'ī çü erdiñ bu àavra sen olma melül
Bu necm-i raóīm devridir çıúa bunda suyüf

12

Müfte'ilün Fā'ilün Müfte'ilün Fā'ilün

[17s]

- 1 Çünki bunu añladıñ levó-i dile yaz tamām
Tā göresin ortada kim ide òatm ū òitām
- 2 Dāla daòì ben hemān Şīn Elifì göresin
Úāfi saña göstere Aómede ver çou selām
- 3 Óāyı Óāda ārā bul Cīmi Sīne vü evāāf
Zālì Úāfa êarb úıl gel olur eczā tamām
- 4 āād ile Cīm ey òāce úulle-i úāfa çıúalar
Mīmi Mīme hem úalb ola oúuna òuùbe tamam

- 5 'Aynı ārā Dālda bul Elifi hem Óāya ver
áavra ere Óā bu kez añlana 'ilm ü kelām
- 6 Verile çün kim āalā Cum'a ola hem edā
Çeke Nūna Mīm silāó Dālı ede hem çü Lām
- 7 Çün ramaøān àurreye ere teāādüf vere
Ola òusüf u kūsüf Mīm ile 'ıyd hem òiüām
- 8 Vāvı àanimet göre Sīn ile Óā ey òāce
El-dürüza memleket çouú ola bikr u àulām
- 9 Seriyte ola Óā vü Sīn Úāfa úadem baāalar
Lāle vü sünbül bite rüy-ı zemīne tamam
- 10 Cīm ile Dāl ey baba kāfire el vereler
Dāl ile Óāya ola Aómede ver çouú selām
- 11 Manāur-ı Óáu ola óāşā ile ter kib ola
Dāl ile Úāyı òoşca úut bunda dahi söz òitam
- 12 Emr ile ma'ruf ide bu iki şāh aşikār
Nūn ile Fāyı hem buna seyf ile ede tamām
- 13 Ola mümehhid buna Mīm ile Sīne ey òāce
Úāf ile Mīm ey baba bunlar ile seyir tamām
- 14 Gel Rıøā'ı sen daòı Şīn ile Úāfa baā úadem
Anda olan òaùları bir bir ouú úıl tamam

13

Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün Mefā'īlün

[18s]

- 1 Ledünden saña bir nice òaber verdim sen ol āgāh
Óadīā Úur'an u Cifriden òaberdar eyledi Allāh
- 2 Daòì keşf-i ledüniden oúurum saña çou ebyāt
Gel ey 'āşıú òaber verdim bu øātdan her dem ol āgāh
- 3 Bu Óādan söyleyem o evāāf ne söyler ehl-i esrar ey kör
'Alāim aāfer u óumret odur der hem Aómed bi'llāh
- 4 Uzun boylu açıú úaşlu ne laómīdir ne òod lāār
Velīkin mu'tedil-a'øa baúışı a'lā ā'li-cāh
- 5 Kime bir kez naðar etse erer heybet derūnuna
Olur ekāer vaútleri sūkūt deęil øikir Allāh
- 6 Kelāımı az ede òalúa meğer óācetde söyler ol
Olur Cīmi bu āūretā melik gibi daòì ol şāh
- 7 'Ómer gibi olur àaøbān daòì Fāruú-da'vā hem
Esed gibi o nare çü ra'd tesbió ede bi'llāh
- 8 Bulut gibi eder seyrān bil önünde úaçar güyā
Libās-ı faðire raàbet ider mi baú sen ol āgāh
- 9 Úavuú giyer daòì úaftān olur tebdilde çou seyrān
Dem ırmaāñ aúıdır ol olur hem Aómed-i bi'llāh

- 10 Daòì bir úabøa lióyesi āanasın seyf-i āārimdir
Peyāamı çou olur hem bil úaşınıñ ortası çou māh
- 11 Daòì eşkālìni bir ùarz yazar ‘ilm-i ledüninde
Görünür āūret-i ôahir āanasın gökte şems ü māh
- 12 Úaşı úara vü çou ola āanasın semmur-i Hindī
Gözü siyah vü heybetlü bunu şimşād-ı ā ‘li-cāh
- 13 Yañaında al ‘alāmet gül-i óamrā gibi elvān
Dişi seyrek ùudaāi al teni úıllıdır ol āgāh
- 14 Úalem parmaúlı gül yüzlü münevver yüzüne baúıñ
Görünür çou fütúóatlar yazar ol zü'l-kemāl Allāh
- 15 Ne begden ol ne paşadan küleh meydānı seyr eyle
Gelir maārib ùarafından anı emīn eder Allāh
- 16 Úā vü Lā karadır her dem ‘alāmet gökte var gibi
Bu dem fāsıú u fācirler olur biñ günde eder āh
- 17 Gör ey aāyār bu esnāfdan biri hiç var mıdır sende
Yā meydāna girem derseñ saña úismet degil dergāh
- 18 Çü gele Óā ile Mīm Sīn olur mı kāfire amān
Olur úırúlar bunlara yār eder Manāūr bizi Allāh
- 19 Eder tesòir bize Mevlā bu yer yüzünü bil taóúúú
Olur hem istiúāmet-i beşer ne nuāretler verir Allāh
- 20 Çü Úāf u Yā ola meftúó ola Nūn ile Mīm maømüm
Olur seyrān-ı şarú u āarb muôaffer úıla ol Allāh

- 21 Olur meftūó Cīm u Rā ile pāyāna àavrı şāh
Ne nuāretler bize ikrām eder ol zü'l-celāl Allāh
- 22 áanīmet ola cümleye daòì mü'mīnlere eluāf
Daòì hem mūntaúim cümle olurlar a'dādan bi'llāh
- 23 Velā taùlub aòì ent'el-fütūó 'ind'el-àurāb úaù'ā
Anı Óā Mīm u Sīn bül'feth teri mā küll óukm Allāh
- 24 Tevessüd Riøāyi yā aāóāb-ı dü gitti òurrem u şādān
Bī-óayretü ez óudā nuāret bī-óáu ana Óā Sīn her-gāh

14

Müstef' ilātün Müstef' ilātün

[19s]

- 1 Gel úut semā'īñ cevher kelāmım
İāār edersem ne ola şāhım
- 2 'Ummān-ı baóra daldım bu kez ben
Pür-cevher ü dürr añla merāmım
- 3 İòrāc edip ben meydāna úoydum
Bī-rāz dünyā añlar zebānım
- 4 Kim kim bu dürri iáuāb ederse
Başına āorāuc úaúsın o şāhım
- 5 Silk-i kelāmi çekmek dilersen
Taúva yüzünden añla me'ālim

- 6 Çün Mīme fitne düşdü bu anda
Mīâr ile Şāmda mezkūr kelāmım
- 7 Şīn ü Elif Mīm bir cümle yek-dil
‘Ayna naðar úl añla rumūzum
- 8 Karàa hevāda şāhīn zeminde
Üskūf başında görmez ‘alāyim
- 9 Arslan siperde ôāhirde tilki
Òarlarda at oldu diñle maúālim
- 10 Rādın ôuhūrdur bu remz cānā
áaynı daði al añla merāmım
- 11 Dālı daði al øamm ile aña
Sem’ine mengūş olsun kelāmım
- 12 Ûoàmaò ôuhūru eyler óuøūru
Nehr-i verādan ey dil me’ālim
- 13 Mīm ile Nūn āād hem Vāv u Rādır
İsmi mü’ekked tab‘a feraóım
- 14 Bundan mū’aòar ôāhir olan merd
Bulur niôāmı vaútinde ‘ālem
- 15 ‘İlm ile ādāb kanıdır o şāh
Çün úan dökiser añla maúālim
- 16 Mekke Medīne ehli aña hep
Bey‘at ederler diñle kelāmım

- 17 Şām u Óaleb hem şemşîr-i tîz ki
Biraz datalar añla me'ālím
- 18 Óıfō u óirāset rŭy-ı zemīni
Etse gerekdir diñle maúālím
- 19 Bunlara māni' olmaz kimse ne
Bundan mŭ'aòòar gŭş et kelāmım
- 20 Bir şaòā-ı 'ādil ôāhir olısar
Tebyīne yoúdur bu dem mecālím
- 21 Añla birazın taúrîr edeyim
Remziledŭr hep cŭmle kelāmım
- 22 İsmi şedīd[ŭ] mŭlki cedīd hem
Diñle Elifden remz et kelāmım
- 23 Óā ile Mīmdir çŭn hem 'aār olısar
Óulmet gidiser pŭr-nŭr 'ālem
- 24 Úāmetde bālā dŭşu úaāirdir
Hem āıú olısar añla merāmım
- 25 Óumret daòì var aāfer 'alāmet
Hem gözŭ şehlā a'lā baúışlım
- 26 Úaşları dikdir heybetli şahım
Şāribī aùvel diñle maúālím

- 27 Hem teni úllu gürbüz mübāriz
Manāūr-ı Óaúdır añla me‘ālim
- 28 Hem Sīn ü Mīmde anıñ ôuhūru
Çün remzi bildiñ añla kelāmım
- 29 Çoú şāribü’l-óamr olanların ol
Óaddine iúrām eyler bu şāhım
- 30 Sāz ile hāy huy iden pelīdler
Rif’ati bulsa verir derāhım
- 31 Söyleyişi hem rāda mümeāil
Yüzü münevver úutlu kelāmım
- 32 Yürüyüşü hem hiç kimsede yoú
Çün bād-ı āarāar gezer bu şāhım
- 33 ‘Ömer gibi ol heybetde emāāl
Hem Fārūú-da‘vā añla kelāmım
- 34 Hep Lūūileri úursa gerekdir
Men‘ine úādir olmaz ùavālim
- 35 Hem zānīlerden icrā-yı aórād
Etse gerekdir işit kelāmım
- 36 Mülóid-i bī-dīn kāfirlere ol
Tīai óavāle etse bu cānım
- 37 ‘İlm ile ‘āmil şol merd-i kāmīl
Şer‘a temessük eyler bu ‘ālim

- 38 Taóta diyen ol iêlâl-i nâsı
Íócân ediser ey merd-i ‘âlim
- 39 Ehl-i ùarîúat biziz diyenler
Onlara ne işler şîr ile şâhım
- 40 Evvel bahârda ôâhir olısar
Mîmde çúar bu añla rumûzum
- 41 äaórâ büriyâdır hem bu rûzî
Baädâd ilinde sen âor kelâmım
- 42 Şemşîr ucın hem yere dikiser
Úani diyenleri ben âadr-ı Rûmum
- 43 Senden şikâyet ey şeyò-i İslâm
Başına çâresin göre ôâlim
- 44 Ol ‘amme cüz’in saña okudur
Sen úıl tefekkür añla merâmım
- 45 Hem ‘ilm-i binâ ta‘lîm ediser
Î‘lâlin añla ey şeyò-i İslâm
- 46 Var dört muââóib yanında anın
Biri Óasandır Yûsufu bilmem
- 47 ‘Alî ikinci Aómed üçünci
Râbi‘i Mûsî añla maúâlim
- 48 Bu dört yanında münfek olmaz
Rââıb gelince ôâhir kelâmım

- 49 Óüsni kerîmdir ââyet óalîmdir
‘İlm ile ‘âmil hem merd-i ‘âlim
- 50 Aómed şedîddir ââyetde tizdir
Hem seyfe yârdır diñle kelâmım
- 51 ‘Alî şeci‘dir ââóib seóâvet
ââyet muhibdir añla maúâlım
- 52 Hem tîz-meşreb Mûsî ‘alîmdir
Sen Mîâr ilinde var ãor kelâmım
- 53 Yünden libâs hem dâ’im giyiser
Ol şâh-ı merdân añla me’âlım
- 54 Úavuú giyiser ba’øen hem ol şâh
Çaúşıra raâbet eyler bu şâhım
- 55 Sîndir selâmet Óâdır âadâret
Mîm ile râóat işte maúâlım
- 56 Bu kez hevâda bir òayme úurdum
Mirúât[1] yoúdur añla zebanım
- 57 Bu òaymeye kim etse ‘urûcu
Añlar bu sırdan cümle me’âlım
- 58 Añla rumûzum işte künûzum
‘İlm-i raâaddır úâ’im-maúâmım
- 59 Çün taúviyetdir buña úılıssım
Sen aç rumûzum budur ‘alâyım

- 60 Çün cümle etrāk etdi ôuhūru
Şāh-ı Giraydan sen āor kelāmım
- 61 Baór-ı siyāha çün benū'l-āāfer
Keştīyi āaldı sen gör 'alāyım
- 62 Ey Úosúanūiniye ehli gözün aç
Úurtar girībān budur maúālım
- 63 Öevú u āafāya yaāmā-yı mala
Yapı bināya hep úaād-ı 'ālem
- 64 Cümle ıraúda küffār-ı bī-dīn
Sen verme firāat ey Óāliú 'ālem
- 65 Çün yüzü ra'yā buldu bu anda
Mesúüre óacet úalmaz cinānım
- 66 Yūsufa baúma 'ayına selām ver
Şīna cinānım sen āor kelāmım
- 67 Dāla naôar úıl Óāda ôuhūru
Úādan çıúa[r] sen cümle rumuzum
- 68 Çün rüy-ı 'ālem oldu müzeyyen
Ôulmet de gitti pür-nūr 'avālım
- 69 İtdi ùulū' ol necm-i sa'dın
Úutdu öiyāsı āfāú-ı 'ālem
- 70 Mekke Medīne çün kim bu devri
Eflākı tezyīn eyler bu şāhım

- 71 Hem-bāà-ı ‘irfān oldu sükkānı
Ol gül-nihālden gözle ‘alāyım
- 72 Cümle kelāmım dürdür cinānım
Hīç úıl u úāl yoú işte maúālım
- 73 Hem cıfr-i cāmi‘ ekāer kelamım
‘İlm-i ledünden añla maúālım
- 74 Cümlesi óaúdan bu ‘abde ilham
‘İlm-i eóadīādendir nişānım
- 75 Rāya naðar úıl àaynı daòı al
Elifde cümle vardır zebānım
- 76 Hā ile Yāda eyle úarārı
Mīm ile meftúó cümle kelāmım
- 77 Gel sen Rıðā’ı úaú‘ et kelamı
‘Ārif olana bes bu maúālım

Temmet 1212.

SONUÇ

İncelediğimiz Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser, Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonunda Rızâ'î İshâk b. Hasan Tokâdî adına kayıtlıdır. Telif tarihi bilinmeyen bu eserin istinsâh tarihi hicrî 1212 yılına aittir. 45 varakdan oluşan incelediğimiz bu nüshada Rızâ'î dışında Mısırî Efendi, Kemal Paşazâde ve Haşim'e ait şiirler de yer almaktadır. 45 varaklı bu eserin ilk 2 sayfası ile son 16 sayfasında remil falı bakılmış ve fallar mecmûaya not düşürülmüştür. Yadsınamayacak derecede fazla olan bu remil şekillerinin ne olduğu ve remil falına nasıl bakıldığı sorularına cevap bulmak için çalışmamızın ilk bölümü remil ilmine ayrılmıştır.

Remil kelimesi sözlük anlamı olarak; kum, sayılarla veya kum taneleri ile fala bakma, birtakım işaretler ve sayılar kullanılarak gaipten haber verme oyunu şeklinde tanımlanmaktadır. Terim anlamı olarak remil; kaybolan bir şeyin yerini bulmak, merak edilen bir işin sonucunu öğrenmek amacıyla kum üzerine çizilen çizgilerle fal bakmak demektir. Daha sonraları kum yerine kâğıt veya tahta kullanıldığı halde falın adı değişmemiştir. Literatürde hattü'r-reml şeklinde kullanılan bu isim Türkçede remil atmak, remil dökmek şekliyle kullanılmıştır. Falın aslı Hz. Âdem, İdrîs, Lokmân, Yeremya, İşıya ve Danyal peygamberlere dayandırılmış ve câiz olduğu iddia edilmiştir. Orta Çağda bir ilim olarak kabul edilen remil ilmi başta Arap ülkelerinde olmak üzere, Avrupanın birçok ülkesinde ve Kuzey Afrika ülkelerinde kendine yer edinmiştir.

Kökenleri peygamberlere dayandırılan bu kadim ilim klasik Türk şiirinin farklı dönemlerine etki etmiş ve adından söz ettirmiştir. Dönemin şairleri bu ilmi ve beraberinde getirdiği kavramları şiirlerinde ifadeyi kuvvetlendirmek ve güzelleştirmek için bir araç olarak kullanmışlardır. Telif ya da tercüme pek çok eser kaleme alınmış ve 20. yüzyıl sonlarına kadar remille ilgili pek çok eser Türk edebiyatında varlığını devam ettirmiştir. Klasik Türk şâirlerinin ilm-i remlden daha fazla değindiği konu bu işi icrâ eden remmâller olmuştur. Remmâl ile ilgili şiirlerin ana konusu, remmâlin zar atması veya pîr-i çarh olan remmâlin gökyüzünde nokta dökmesi şeklinde tasvir edilmiştir. Şiirlerde genel olarak; derdine derman aramak için remmâle başvurmak, sonunun ne olacağını remmâlin ağzından söylemek, göhsündeki yaraları remmâle göstermek, sevgilinin dudağının noktaya benzetilmesi sonucu âşığında kendini remmâl olarak görmesi, âşığın elemli hâlini tasvir ederken hem kendisini hem de sînesini remmâlin

tahtasına benzetmesi gibi pekçok benzetmeler yapılmıştır. Bu örnekler bizlere klasik Türk şâirlerinin remil ilmine kayıtsız kalmadıklarını, remil ilmini ve bu ilme ait terimleri hayal güçleri ile harmanlayarak edebî bir üslûp ile dile getirdiklerini göstermektedir. Toplamda 18 sayfasında remil falının bakıldığı ve remil ilmine ait şekillerin yer verildiği Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserde yer alan şiirlerin içeriğinde remil ilmi ve remil ilmine ait terimlere yer verilmese de bu ilimle ilişkilendirilmiş olan peygamberlere; Hz. Ali, Hz. İdris ve Hz. Musa'ya atıfta bulunulmuştur. Rızâ'î'ye ait şiirlerde ise Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan ve Hızır peygambere verildiği belirtilen ilm-i ledûn ile harflere sayı verme ilmi olarak bilinen, aslının da Hz. Âdem'e dayanıldığı düşünülen cifir ilminden sıkça söz edilmiştir.

Çalışmamızda konular temel olarak üç başlık altında; remil ilmi, Rızâ'î, Mecmû'a-i İstihrâc konuları altında şekillendirilmeye çalışılmıştır. Mecmûa'nın şâiri olan Rızâ'î'nin doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber tam adının Ishâk b. Hasan Tokâdî er-Rûmî el-Hanefî olduğu bilinmektedir. Şair şiirlerinde Rızâ'î mahlasını kullanmıştır. Eğitimini İskenderiye ve Kahire'de tamamlayıp din âlimi olarak Tokat'a dönmüş ve geri kalan ömrünü Tokat'ta tamamlamıştır. Halk arasında kendisine "Boyun Baba" denilen Rızâ'î'nin kabri Tokat'ta Boyun Mezarlığı'ndadır. Günümüzde de önemli ziyaret yerlerinden biri olarak kabul edilir. Adına kayıtlı olan Mecmû'a-i İstihrâc adlı eserin içeriğinde ise bir adet müfred ve istihrâc başlığı altında 410 beyitten oluşan şiirler yer almaktadır. Şiirlerin genel teması dönemin sosyal ve siyasi durumundan yakınılması ve sık sık din ve iman duygusunun sorgulanması üzerinedir.

Çeviri yazılı metnini hazırladığımız ve tıpkıbasımını verdiğimiz Mecmû'a-i İstihrâc adlı eser 17. yüzyıla ait olup daha önce edebiyat dünyasına tanıtılmamış bir eserdir. Eserin çeviri yazılı metnini hazırlayarak edebiyat dünyasına tanıtmak bu çalışmanın ilk amacı olmuştur. Aynı zamanda eserde göz ardı edilemeyecek derecede remil ilmiyle ilişkisinin olması, şiirlerin içeriğinde geleceğe yönelik çıkarımların yer alması bu alanda bir ön çalışma yapılmasını gerekli kılmıştır. Yapılan bu çalışmanın öncelikli olarak okuruna, edebiyat dünyasına ve bu konuyla ilgili yapılacak başka çalışmalara fayda sağlaması dileğiyle hazırlanmıştır. Bilim dünyasına hayırlı olması temennisi ile sonlandırmaktayız.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, Yaşar (1979), Ahmedî Dîvânı ve Dil Hususiyetleri: gramer, sentaks, sözlük, İstanbul Üniversitesi, Doktora Tezi, İstanbul.
- Akkuş, Metin (2018), Nefî Dîvânı, Ankara: Akçağ Yay.
- Arslan, Mehmet (2004), Antepî Aynî Dîvânı, İstanbul: Kitabevi Yay.
- Arslan, Mehmet ve Aksoyak, İsmail Hakkı (1994), Haşmet Külliyyatı: : Dîvân, Senedü's-şu'arâ, Vilâdet-nâme (Sur-nâme), İntisabü'l-mülk (Hab-nâme), Sivas: Dilek Matbaası Yay.
- Avşar, Ziya (2017), Revânî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Bankır, Mehmet Malik (2004), Şerh-i Cezîre-i Mesnevî (metin-inceleme-sözlük), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Başpınar, Fatih (2008), Beyânî Dîvânı, Marmara Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Bayak, Cemal (2017), Sehâbî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Bilgin, Azmi (2017), Nigârî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Ceylan, Ö ve Yılmaz, O (2005), Hazana Sürgün Bahar Keçecizâde İzzet Molla ve Dîvân-ı Bahar-ı Efkâr, İstanbul: Kitap Sarayı Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmed (1977), Yahya Bey Dîvânı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmet (1979), Amrî Dîvânı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmet ve Tanyeri, Ali (1981), Hayretî Dîvânı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.
- Çavuşoğlu, Mehmet, Tanyeri Ali, Tarlan, Ali Nihat (1968), Zatî Divanı, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

- Çelebi, İlyas (2007), “Remil”, İslam Ansiklopedisi, C.34, İstanbul: T.D.V. Yay.
- Demir, Hiclal (2017), Lâzikîzâde Feyzullah Nâfiz ve Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Devellioğlu, Ferit (2000), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Ankara: Aydın Kitabevi Yay.
- Eren, Abdullah (2017) Mehmed Sıdkî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Erünsal, İsmail (2018), Tâcîzâde Câfer Çelebi Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Esir, Hasan Ali (2017), Lâmiî Çelebi Ferhâd ile Şîrîn, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Gökalp, Haluk (2001), Fasîhî Dîvânı: İnceleme-Metin, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Gökcan, Melike ve Koç, Hamza (2018), Hayrâbâd, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Harmancı, Esat (2017), Manisalı Câmî’î Muhabbet-name, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Horata, Osman (1990), Cemalî Hümâ vü Hümâyûn (Gülşen-i Uşşâk) İnceleme-Tenkitli Metin, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- İloğlu, Mustafa (2016), Gizli İlimler Hazinesi, İstanbul: Seda Yay.
- İnce, Adnan (1994), Mîrzâ-zâde Mehmed Sâlim Dîvânı (Tenkitli Basım), Ankara: Yükseköğretim Kurulu Matbaası Yay.
- Kadioğlu, İdris (2017), Diyarbakırlı Ahmedî Yûsuf u Züleyhâ, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Kaplan, Mahmut (2019), Hayriyye, Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.

- Karabey, Turgut (1991), Bosnalı Alaaddin Sabit Divanı, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yay.
- Karaköse, Saadet (1994), Nev'î-zâde Atayî Dîvânı Kısmî Tahlil-Metin, İnönü Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- Kartal, Ahmet (2000), Şeyh Baba Yûsuf Sivrihisari Mevhûb-ı Mahbûb, Eskişehir: Eskişehir Yunus Emre Kültür Saanat ve Turizim Vakfı Yay.
- Kaya, Bayram Ali (2017), Azmî-zâde Haletî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizim Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Kayaalp, İsa (2019), Bahtî Dîvânı, Ankara: T.C. Kültür ve Turizim Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Kazan, Şevkiye (2003), Üsküdarlı Sırrî Hayatı Eserleri Edebî Kişiliği Dîvân'ı (Tenkitli Metin-İnceleme) ve Şerhu Medhi'n-Nebî, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Kazan, Şevkiye (2019) Hamîdî-zâde Celîlî Hüsrev ü Şîrîn, Ankara: T.C. Kültür ve Turizim Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Keleş, Reyhan (2015), “Tezkirelere Göre 15-19. Yüzyıllarda Yaşamış Tokatlı Şairler”, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, S.54, s.135-188.
- Korkmaz, Seyfullah (2002), “Tokatlı Şâir Rızâî İshâk b. Hasan'ın Bir Mersiyesi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.12, s. 185-202.
- Kotan, Hüsna (2009), “Fâlnâme Dânyâl 'Aleyhi's-selâm (Metin-İnceleme-Sözlük)”, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S.65, s. 131-152.
- Köksal, Fatih (2006), Türk Edebiyatında Hüsn ü Dil Hikâyeleri ve Yenipazarlı Vâlî'nin Hüsn ü Dil Mesnevisi, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, S.6, s.91-126.
- Kurnaz, Cemal (2012), Hayâlî Bey Dîvânının Tahlili, Ankara: Kurgan Edebiyat Yay.
- Kurnaz, Cemal ve Tatcı, Mustafa (2001), Ümmî Dîvân Şairler ve Enverî Dîvânı, Ankara: MEB Basımevi.
- Kurtoğlu, Orhan (2004), Lebîb Dîvânı, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.

- Kurtoğlu, Orhan (2017) *Zatî Divanı (Gazeller Dışındaki Şiirler)*, Ankara: T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı Kùtùphaneler ve Yayınlar Genel Mùdùrlùđù.
- Kùçük, Sabahattin (1994), *Bâkî Dîvânı Tenkitli Basım*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- Levend, Agâh Sırrı (2015) *Divan Edebiyatı Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mevhumlar*, İstanbul: Dergâh Yay.
- Macit, Muhsin (2001), *Erzurumlu Zihni Dîvânı*, Ankara: Kùltür Bakanlığı Yay.
- Mermer, Ahmet (1997), *Karamanlı Aynî ve Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Özbek, Ahmet (2000), *Câzim Dîvânı (Edisyon kritik-İnceleme)*, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Özdemir, Mehmet (1999), *Neccâr-zâde Rızâ Divânı'nın Edisyon Kritiđi*, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitùsù, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Özfiat, Bayram (2013), "Tokat'ın 17. yüzyıl âlim şairlerinden İshâk bin Hasan Tokatî ve nazmu'l-ulum adlı mesnevîsi", *Turkish Studies*, C. 8.1, s. 2065-2084.
- Pak, Süleyman (2018), "17. Yüzyılda Yaşamış Tokatlı Âlim İshak Efendi'nin Manzum Eserlerinde Ayetleri Delil Olarak Kullanması ve Tefsire Dair Görüşleri", *Uluslararası Geçmişten Günümüze Tokat Sempozyumu*, C.1, s.261-282
- Parlatır, İsmail (2014), *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: Yargı Yay.
- Saraç, Yekta (2002), *Emrî Dîvânı*, İstanbul: Eren Yay.
- Tanyeri, Ali ve Tulum, Mertol (1997), *Nev'î Dîvânı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakùltesi Yay.
- Tarlan, Ali Nihat (1990), *Fuzûlî Dîvânı*, Ankara: Akçağ Yay.
- Tuyan, Rabia Derya (2007), 'Ayıntablı Hâfiz ve Dîvânı', Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitùsù, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- Ünal, Hacer (2003), 18. Yy. Dîvân Şairi Hafid Hayatı Eseri Edebî Kişiliği ve Dîvânın Tenkitli Metni, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yakar, Halil İbrahim (2002), *Gelibolulu Sun'î Dîvânı ve Tahlili*, İstanbul Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Yazar, İlyas (2006), Tokatlı Kânî Dîvânı, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir.

Yıldırım, Ali (1995), Edirneli Kami Dîvânı (İnceleme-Metin), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ.

Yoldaş, Kazım (1998), Tutmacı'nın Gül ü Hüsrev'i (İnceleme-Metin), İnönü Üniversitesi, Doktora tezi, Malatya.

Zülfe, Ömer (2004), Yakînî Dîvânı Tenkitli Metin-Tetkik-Dizin, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi İstanbul.

www.ekitap.ktb.gov.tr (E.T. 8 Haziran 2020)

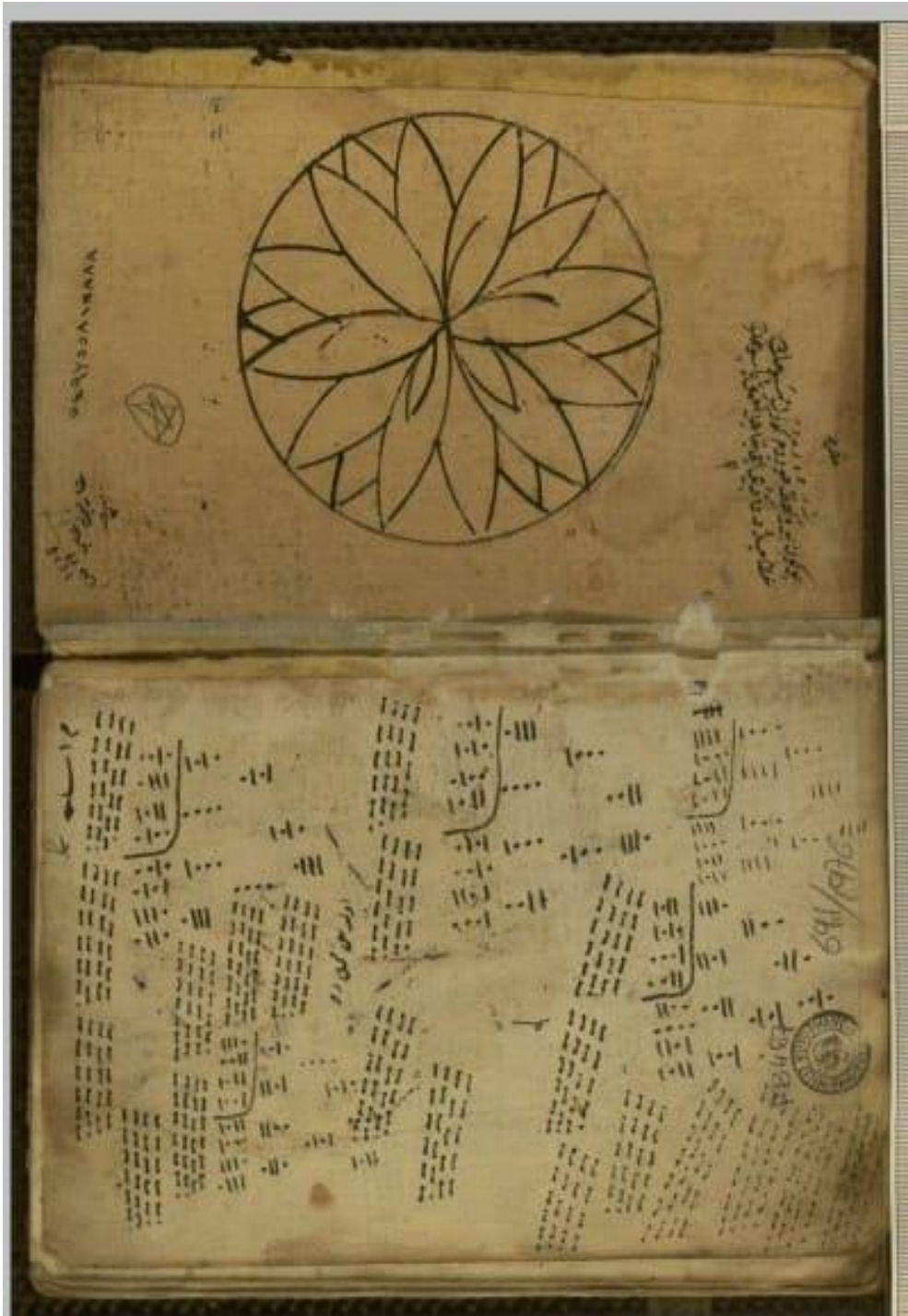
www.islamansiklopedisi.org.tr (E.T. 13 Nisan 2020)

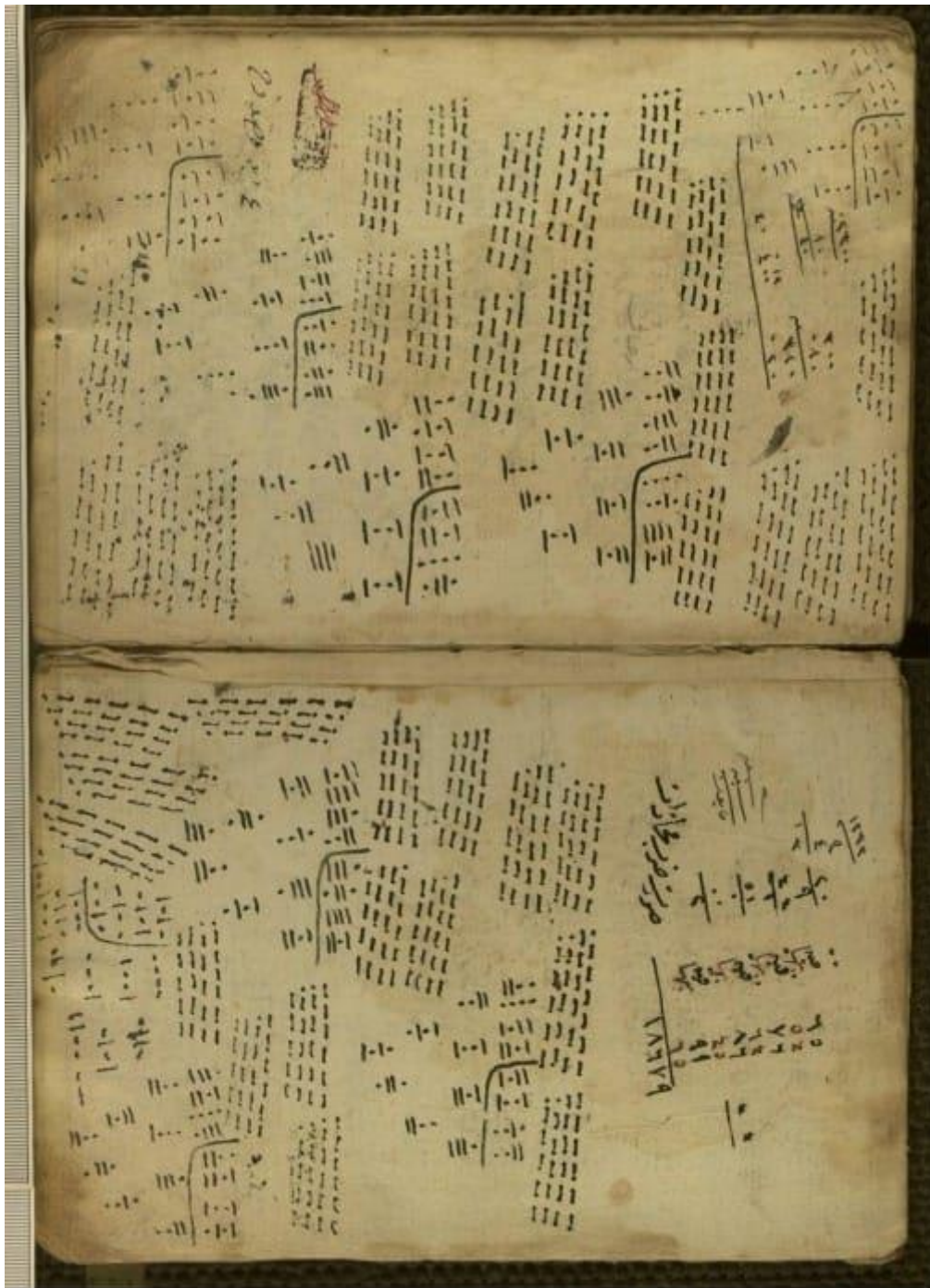
www.sozluk.gov.tr (E.T. 11 Haziran 2020)

www.teis.yesevi.edu.tr (E.T. 6 Mayıs 2020)

www.yazmalar.gov.tr (E.T. 1 Nisan 2020)

اولدیرمانغ زکوة بونرصابله اولمورد
مئلد نظر اولمق صحن بیل صابله الورد

لهل طریق غیر حقد مالدرین اسوز ابر
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

عقل و فکری صرف ابر لیا بویوم زینته
قذو کیروب منکر و غیر رسول قذو در

حفره من نار اوردی یوشی و فیم جنته
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

مکولک کارکن سنکدر زکریجان قذو در
جدنلک اسلی برود صورت انشا بجهت
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

برنه قرن بیلک سوال و اقامت نفس قذوس
تا قافل انشا حرم و کوف کور اولود
قذوس مهرشالی درده و دمان قذوس

مالی جمله عالم اودی حال ندر
شکره انصاف بولمزوبی ندر ایمان ندر

کذابه ایمانی قذوس را حیدر ایزد
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

آزادی بلور و طعن هید منافع بوزده در
دولوب و دمان ابر یوق حکم اهد قذو در

صلیسی اموال مهدی ارسجان قذو در
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

دوشوب بوجده سا زوسن ناره اولغوز
مرین لزانلر اولدی حکم قران قذو در

جیع مال ضایع اولقا اولدی مهر کور
قذوس ای مهرشال رسول کل قذوس

FAHRI BİLGE
KÜTÜPHANESİ

2677

قبیه بود و کسوف و کسوف و کسوف غمگین بود

تفتت سنان بجای طاعت هر چه منظر بود
قبیه غنی اولی و نیکو بیسته کل ال رسول

صیغ و ساهای طاعت بدو غافل شدی
دنیای هم صله ایوب الدار و کشتگان کی

طاعت من اودزه اذله امری بیک استک اهتبال
قدی زه اولیله تیزنه کل ال رسول

خدی کنی اول بادشاه عتله نه دردی بین
جهد کلا توذیع اولوب کین سنال اولوبین

عهد کولره وادصدی نو تو بری خوشی بین
سن دودوبه در مان کل ای موی ال رسول

هر دم حقی طهرد و در کتوم بین شطان بی
قیام دوع کجود غنی و حمان مخصوص در وطن

نزدت ایر موی بل مالنا زانی اولست غنی
ای موی ال رسول سن دودره در مان کل

بی حیا اولکنشی دبر اکا مهاصب قدرد

خزون اندود اولکنشی عیسان ایوالو اولو
جملنا هی اشله به نوم ندر بزه هوات

اکل ایبه شوب مبتدو طاعت ندر مالنا زانی
ای موی ال رسول هر دودره در مان کل

ای نکرین قورق کنشی سن نه کل کجود بود
اکل ایله شوب بل سخی بولدی بو عالمه

طاعت عمارت کئی موی قیوم بر فانی
سن دودوبه در مان کل ای موی ال رسول

تدی کئی موی اولوب علم اوخدا امکو دروق
جنتی و راندوه بین کس جلد و در اولس کلا کول

جهدن کویا موی اولوب با بوم کسین صرنا تالک
دوشنبه کسین کویا موی ال رسول

هم غل کئی هر خطره اولون قوب الیکون
ای موی ال رسول

تکویکی تبیهی ایرد قبری دکل خورشیدی
هرکبی تبیهی ایرد لقمه بیوب خرخریشی

راضمید رمول بوکا هر اول وکول خورشیدی
هر در راه و دوما: کل ای موی حسب قران

صبله و خورشیدی کبود قوز اول ندریشی
هر: بولور صورت زبشی حلال حرار بالانانی

کلکون منانی بوشی ایتم صقون بیل کندوک
دوشنوه کل دستکرای مهری ال وکول

هم بود بود اول وکول باشه کالک افرو زمان
فشان کروهنگ اولوب لقا اولوب سبز امان

دغم ایبشی صبله اولوب قوز غورغا: مریهان
موشره امده کل ای مهری صاحب زمان

فغان اولک میدان آلود صا دین اولق قیده کرد
زندی دمی همان بوم عارف اولق قی سزد

هوع د وکستوری بانده جهیز مردم بولور جرد
ای دوش ال وکول موش اولق سنی استر

بوز بلو بوی بری ای شقیب یون اول مروده بون
بیلک بر کلوم کارا سبز اول جهلی نادان بون

هر کون بجلی طاقنه بیلک کز اینز انزار صون
جاندن کچر بوز بیلک کشی ای مهری اسرار صون

موسی بجلی طاقنه بر نظر استری بون
عش اولوب موسی همان حراب کلوب قل نالحن

بیلک کز بجلی طاقنه هر کون جفان حشاقه بون
نقله هواسنی دمی صمود بیک جرمال بون

ایچی طاشنی هب کورا اولوب عقل اولق نجاده بون
اسباق صادم بجلی سن ظاهرا اولق مهری بون

کم دنیا بوالفناد در بوی اول اصل الوکول
دعی کم ادمیدر بوالجفا دیری کول

بوفا و سن خنادون کل نقا انم طلب
هم صفار کن وظایجی بکل زلزله طلب

برفاده شیرین جگسی محو و ضنا
با قدر الله هادی صاحب من وعطا

قاهر قطار او در دم لم بزل و لیزال
لا اله الا هو الرحمن وقادر ذو الجلال

صوم ایل صلوة عبادة همت مومن برشان
اکل شرب و زینت فهدنقان هرزان

مومن کامل و لذت قول طاعتش شغول اولاد
هم سناخین حالی دائم اکل و شرب زنا اولاد

مومن مخفی شکر سیر البشیری مخفدر موم
علم اینه عامل و نور را عققاده نام خلتام

هم فغان اهل بولقم علم او قور و یا ایدر
اعتقادی فاسده هم یعنی هر برده کرد

دقی کامل مومن اولش کربا بیژ اولاد
امری اولش اول خندانای بولقم ایصال ایدر

هم سناخین ماله مردم جمع ایدر حرام و کبیر
غیر مومن بیرون هم صرف ایدر جنیرا بکیر

چون مریدون جمع اولش مال طیب ایل ما کیدر
بشی ضیارت کت کل کسی ناره ککیدر

فناج ایچ ایدر هم صدق و بیسه مقبول ایل
عمل به بل ناره کیده بر خیر کوریه

اخر ادر هر کسی کم ایدر کم کتور
خیر ایدر خیر بولور هم شوقی کتور

بن صاحب غم موم وین عرفانی بوق اعانه بوق
خندیر بی بودون صورت هر بولور بی مراد به

بکسی کتار بودون کتور ایچ بیلجه جان صارت
قتل نفوس هر دم ایدر کتیر بنان ششقه بون

عنق کتورم هران ایدر شیطان بکی خلتی کرد
توغی بوقی نذقی نذقی بوقی اول کیم بون

صفاسکا ایچین طاشنله کتیر بولور اولدی غریب
کتور بکون اولدوسون بولور کتور کتور بون

ششغز اول و اول کسول یا ری کززه چارتی قیام
 آفتنی هر دم ازکی ایرون دخی ستراره یوح
 وصیتی بدرا اول خدای بی بیستی بر دوقوره
 احوار بالنا و الیوب بوزا اولنا افعال یوح
 اضر زمان بوز طریق ایجا و بر وجه سبب
 زنی علما و اولوب بوزا اولنا جهاله یوح
 حسنیب ازعا ایدو جم کوزه و در نوبت بوز
 علم نبوتیم او قور بوز اولنا احوال یوح
 کسوه کیوب کیره بوب سوم جارد کوزون توف
 شقی صارت هر دم بوز بوز اولنا افعال یوح
 بوز دخی همی نوزم از دخی هوداری یوح
 کسنی و زنی قوللوب حریکیان خیزانه یوح
 فرعون کی هم کیر بر فتنه دخی سله یارد
 قذون کلور بوزک دیزا اکل ایمان خنوب یوح
 هم بود و بر اولنا افعال خورغان بر قوم کله
 احکامی شقی قالیر بره و نوبت بیان علیام یوح

ال ماله مال و لیزه کلا احکام فاروق قذوق در
 اول هرست رسول قذوق در اول کسول سجام یوح
 صاحب شریع بیز دین قریم غفلنده کزف
 خدکی صید ایرون حرام بیز قضاة یوح
 شوقه سکا بنیزی بن قرینله نون طلوکتاب
 دهبر کلا شیطان اولوب جیفه بیان اولنا یوح
 بر طاص خور و دخی حکم ایرون قیوب بوز هر
 نهی بکوز از خورده خفا کفنی صودان نوز اولنا یوح
 دینون جیفه هر کون بوز سبیل نبی بر دین یارد
 احصا نوزون انیکه کخبر اولنا شیطان یوح
 قذوق قالون کوی عمر سجاوه و احمد قنف
 احکام قران قذوق در خورفا بیان خورده یوح
 هر کم کیر بوزام یوح صغی از لیزه ستراره یوح
 ای سترانه ظالمرعا تیزه ستراره یوح
 بلک خنی هم بر خورده بیخوب خورفا اخلد کون
 الله و کسول از صغی بوز اولنا ستراره یوح

بر او غارتی کرده بدو جنگی کنی او سار هرن
نم دین قلور نمود ایمان اشیدی او نگاره کن

دین و نکامه ضعیف بود بی برده هم جنگی کنی
یاسقاری طرز نظام حال اولور و حاکم کن
حافظ قرآن جوهر او لور باقی قائل بر روی اولور
برکت اولور هر دیناری بود هم امثال کن

نم ازه نمود قانع اولور به خوشیه قرنی طربار
بیکلری فاسق اولور کوکوله اولور عتقاره کن

مسجد لری غریب اولور طاعت ایند از بولنور
دینتاری نشسته اولور بویه کاشی قرامه کن

هم دیناری در هم اولوب بولاطین شیطان کن
هم دیناری در هم اولوب بولاطین شیطان کن
همین کنی هر دم بولر اکل و زینام بیخی
هر بار عمارت بونوتم شیطان کنی قیام کن
اول شیخی بولتاره اول خدای بیضا بولر لوله ار
اول برکت قالمیه بیکلری کن رزقه کن

بیلگی بیل بر قوم ایتمسه دعا اولور نجابا و به بیل
طاعت کرکته بیل زینار ترنایا بولکاتور به بولت
دهی بیوردوب اول رسول بر قوم کله بیقین زن
دین شیخی بولنور سوره لریشی اولور دینوره بولت

دنیا بی غایت سوره لر مانی هم انگاره کن
خسای غایت سوره لر افرق اولور دله کو
سوره بولنور قشور و بنا هم اشاری دائم زنا
قبور خد فرم ایتمیوب کما فل کزن همین کن

زین و خوره بیل قشیا ان ایه هم مقنن
عقاب هم غلب ندر سول عیان هم اولور کن
مغلق محبت ایوب هم نزل ابر بولنور خان
خالقی بولنور اولور بولنور اولور کن فلان کن

ای مودی ال رسول جود کوری و او ای بولنور
کل کن و ضای اول سواد میدان کن فور ططرا کن

کبر و صراحت بندگان بکار کوه گرم و اردو
طریض مکان اولدی و لایحه هم مشرفی مخدنه صا

وزیر کابردی بود که بیع ابله و الدرای بابا
ضیق فخره مبتلا شوی کوناه ای پر وفایا

جوت بری بوالدیره شین لود کلا قزاق
جوت شمشیر و دیره بغالتم شهر و قرا

بوزخ جوت بیهیم قریم بوز بون ایلار شاه
دخت اولدی بوزم صلی ابله بیع تمام رلو

جوت صلی اولدی کلا اولدی اولدی مدلم
مغلوب اولدی اولدی کلا اولدی بر کلا

برکت کتوریه بود کلا بلام فی جرم بیهیم کلا
جسکه بوز صلی و م

عنی بوز کعب اولدی جوت اولدی و کلا کلا کلا
و بوز کلا هم جوت اولدی جوت کله قننه اش

جوت بری صلی اولدی طبعی فایم اولدی
زنا با بویه مالشیه قریم رخا لردن جیقا

انجام کما وقتل و نه حکمت بود نقد برازل
دنگا رانلقی هب مانلی ضیضا ابریم ایلان قزا

اهل تجارتون برکشی قزان کلا و سلطان اولدی
بربول اول قزان کلا ندر ایدین سزین اکل

عزیز بوز بریل کلا صلی بوز اکل مال
اولدی دخی باغی خالدره بغا دیره کله و قرا

مستقد بود کلا هم پینه بکدن اولدی بوز بون
حاجم با الدن کیت و بوز کیتی کوز الد

عسکر کلا اولدی بلیغ جید قزا ایتسه کز کتی
فلنت کلا و برده نما خلیل دخی اولدی نشا

قنرون قنات سهند هم انلی اضراط نیند کلا
شنان بوز کلا اولدی جید طرز و بیوی کس صوز

راغی کله و جادی بوز صود و نظر ایت بوزون
بوز قنات اولدی اولدی قنات کله قنود قنلها

جوسا کله کشتی صالری بوز کتوبیت
اولدی دخی بریشان بغا لوز جید بوز

حاجیه سین بوز هم صحبت بره لوی بی نام
زین دلوه هان ظاهر اولور رعد جواب
مراوله مفتاح اناج کوزین ایشا نه نو
آهکده ایسه بونی جمله فرغ اولدی باب

سین ره سادوت نما هاره قزوات وفا
میم ره عاقبت هیفتا مستفادله اولدیم نریب
هیفته بوکر برین بیلن جسم اگا وطن
لطیفه تاریخ اناضریه ایله ظاهر جواب

عده علال اول جمله رموزی اکیه
سین ایله صاح طار اولر امله فکال جواب
بو کادیمی قهده بره اهل نقاش ای وده
نصفه و همدرد بوقول فرجه برله بر کادیمی

برده چی ابره ظهور ابره حزن جوت زین
حادث اولر علم نریب بوزه بود سوز جواب
شعر خوار تر ایل اوله قزاد و رقاب نقاش
قدوقی اهل نلم کم اوله قزاد و رقاب

بخم هدا شوخه جوت کتدی علم اولدی نریب
سیم و رزوم کتدی مینه و همدرد جواب

کل سند چی بوختی یوسف الکی جلوه اولدی نیم
مصدوم سلطان اولوب شکر ایله بی با دینا
اهل نقاش دروره بوکر هفت و لاش اولدی
سوزم جوتی بوکر خندان کزین بون اگا

اهل فکال جازین بزوب صائم اولور بیل و لیل
اونوز اویج اولدی نیم عید بون اولور نما
کل سن رضانی اوی حقه کون کل خا صبا کون
اهل کسبه سهره و صبا کونم خونی کلوه نصف

جوتی برزا اهدکده و کل بر کزین جواب
جمله کلیم قشاهه معنی اولدی جواب

آشکارا اولدی بر سر ای قشقه بحال ایتم
قیسی هم وارانک جمله بود و رقاب
سین ایله میم ای بابا بوزن جوتی ابره نریب
کوتدی زنی یونک اناک جلدی اناک جواب

میرد و معنان غره اولم سخی الله هم اولم

برباد شاه ظاهرا اولم میرد اکل اولور خندان

اهل معارف تخت خود با اهل نجوم طومر طومر

عالم اولدنی عمل اولور نور او نور اهریب کجیات

میرد سن تم حلو ف این هم اربین ختم اربع

نماید هم جبهه جکه هب اولور خام دولت

ما اینه دلخاله صوفیات همی سن الفم

عینله نور اهر اولم بود و نشاندای بالی ذات

عینه و غمی سن ویرام والدن حفا و علم نرم

مانی کوزون هر صبح شام کول اولدی هب خریات

دوق باردی و اولدی بوزنگی بر جی سولایکی

اولدی موسی و اولدی در و بیجا احوصا صیبات

علی فایب کجمد ریل اهل دشت صبا کرون

حسن جمیع فایب سلیم تدبیر ابد اول کجیات

موسوی شذیر غایتک تیز عصاره ویرد کوزکوز

نور اهر اهر بار بوزن بوزن سوز بار غزوت

جانی هفتن اکا صومندی بر سیف خرم

اثره یاد اول خدا بیعت الله صواب

کیم الخ بزرگ کرده هبیت الله من ارضیه

بویج صحن ستریه هم اوله بطلد ک خراب

عمله بونلرای بابا محمد احمد نا

صهارم حقد و بوزن دکله بود و کوز صواب

هزینه اولدی جوا ختام من اولد رضا

بکده برین اکلین بوزینه سوبکن ک اولد

کل صفر جابین کلا و جیاف اولم ای پاکت ذات

علم لدن مفتاح اکا بوزنه اجراهب کجیات

هم اولداده فلرا اولدک اربع دوق دیوب کوزکوز

بیم سن جابراه اولم بزار بومر الشبات

و غد بوزکا اثار اولم کامل اولوب اکل اولم

اسما در غمی یا بر اقصیه ظاهرا اولم بکجیات

اسمی شبر منجی جود غایبه نبرد و هم نوب
 اهد بالله در نبرد فادوت و غدا و طلیعات
 شهرت اکاف کاف شبن ل در کم نبرد و کلام
 عباد و فخری انوار حرمه ایزد انقاست
 اصغر حوت انانسان عاظم از صفت موقوف
 رویشی بود بر اهد به باشی هیبت اول ذات
 تکلیم ره عرکبی اتم نزل هر جا بیل
 خستاد و فاجرو را نیش بر باد بود ذات
 بر کس منفند فادرا و لمر بر نره ای بابا
 مولیه فتح او بر بر بر و قدر جزئیات
 سبانی بالفیغ الغنا اسم له احمدی
 یاربنا بعث لنا فانهزلنا علی البغاث
 کل سن و ضانی شکر ایله ابرو کوه و صلاه صبح و عزم
 یاربنا فاغفر لنا ان الصفا بالحمد یات

بوز تو حیدر سی اسوب قویار و ارجا و لید
 کلوب و دیای لوهوم و نیشور موج عالین
 بون سفینه سی هر کا و صا و بونش در دیله
 نیجه بیلک قافا اولور دزه بو مطلب عالین
 بو رمیدان مقتدر نیجه کلان اولور مقبول
 خانی الله اولور کلان کورد نوری جمالین
 قدم باص قله قافه کوره کن نیجه بیلک اسکندر
 مظهر درم اسکندر بو بر سر در و تقالیدین
 کوره کن نیجه بیلک نوری عصبی طایفه طایفین
 ایدر بیلک بر کلان هر کون کورد نوری بخندین
 نیجه بوز بیلک سیما هم هر زوب خفتی اوزن
 ایچوبان حیات نام سورد و دوران دورین
 نیجه بیلک سبیل بوز و کلور قران ال بغلو
 قدم باصتر بو فانی اولور طیار عالین
 نیجه باشم بو میدنزه کس او بولم اولور غمظان
 اولون تا آید سندر اولور دیمی از لید

بهر کفر الهیون عقل گزیز بومیدانه
بکون برتر استحقاق بومر عتایدت

کرکه بوق نضانی بوم، هوره قال ایله
خا الوب بو فایده جکوب هوبی الهیست

عویفا اولن کرکه نفسی زن کلوب نه بیره
هوی هوره حویا اولن حیوان بولوب ابروت

انالحن سترینه مظهر اولم در سلوک وعالده
بجان نوزم خور جنان بولوب عشقی الهیست

یا نیروانم وی جانلر عشقی ستر لهو ستره
اولور ضیان بومر بولوت بو عشقی لوسین الید

جمالل عویس ایره جکوب حور عاشقه بکین
اولور محروقنا بون بکر جمله امالین

نم قال وارم خور خالی استدر بومیدانه
ازدن مست اولوب کندی شذی لوسین الید

بیم عالم بومیدانه سرور انکه قبر بولون
لوت بوق اصلا حالنده بو خرنی ستر الهیست
وضانی بو قدر کاف هب سار کوا اولور کوف
صیاتی بول بو فایده صیانت لوسین الید

بر خرنی کنوز اجالم با قوت و مرصان صیلم
اول بو صغره ظالم لم دور بولور بولم لم
ما دار خور ب کل صانم انقظم اولور صیلم
بر بولورم بوز بیلک فیلور بر مشتریه صانم لم

التون برکا اولور با علم و کماله خضر بیدار
عوزانی بوق منافع ستم ستم کل تم لم
هون ستره کلدی بو کور دوران صانم هوروی
تقدیل اوارده بولون کلوت سین اتم ستم بقالم

واولر دخی طنز قرارا ایه بار فرغ اولور
ماچار هم فتنه اولور دختن کل یوقلم لم

سکود اولور و ما ایه با عید دخی خبرن اولور
ایشتری اول کتربه هر دم سبارخی ایه لم

دغد بوکا اثار ادر عینه الف هم خیب اولم
سینه بولور قوت ویره سیفید مثل اولم

جون عوز اولور کوجیلن کرکلم شون دخی سیرن اولم
با دخی هر کوج اولر طغرای التوت ازه لم

بجم رحیمی بولم لم غوزی هم بیعت کرکلم
قرقلری ازه کوزده لم باصتی دایم حکم لم

سین میمی هر قتل ایله یو یول اولور سن غوزده
میم سین دخی قتل ایره افان دم کل بضم لم

سین سین الفی قتل ابرو داغ بوکا ایتورکدر
صین ایه بلل قرف اولور حاره فوجان کوزده لم

سکون دخی قوتنر اسکن شین ایه قاف جوق
بجم صیم سر کجلم بکورد و ستمسن اولور لم

غراب کلوب پرواز ابرو سین عین مرغ فرغ ابرو
شهر رجب کهری همان اولور جم حاضر اولم لم

تفتت لباسه کیه لر خفته لر دو کده لر
اولغاد نه هم لهر ایره لر یاد دخی قند بولم

کافر یوزن و جم بولم جوت بر لری لشن اولم
جون حایبه الف کیده ثابت قدم بزارلم

با با هم بل صنم اولم حمید بو لر با به کده
واوشین هم قیاد ایره امداده کل بکوزدم

سلی قنن با صدی بو کوز اول کشتی نوع قند در
ایجنده شیطان کتوب لغوز بالله دیمه لم

دعا بوکا کارا ایتور شغول اولم لم تو بیه
ظلمی دخی قالدیره لم استغفر الله و بیه لم

کندیمنی بزیمه لم کوز با شینی جوق بودکم
نم لرویره اولر ذول جلال بودم ده بترشد ایدم

کل ای رضائی و رضی اول بویر کانت دورانین
چون صومعه برزه اولوب مولوی یکی دویم تم
اکلنیکسه بونی عین ساحم و قندر
علم لوند کایندر قنم ابره طلق و قندر

آفتنی ایصالدیله بیزی جناح عدده
واک کبر اولری چون دوخته جانی
چمسیر قوزدیر و اغدا ولوب یا داکا
می می مبه او دویر عین ازان و قندر

کل کلم قاندر مصله ولم صا دیله
شا: شینه ایزیر عین اقامت و قندر
یابه قاذ ویردی مبه سزا کور دیله
حانی سینه او دویر نوزله و او و قندر

محمد پراز بر اولوب وین خلد اشکار
عقور بویکا شاه اولر جا واقف و قندر

یانی جیمه صا دیله حانی و غنی سوزدیلر
عینی صبه او دویر وقت جمع و قندر
یانی جاب بصدیر صوبه عمل ایزیر
طوزکی بال قاندر وقت رعایا و قندر

م ع سین و غنی غمزه بولیر ابره لر
الف دم جنلی ابره عین مالوق و قندر
م ایله عین اولوب قنمی فتح ابره لر
احمد بالله اولر شکر خلد و قندر

عسکر منصور یازد فتح قونق ظاهر
زانی غمبه او دویر وقت شتا و قندر

حالی ایه دانی سن اراسین مبه بل وال اولر
سین سینه برزه اولر عین ظهور و قندر
عالی چون ایش اولر و جوق یاس و قندر
خزیه بیره و قنیه سیف و ستان و قندر
راغب یابین جفا و سیر قنم اشکار
ولول مهال علم وقت سکوت و قنیر

دگر بوی بر احمد بر اینه کم الهه
علم لدن بوزده و کشف کنوز و قدر
ساقی رگوز نکرک ایچوره جوی سبل
علم اکبردی کورده خله و قدر

کل رضائی سندی الحیدسه بوی
ایکشف سرتیجی وقت سکوت و قدر

الکر الهه که لدن و موز کشف
باز دله ایشا رایم دراجم جوی صدق

موضع اینه لم قصور و بیوف تخت کسر
طغان وارن جوان رود و بیوزه جوی صوف
سهمان بوکا جوی صوف طغان و طاسی
سخر اورد جوی بوکاهم صوف

منوف و کسوف بوق منور بو علم خرم
نزول اولور جوی تری بوکاهم صوف

غره کله جوی میه دله جینه جوی بره
لجیه به سنبل لوف شرن برول و قدر
جوتکه کله بر کوزون الهه فارض اوله
رحمت رحمن باقه وقت جهاد و قدر

می میه صوب قبل انزه اولغوز و زوی کور

جوت م کی عی ی سلم کایتک الیک
عین الفی هاره بول کشف و عطا و قدر

رضلی قون ایلم احمد سیفا بعنم
کشف رموز ایلم عین سخر و قدر
دنا و هم طری بوزن بل و مع الیم
علم لدن جوی کشف کرام و قدر

علم اوردی دن بول ایلم جوی قوی باب
بوف کم اکلور ابیه و مع سنرا و قدر

صدر جاع از هم اجست اجین

دو ز ساقیا او دم ده جوت اولوف

نیم صومر و عثمان کز صماغ
باد زوب خردنند خیلولا جوت روف و کلوف

خطوط بر از خط کما نعیم ایم بیک

مجدلی کور بر دم و از سن بویه صخوف

قانی الاله می باز جویس هرک

می میسه قات کورده کن جوت و صخوف

عینه و رساوی یاد نوز جود بول اولک

مائی ماد صیبات بول اولک اولی و زوف

خدا بوره زومت بول ز صخوف صیبت

قلم بویه جالادی خسوف اولی بول

صنعتن جیت بر صلا و لرا و لور بول

می نوزم ادغام ایه لم جویس کما اولوف

نم طانی نم باغی نم پاش نم بکت اولوف

نرفه مای قیبات بول نور جویس صاحب بول

الف ما جویسله سادیت هزار سین واد

دالی دالم صریف این ظهور ایه در تو صخوف

دالی حمده و بر ما و یادن ایله اعلمن

سینی سنک بول هم لعی اوضو جویس صخوف

جوت ایه ی غروب هم دزال اولدی سنس

کونی بکجه دن خون ایه کور جوت اولدی صخوف

جوت کم او قوزنی الف اولدی هم کما مد

ایه یکن می رخ دول قیلده جوت صخوف

ایه دورا غریبی شنیدن بول زانما

می و اووه ارا کورده کن کم او قوز صخوف

ایه قرد صای لطفی تا رنگ اولوف

او قوز صی قانها جی کور خطوط و صخوف

وصافی جویس دلی بو غورده کن اولم بول

بو نیم رحیم دور بر جیت بوزه سینوف

جهت بونی اهدکن لوحه داره باز تمام
تا کوره کن اوردن و نه کم ابره ختم و ختام
واله وحی بن همان بنی الفی کور کن
قافیه کلا کورته احمد و جویز سالم

حالی حاره از بول میسینه و اوصاف
ذالی کافه ضرب قبل کل اولو را جزا تمام
صدا دایه میم ای خورامه فله قافیه
میم میمه هم ضرب اولو اوقوز ضلعه تمام

عینی را والده بول الفی هم ها در
غدره ابره ها بوزن اهنه علم و کلام

و بر نه ختم صلد جمع اول هم ادا
جهه نزنه میم سلوک والی ابره هم کور کن
چون در همان غرق ابره نقاد فایز
اولم خسوف و کسوف میم ابله عیدم ختام

داوی غنیمت کوره کن ابله حاله خورامه
الدوزا صکت جویز اوله بکر و غلام
سریه اولم حادین قافیه قرم بهدر
لوی و سنبلی به روی زیننه تمام

میم ابله دالی بابا کافه ال و بریز
وال ابله ها با اولم احمد و جویز سالم
مصفور صوم اولم حالنا ابره ترکیب اولم
وال ابله طانی خورشید لوف بوزن کور ختام

امزایه معروف ابره بدایه شاه شکار
نون ابله قافیه بوزن سیف ابله ابره تمام

اوله مود بوزن میم ابله سینه ای خورامه
قافیه میم ای بابا بونلرای سیر تمام
کحل رضای سنخی بنی ابله قافیه با صی قرم
انده اولش خظلمری بر با اوقوز قبل تمام

بلوق کبی ایسکسزون بیل اوکوزو قچار کبیا
 لباس فاقه رعیت اودی بیاس اولالکاد
 قاقو کبر و فی قفقان اولور بیدرجه جهلان
 دم برماغلی خیدر اول اولور هم احمد بابنه
 و فی برقیفه جیه سی سناس کشف حاد مور
 بیغنی جهوت اولور هم بل قشقل او فی جهوت ماه
 و فی اشکالنی بر طرز یازر علم لدرینده
 کور و نور صوفی ظاهر سناس کور کور کس ماه
 قشقی قوه و جهوت اولر مناس کور کور هندی
 کوزی سیاه و هینبو بونی شمشاد عالی چاه
 نکا غنده ال علامت کل حر کبی الواست
 دینی سیر لوطی طهر فی ال منی قتل و در اول کاه
 قلم برقی کل بود نو منور بوزنه بقککو
 کورینور جهوت قشقا تار اول اول ذوالکال الله

لندون سکا بریزه خیر ویدم سن اول کاه
 حدیث قرآن و جعفر برین خیر زار ایوی الله
 و فی کشف لندون او قورم سکا جهوت اینک
 کلای کلانی خیر ویدم بود تازک هر دم اول کاه
 بودادن سوطی و صاف نوسوز اهل سول کور
 عالیوم صفر و جهوت او در دهم احمد بابنه
 او دون بود لوجی قتل و خیدر خیر لوز
 و لیک معتدل اعفنا باشتی اعلا عالی چاه
 کیم بر کز نظر ایسه او در هیت درونه
 اولور اکثر و قلری سکوت کل ذکا الله
 کلومی زایره خیفه مکرم جند کور اول
 اولور بجم بود سورتا ملوک بی و فی اول شاه
 هر کبی اولور غفصان و فی حلو فارن و عولم
 اسکی اوره تاره جهوت عدسینی ابره بال الله

رادن ظهور در بومر جانان
غیبی در خیال اکلہ مراسم
والہ در خیال ضم ایہ الخا
سعمہ سکوش اوشن کلانم

طبخہ فروری ابرم صنوبرک
ہر دو رادان ای دل عالم
میم ایہ نون صادم وادورد
اسی سوکر طبعہ فراخم

بوزن مؤخر ظاہر اولت مرد
بولور نقلی و قندہ عالم
عمیلہ اداب کاندر او شاہ
چون فان در کسرا کو مقام
مکہ مدینہ اہلی انکاشب
بیعت ایدر لر دکل کلانم

اخراج ایدر بین میدانہ فریم
بیراز دنیا اکلہ زبانم
کلک بودی انقاب ایدرہ
باشنہ صودر غنیم طاقین او شام

سکک کلادی جلالتی دیر سلاو
تقوی برز نون اکلہ عالم
چون صیہ فتنہ ووشری بوزدہ
معدوبہ شادہ منکور کلانم

بیخ آم بر جملہ یلو دل
عینہ نظر قبل اکلہ زمینم
ترغ ہزارہ شاہین ویندہ
اسکوز پاشنم کوز و زعانت

ارسلوت سپردہ ظاہرہ کند
عزیزو اما اکلہ و کلمہ مقام

شام و صبحم ششتر بزرگه
پراز راتار اگله مالم
هفظ و حراست روی سینی
اقتی کردور و کله مقام

بوده مانع اولان کسینه
بودن مومزن کوشی ایت کلام
شخصی عاقل ظاهر الحیر
تینه بودور بودم بحالم

اگله بازین تقریر یانیم
دویند دوهب جمله کلامم
اسمی شریف منلی جبریر هم
و کلا الفت و مزایب کلامم

مالیه سیدر چون هم فصل کویس
ظلمت کویس پر نور عالم

قامتد بالو ریشی نصیر دور
هر صبه اولیسر اگله مرام
حسرت و غمی وار اصغر عاوت
هم کوزی شهلا اعلو باقشلم

قاشاری و کدر هیبتون شام
شارجی الطول و کله مقام
هر تنی قتلو کوز بود میاروز
منصور حسدر اگله مقام

هر سبب و صیده ایللو نازوری
چورد و مری بزرگو اگله کلامم
چوق شاد ویا الحز او ندری اول
چورنه اقام ایله بوشانم

ساز ایله های هری ایتی بیدور
دفعی بلیسه ویرد ویا هم

تخته رو اول اضداد اول ناسی

اجزاء ایلیسی ای مردی عالم

اهل طریقت بزیر و میندر

آلهه ایله شمشیر ایله شام

اقول بارده ظاهرا ایسی

میده جیقا دیوانه و مردم

صحرای بوریا و دهم بود روزی

بغداد ایله سن صورت کلام

شمسیر او جبین هم بره و یکسیر

قنی دینلری بصدردوم

سندون شکایت ای شیخ ایدام

باشنه چاره کن کوزا ظالم

اول عم فرین سلک او خودد

سن قبل تفکر اکلله مرادم

سوی عشق هم رعدده مثل

بدری منقود قتل کلام

بود پوشی هم همی کشم در بون

چون باد صبر کرد پوشا هم

عمر کی اوله هینده مناد

هم فرین و عرا اکلله کلام

هفت طلحه او طبری قوسه کرد

سغنه قادر اولماز ظالم

هم زانسون اجرای اصداد

اشه کوز کرد ایش کلام

سخه بدین کافر ره اولد

تخی عدالم اشه بوجانم

معلم عامل شول مرد کامل

منقود عتله ایله بوعالم

هم علم بنا تقدیم ایدرس
اعادین اگله ای شیخ السلام
وارد و مفصاح بانده اندک
ری حسند و یوسفی بلم

علی ابنی احمد و صبی
رای موسی اگله مقام
بود و بانده منظر اولی
راغب کبکی ظا هر کلام

صن کرد و عانت حیدر
علیم عامل هم مرد عالم
اهل شوره غایده بزور
هم سیفه یارود و کلام کلام

علی شجهد صاحب خاوت
غایت رسید اگله مقام

هم نیز مشرب موسی علمید
سن مهرا بنده وار شود کلام
یوزن فکلس هم دانم کبیسر
اول شاه مرطون اگله نام

قاوت کبیسر بعینا هم اول شاه
چقشیر وقت ابر بر شاه
سند و سلوت جا و صد و
میم ابله راحت اشته مقام

بوز هزاره رحیم فرزند
مراقق بود اگله زبانم
بوصیه کم اشته عربی
اکل و بوسردن جمله عالم

اگله روم اشته کوزم
علم و صد دو قام مقام

چون تقویت بد بود بظلمت
سن آه فمردم بود عالم

چون همه ازله اندر فروری
شاه کز یون سن صود کلوم

بحر یاه چون بنوا صفر
کشتی صالری سن نور عالم

عزت طنطنیه الهی کوزین آه
فردتار کز یون بود مقام

دوون وصفای نغمای عالم
با یونینا هب نقد عالم

چمله برافه کفاد بیدرت
سن ورمه فرضتای خالو عالم

چون بوزی رعیا بولدی بوآزه
سرفه حاجت قالمز جناح

بوسغه باقه عنسه سلوم بر
شینه جناح سن صود کلوم

داله نظر قل هاوه فروری
طادون جیفا سن جلد مردم

چون دوی عالم اولی فرین
ظلمتو کندی بر نور عولم

اندی طلوی اول بخ سعوت
فوزدی ضنیسی افاد عالم

مکته مدینه چونم بود روی
افلکون تزیین ابلر بو شام

هم باغ عرفان اولوی کانی
اول کلک تزلدن کوزل عالم

جملد کلوم ود در جنانم
همو قیل قال یوق آشته مقام

هم جفر جامع اکثر کلام
علم لدنون اكله مقام

جسسی مقنون بو عبد البرام
علم احاد و بشك و در نشا تم

رايه نظر قل غني و خيال
الفقه جمله واد و در زبانم

ها ايه ياده ايه خرابك
بمسيله مشق جمله كلامم

كل سن رضائي قطع انت كاوي
عازف اولف ليس بو مقامم

بمسيله
۱۰۲
۱۰۱
۱۰۰

۱۰۰
۱۰۱
۱۰۲

علم مقنون كذا كذا

ولذا قال تاييج كوجور
موسس مصربي ان في عين كذا كذا

بمسن

محققه و بلكور في اصغر و بران
و بلا مشه بله اسان اوله كذا كذا

في اصغر مشهوره و اوله كذا كذا
طبع كذا كذا مشهوره كذا كذا

ملا كذا كذا بران كذا كذا
محقق مشهور اوله كذا كذا

شهر اوله كذا كذا مشهوره كذا كذا
تأثيره كذا كذا مشهوره كذا كذا

جوابي كذا كذا مشهوره كذا كذا
و محض اربعين كذا كذا مشهوره كذا كذا

علمای موم کمال پانزاد و در جویبار
چند روز مستخرج آنرا از لایحه بیدار
چون شش روز حدیثه پانزاد اوله جند
هر ماغضب شدت و زبان اوله جند

سکانه بخونه منزل اوله جند
بجایه اوله جند برده اوله جند
نست او صفت هم نه نامش شکرانه

خبر اعدای غالب اوله جند اوله جند
عزیز اوله جند بر حسب نظر اوله جند
سرور اوله جند بر سر کار لایحه جهانک

تاریخ خردی و خردی به نظر اوله
صبر کوسه کلان پانزاد اوله جند
نخلدند و در کس سبب اوله جند
نیز کلر کند بیهوشی تا اوله جند

بر خاصه کوی و مقد کرایه اوله جند
طیلس مدوز لایحه شیطانه اوله جند
حقان کوسه شکر عالمه اوله جند
با و دوزی حماله کوی به وقت اوله جند

بر کای کوی که بنجه سال لایحه بر و اف
اوله جند لایحه لایحه لایحه اوله جند
تا که دعا و شکر کوی به بنجه اوله جند
بدر لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند

نیز لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند
جمعه و شکر اوله جند لایحه لایحه اوله جند

۱۷۵۸
۱۷۶۱
۱۷۶۸
۱۷۷۱

۱۷۷۱
۱۷۷۴

اسلام کوی و کوی به نظر اوله جند
بوم کوی و کوی به نظر اوله جند
بوم کوی و کوی به نظر اوله جند
بوم کوی و کوی به نظر اوله جند

مرشد کوی و کوی به نظر اوله جند
کوی و کوی به نظر اوله جند
کوی و کوی به نظر اوله جند
کوی و کوی به نظر اوله جند

دوره و در لایحه لایحه لایحه اوله جند
سوطا و کوی به نظر اوله جند
وقتی که کوی به نظر اوله جند
کوی و کوی به نظر اوله جند

مسلم کوی و کوی به نظر اوله جند
مسلم کوی و کوی به نظر اوله جند
مسلم کوی و کوی به نظر اوله جند
مسلم کوی و کوی به نظر اوله جند

فرازون کوی و کوی به نظر اوله جند
فرازون کوی و کوی به نظر اوله جند
فرازون کوی و کوی به نظر اوله جند
فرازون کوی و کوی به نظر اوله جند

لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند
لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند
لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند
لایحه لایحه لایحه لایحه اوله جند

و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند

نایب
۱۷۵۸
نایب
۱۷۶۱
نایب
۱۷۶۸
نایب
۱۷۷۱

و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند
و کوی و کوی به نظر اوله جند

جوز

همه سلسله کز زلف و دگر که کوه
شیر آب و سوزان خورشیدمانا بخت

صده در اهل و جان به شادان امان

مدد در اهل ایام بلور کینه سوزان
بشارت همه طوفان بدایت آستانه

خیزان زمین آبت از عان سکا حاصل اول ابقان
سستی نام ابد شادان عین قاضی ابد ابروان
ایضا

عسر بود در گیسو با بان بر حال ابد دور دورون
بگردد عین ای جان خور و روی بلای قران

صهرو بر غدا تا در خیمت ایبه تا آفر قدح ابر قول ابر کلام
علی شانس بر قهار اکا تا به اول بر اخبار موافق حیدر کرام
شبه ای جمع طیار کاکام
ایضا
ایضا

کج و کج جانم جنگ روی روانم برودن وانی
سختو سلاوی اوزله اوایر قادر خلدیور بک و طرانی
لایحه زمان قلله یانه طریر امان به شرح اماش
قورقون بکانه صم جعفر تکون الله سن کجنگ العلم الب
بکوز رنده بر جمله کند بر لستی خونده اولای اوله
ایضا بخیر بر غیری نهد و قی طریر عدد الله طاف
کبارت بود او انه اوله و قورقون فخران نش
کل کند کونیم ابرود اوزبه همز کوزیم بی کوزنه آبی
حاضر اکثر صحرایی کبار بندلای جانکو شکر ابد آقا
طبره وانی اچیا معارف الله صنع عارف الله بیله
جانبی اوزنک همین باب سوزنم کل کند
کوزنک صحران

تاریخ گزند اچه تاریخ وفات رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم مابین ارون سنه
 فرخ اید کتبه رمزات اشاراتی برمیگردان اولابعدن استخرا ناکویا
 خطا کتبه کورشد انجوسا، مبارک بیله ایگند ارون برده بوضا بیله ایگند
 برده ورده نوقان اثاث اولطیحه شیخ گزند هجرتهمه بیله ایگند
 دودره کتبه ویدریا صاحب شایه وصاب زمانه تهوری وقت اولدولتم

وتغیر اشعاعان بنام سیمینا کتبه برجاورد سنه اربع
 وچهارمک اولابن محمدر ابدن وفتیالانایان الکلی

شیخ الاکبر قدس سره العظمی

اولا کتبه ابدن العفانیه اسمو کتبه اولطیحه
 اوله اکتبه کتبه بیله ایگند حش من ستمیل
 کتبه اولابن ویرج البیع وکرتا وکاترا اولسولم
 کتبه اولابن والید وکرتا من اولابن اولدولتم
 ویرج طانم اولابن

الوزراء العفانیه
 حسن الحمد

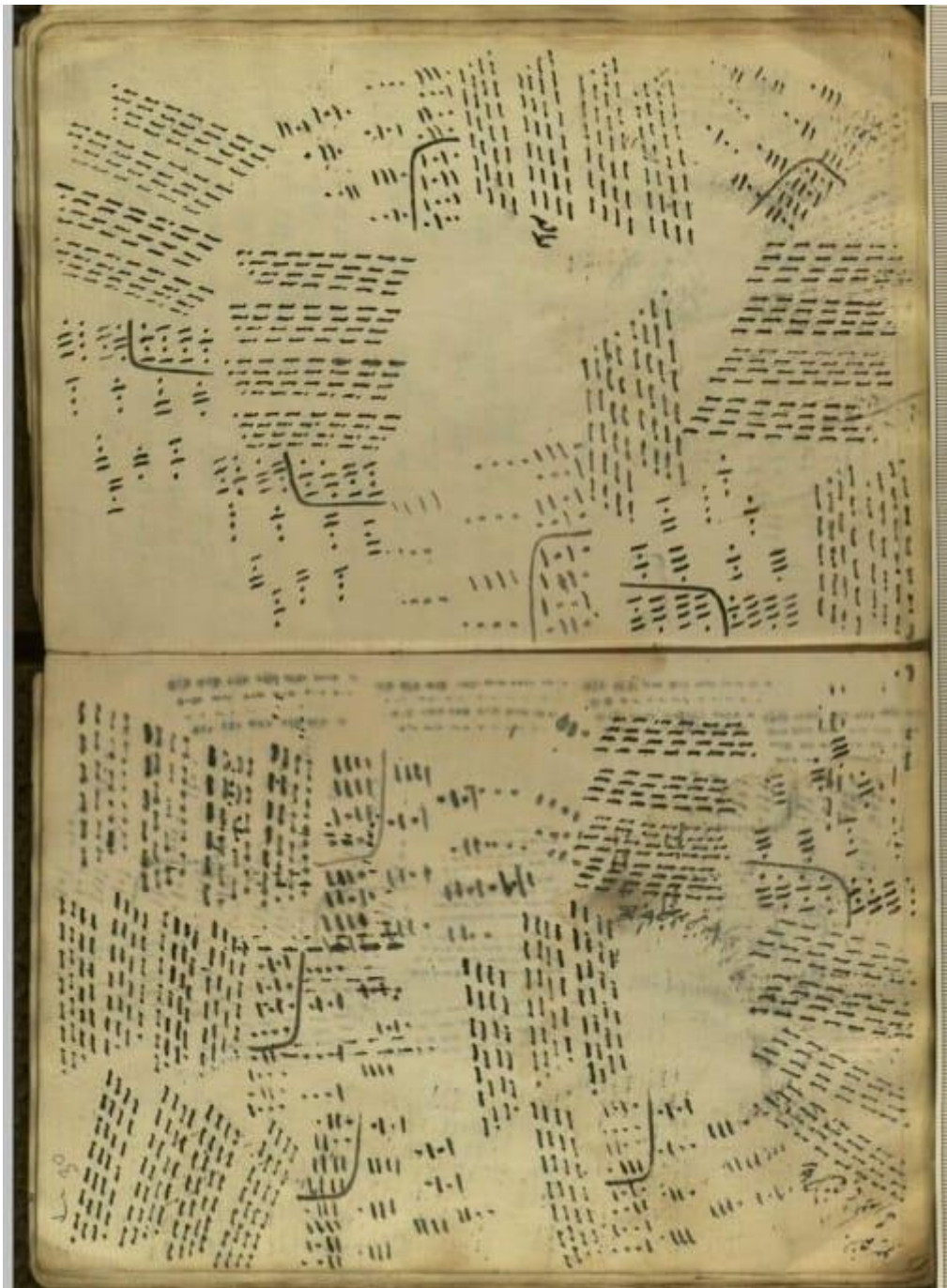
عمل
 بنامون ایگند مطب اولدولتم
 برکات اولابن

برکات اولابن
 برکات اولابن
 برکات اولابن

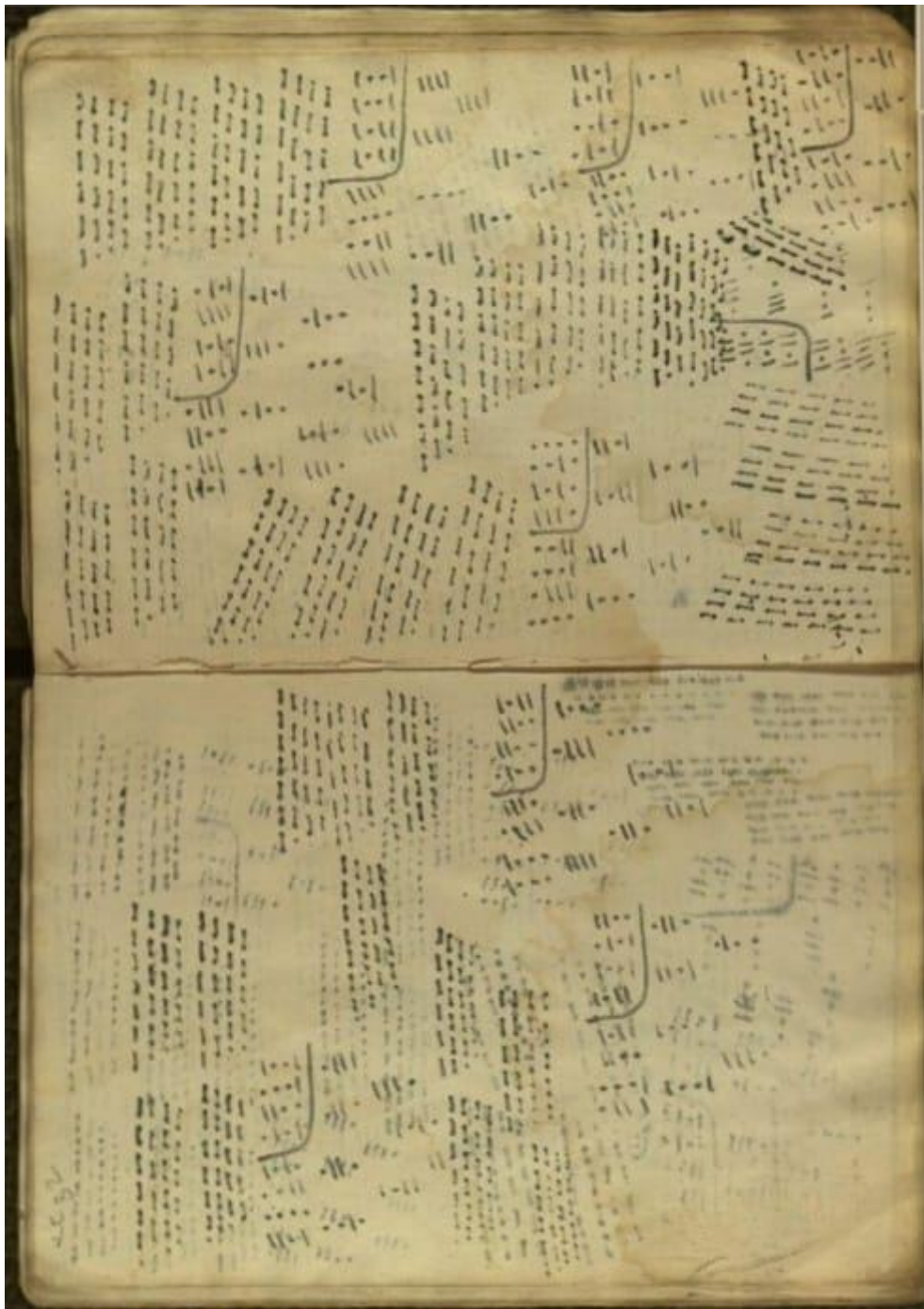
برکات اولابن
 برکات اولابن
 برکات اولابن

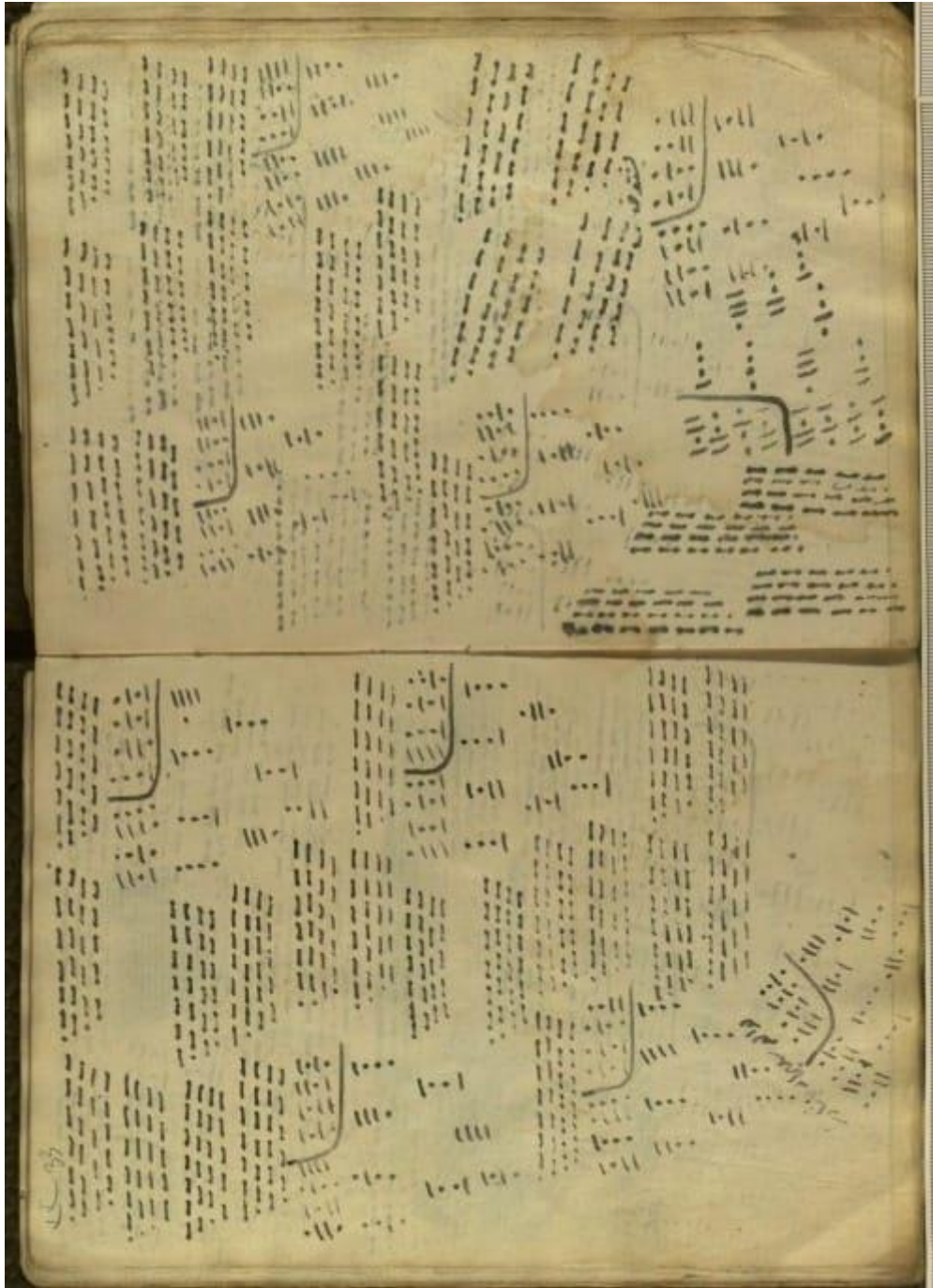
سنه ۱۰۹۰
 اولابن اولابن
 برکات اولابن
 برکات اولابن

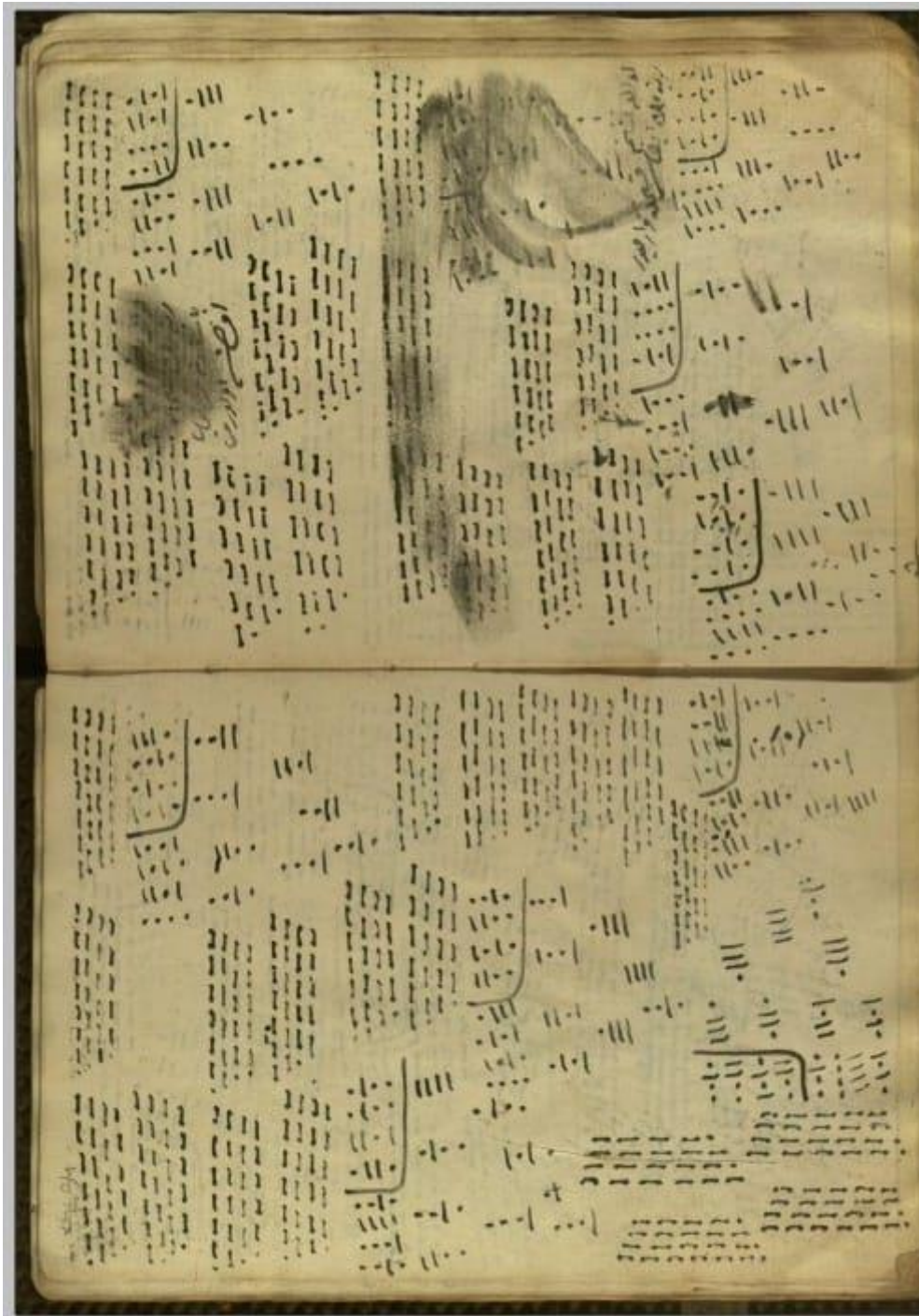

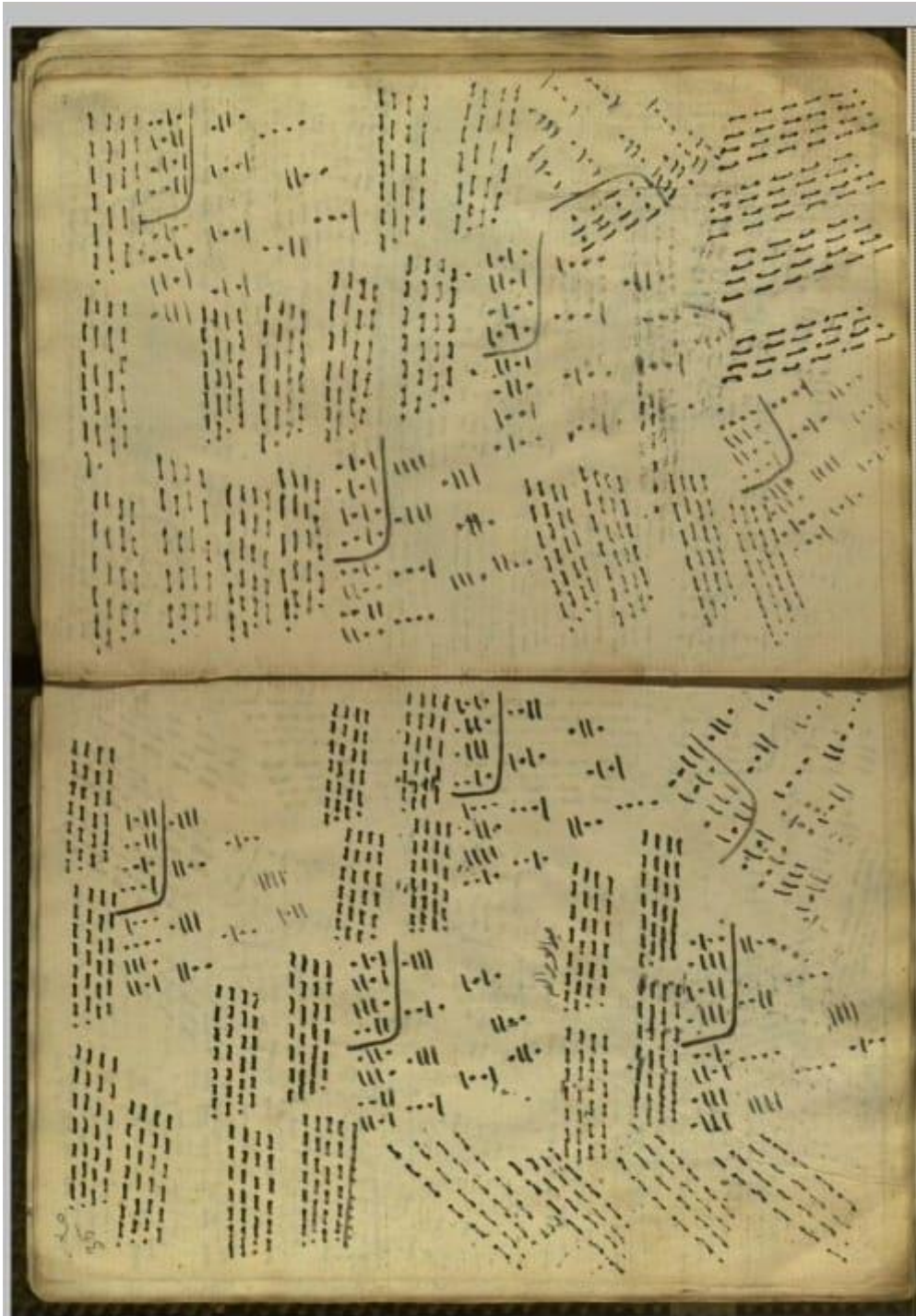

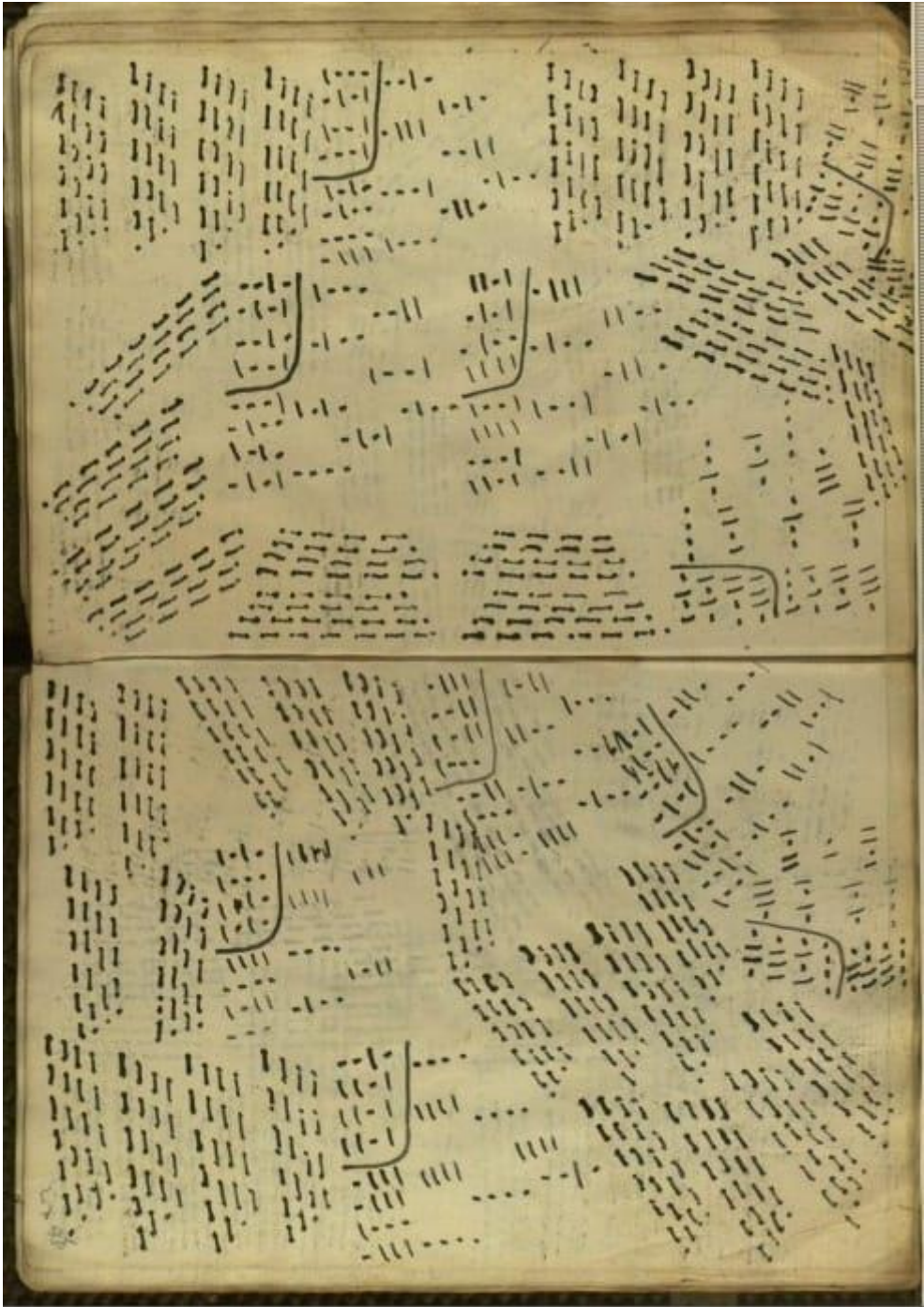

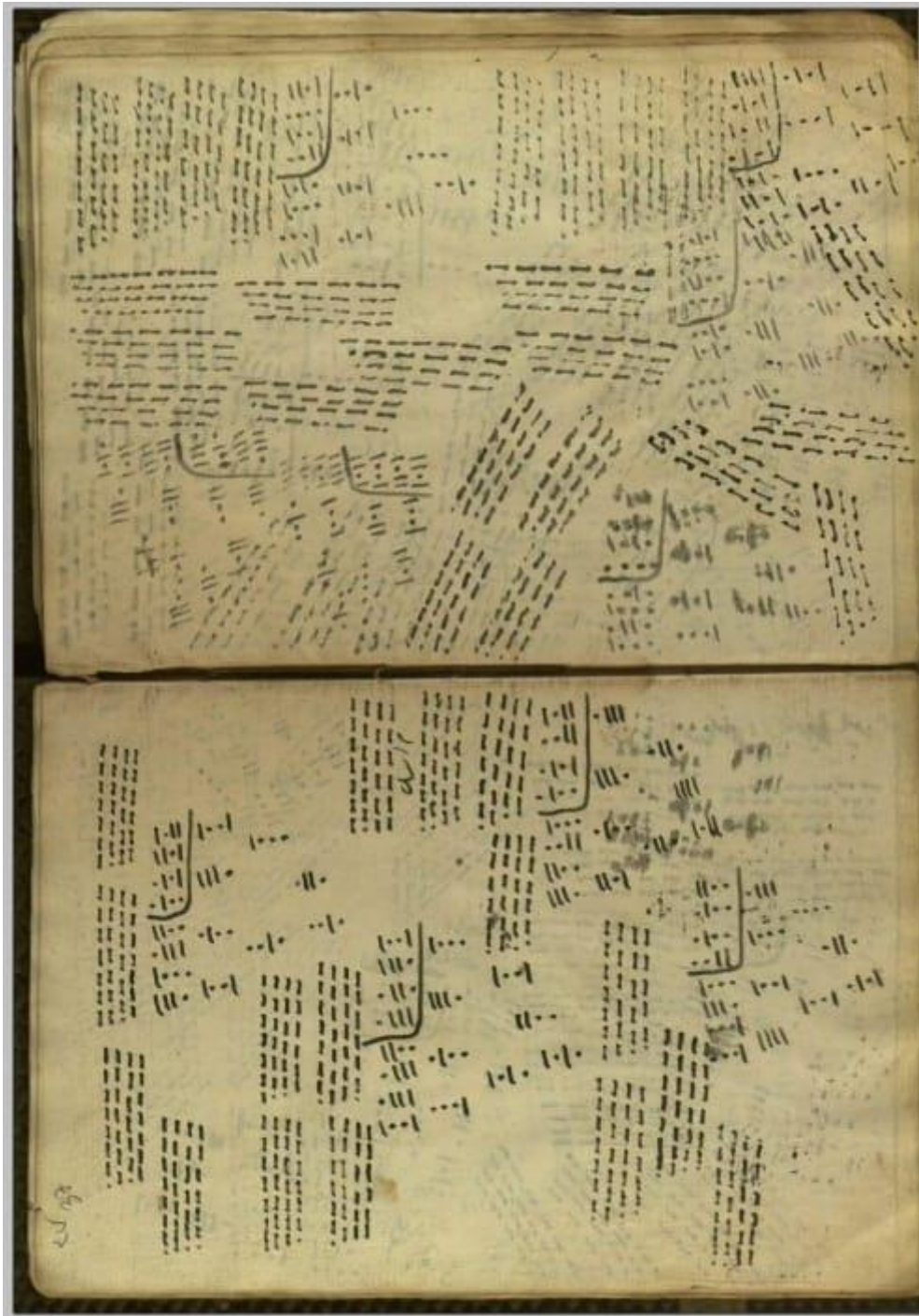

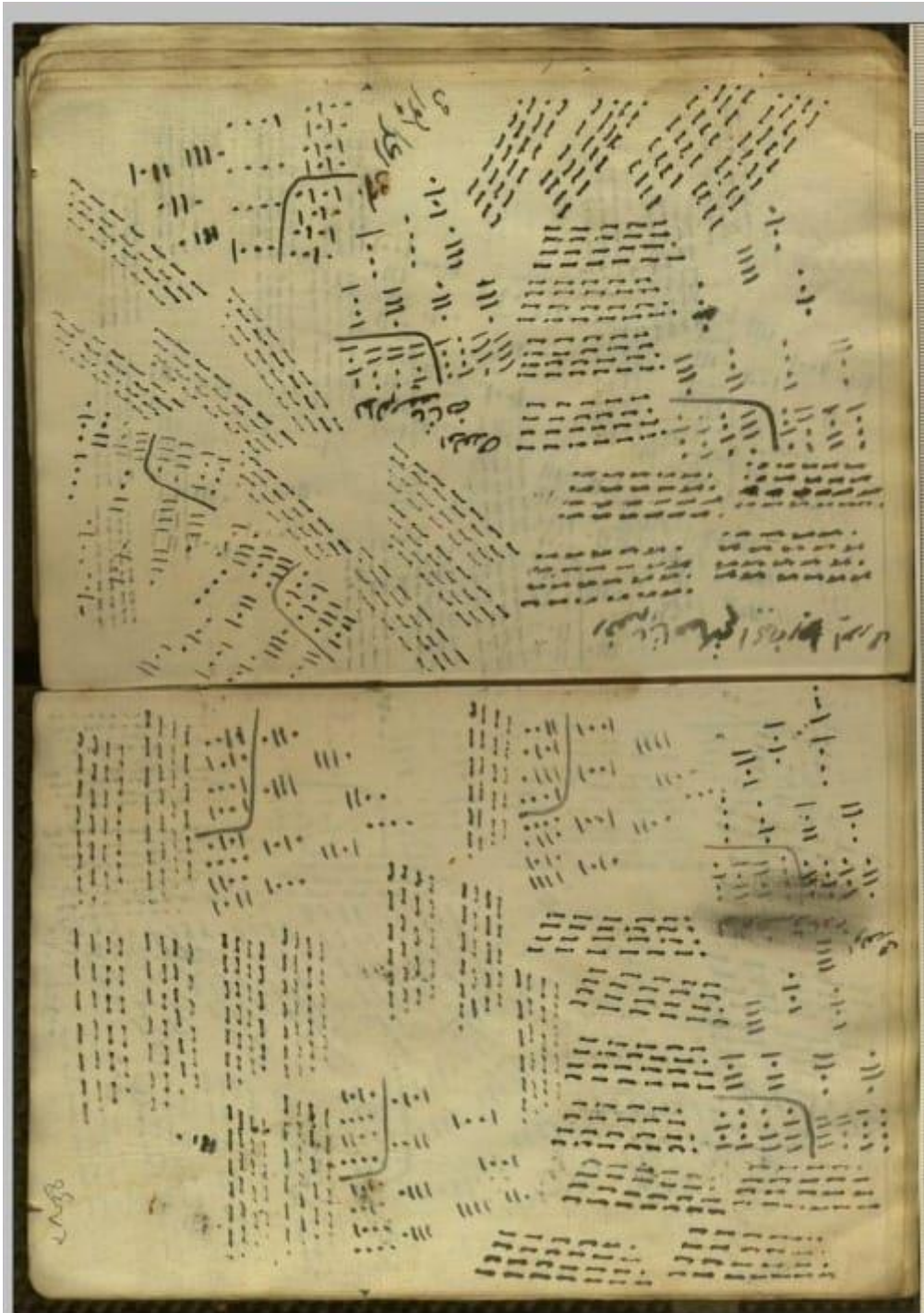

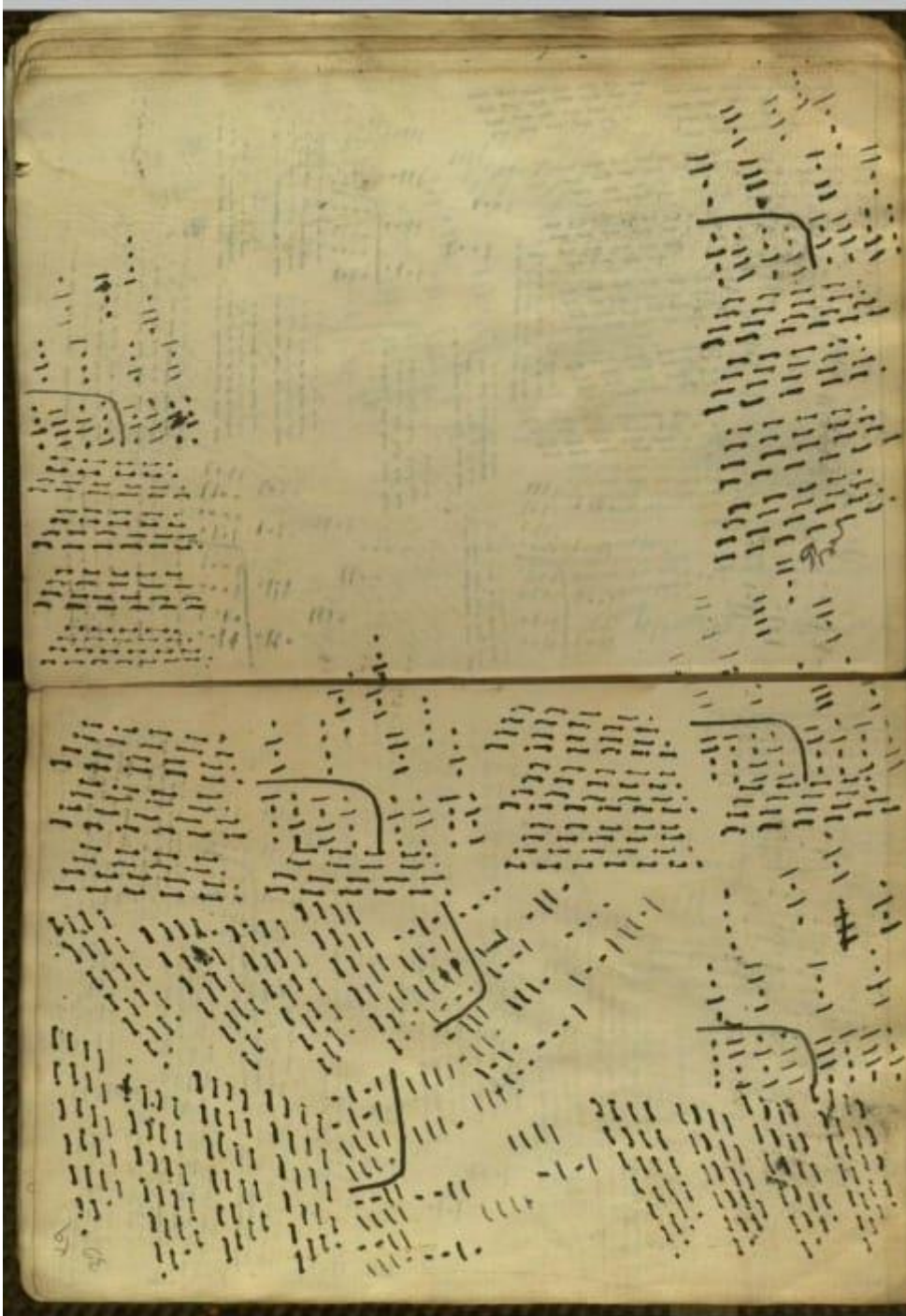

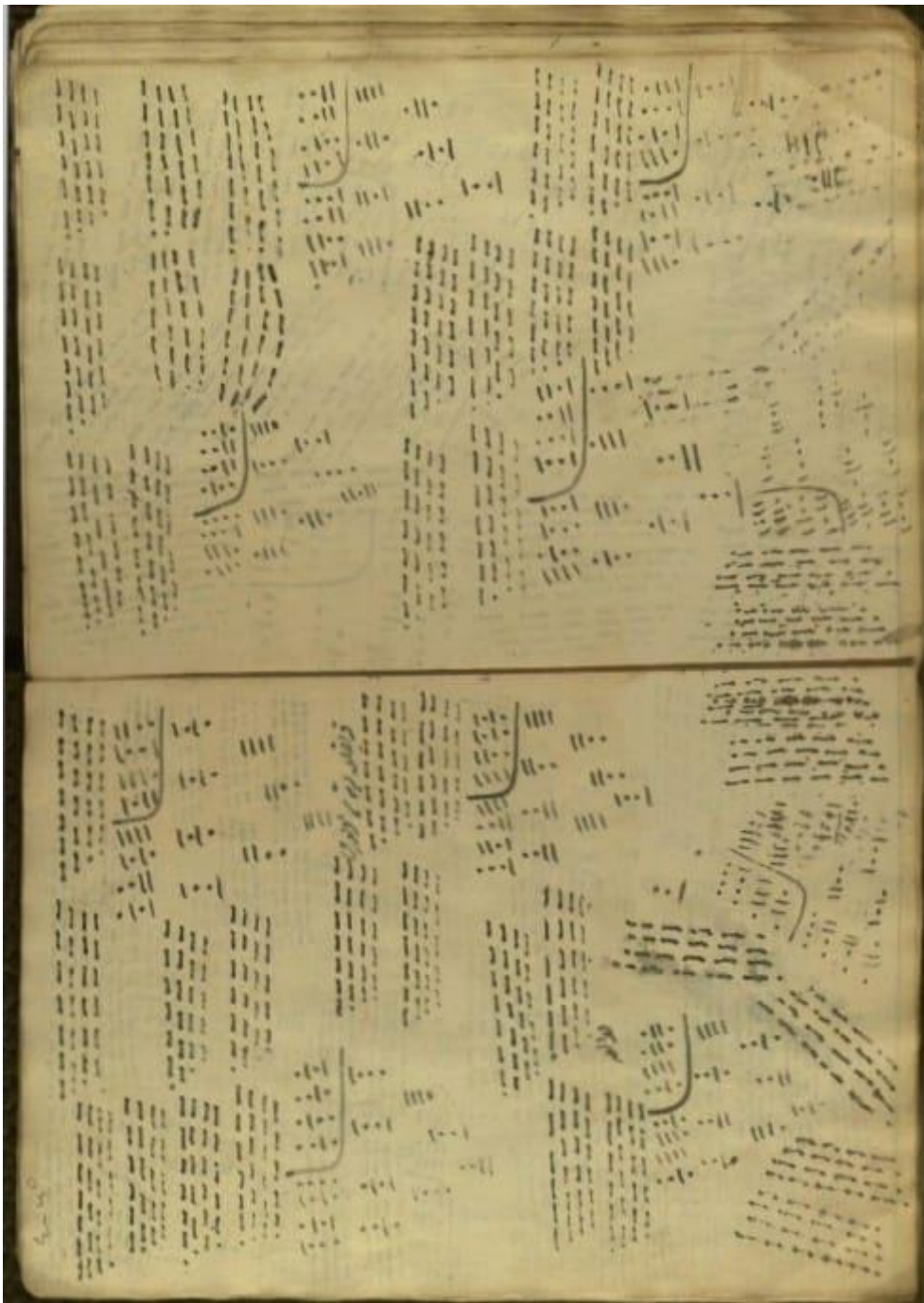

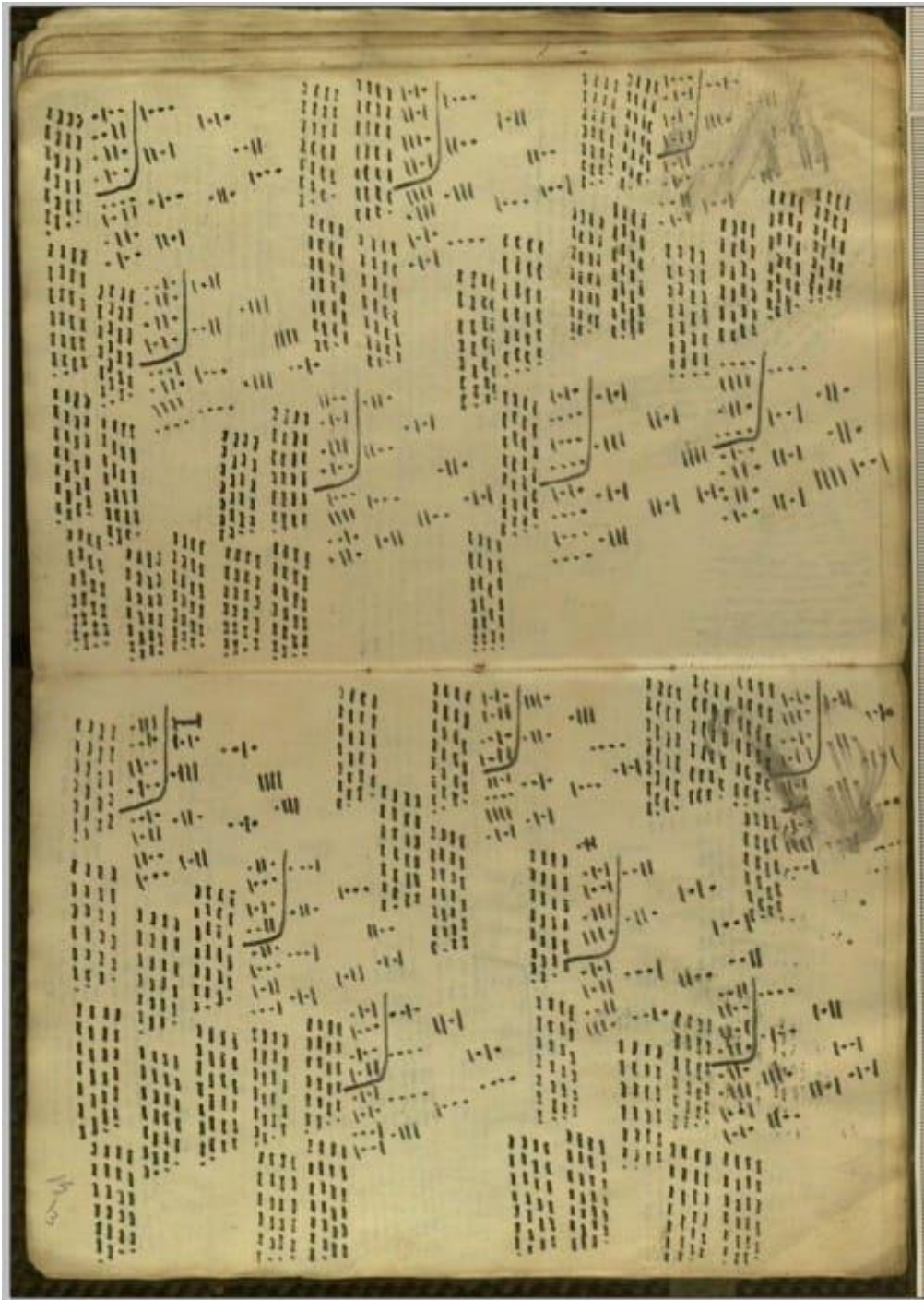

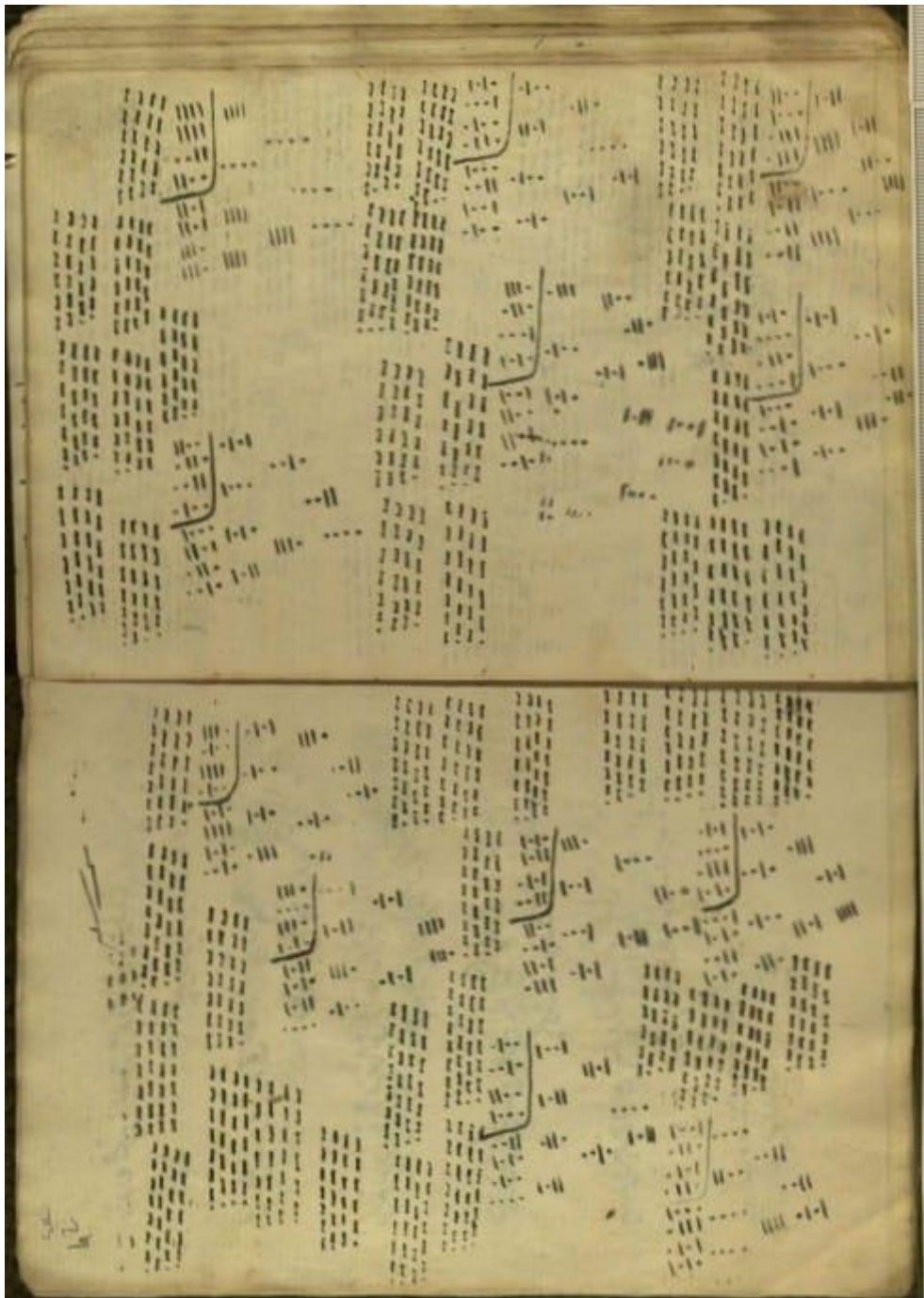

ایزده سخنیم ایسین هم و ما ذوال اولون
عینری دیکیم بن اولدورون غل و قال اولون

بیلده دیشنده رمنتر و می صل حال اولون
سین باجیق بوقی بولور کمال سال اولون

کونتر بدور تو کونین خالق اولون
جهت تله ابروی ایزلر ایزلر حال اولون

شوزده لار کیمسور و عوط ابد کیم اولون
پیش ه اولدی معلوم فنون اهل اولون

ایشلری جوق فایله ندر دی صید ایش
بوسوق جود عالم اولدور ایش

م
بناک ایچیز اوزور ایچیز نالیم بوی دجی دلف
ملا دور ایشلی صومر ایشلی ایزیل

ایزده کیم ایسین بویورون یاریم ایستدین
هم ایزدور ایزمان این بوردور قزاقاری

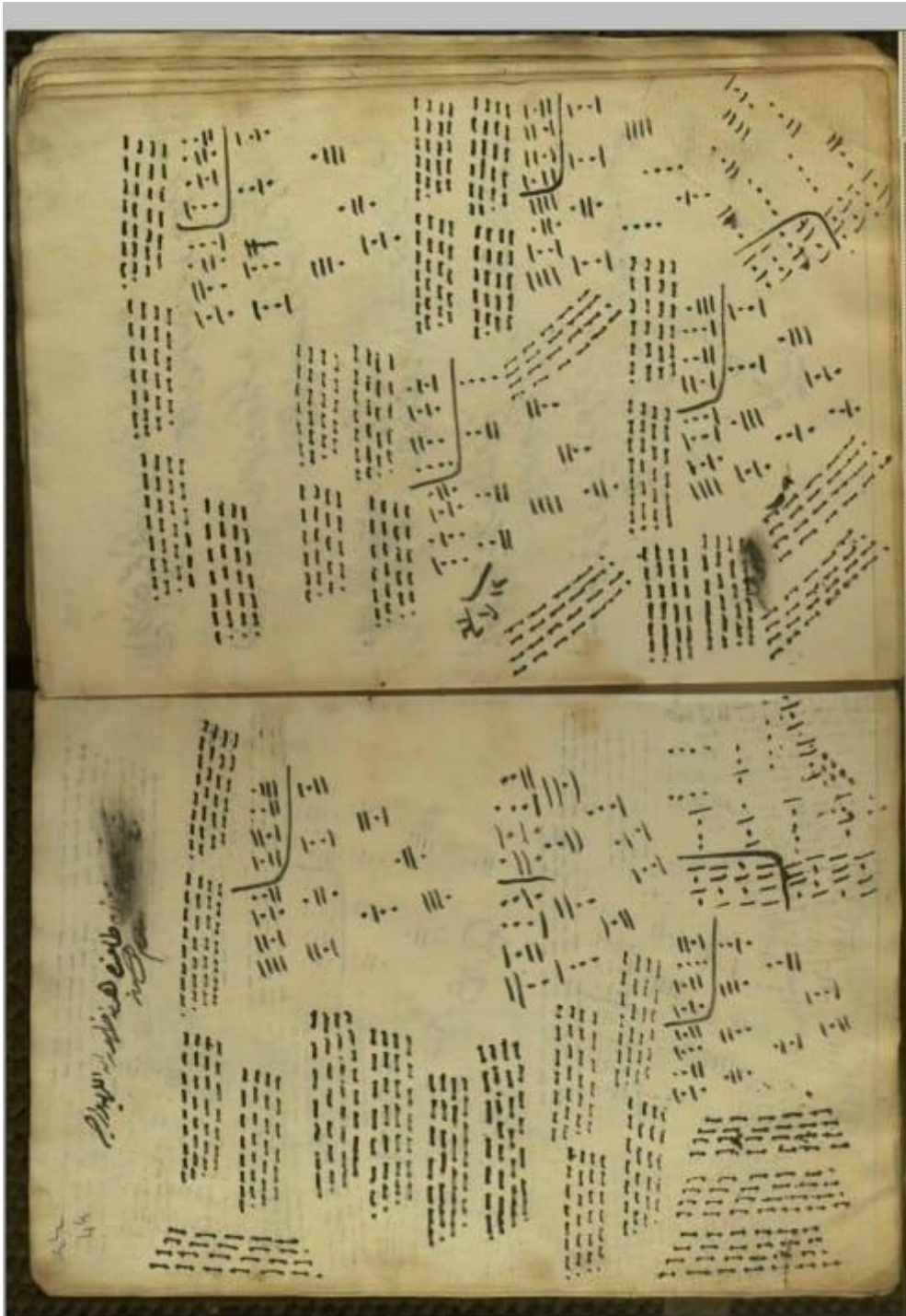
لظی نه یار یارچ ایلک صغاروز کیم کسه
جنوز بویورده دردر کون کشف اولد کرای

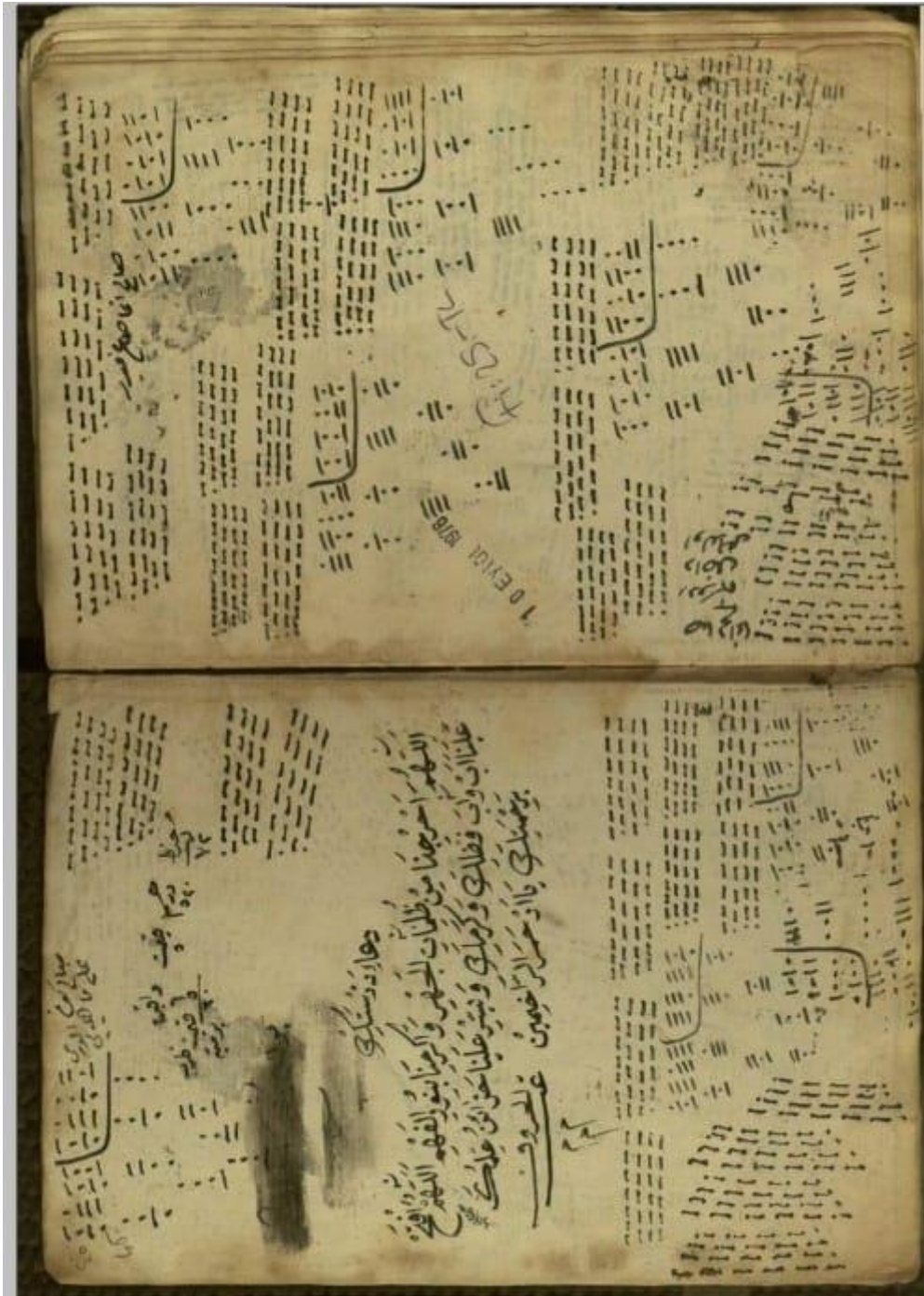
اولسن اولون کولک نایق ایزدور کیم کسه
صناعی ایلدور غلطان صدر جوق کینه برای

ایزدور کیم کسه نایق ایزدور کیم کسه
صناعی کونوز کونه نمانا نغده ایلدور

اولدوروشن قوطر فزین اولدور ایلدور
نیلدوروشن ایلدور کیم کیم بویورده ایزدور

م
بناک ایچیز اوزور ایچیز نالیم بوی دجی دلف
ملا دور ایشلی صومر ایشلی ایزیل

صلاة وسجدة
عليه ما ذكره في...

يوم عرفة
في يوم عرفة
في يوم عرفة

صلاة وسجدة

اللهم اخرجنا من ظلمات الجهل والوهم والافسوس
عليان وابظلالهم وكرههم وبشرنا من نور خلاصتك
بمهديتي يا ذا الجلال والإكرام

أم

